

01

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO - OPĆINA ILIDŽA
OPĆINSKI NAČELNIK
SLUŽBA ZA OBRAZOVANJE, KULTURU,
SPORT I INFORMISANJE

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
SARAJEVO CANTON - MUNICIPALITY OF ILIDŽA
MUNICIPALITY MAYOR
EDUCATION, CULTURE, SPORT AND
PUBLIC RELATION DEPARTMENT

31096

Broj: 07-SI./19-308
Ilidža, 16. decembar 2019. godine

16 -12- 2019

*Materijal za 33. redovnu
Sjednicu OV
Muhović*

OPĆINSKO VIJEĆE ILIDŽA

PREDMET: Dostava materijala za 33. redovnu sjednicu Općinskog vijeća.-

U prilogu vam dostavljamo Informaciju o stanju i aktivnostima u oblasti rada sa mladima , sporta i kulture na području općine Ilidža u 2019. godini i Strategiju prema mladima na području općine Ilidža sa akcionim planom za period 2020-2024. godine, čiji nosilac pripreme materijala je Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje.

S poštovanjem,

DOSTAVLJENO:
1. Naslovu 1x
2. a/a 1x

POMOĆNIK OPĆINSKOG NAČELNIKA

Denis Muhović, prof.

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO - OPĆINA ILIDŽA
OPĆINSKI NAČELNIK

SLUŽBA ZA OBRAZOVANJE, KULTURU,
SPORT I INFORMISANJE

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
SARAJEVO CANTON - MUNICIPALITY OF ILIDŽA
MUNICIPALITY MAYOR

EDUCATION, CULTURE, SPORT AND
PUBLIC RELATION DEPARTMENT

16-12-2019

Prijedlog

**STRATEGIJA PREMA MLADIMA
NA PODRUČJU OPĆINE ILIDŽA SA
AKCIONIM PLANOM ZA PERIOD
2020-2024. GODINE**

NOSILAC IZRADE:
Kordinaciono tijelo i radne grupe za izradu Strategije prema mladima
Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje

Ilidža, novembar 2019. godine

Butmirska cesta br. 12, Sarajevo, BiH, tel/fax. +387 33 637-580, centrala 775-600
www.opcinailidza.ba, E-mail: obrazovanje@opcinailidza.ba

1. Uvod

Općina Ilidža jedna je od devet općina Kantona Sarajevo. Iako u administrativnom smislu nije u sastavu Grada Sarajevo, Ilidža predstavlja sastavni dio urbane cjeline Sarajeva.

Površina općine Ilidža iznosi 143,4 km² što čini 11,2% ukupne površine Kantona Sarajevo. Prema procjenama o broju stanovnika za 2018. godinu koje objavljuje Federalni zavod za statistiku, na području općine Ilidža žive 14.902 mlade osobe. Mladi čine oko 21% ukupnog stanovništva Ilidže. Kao i u većini zajednica u BiH, i u Ilidži se bilježi konstantan pad broja mladih no on nije toliko izražen kao u mnogim drugim lokalnim zajednicama. Tokom 2013. na Ilidži je živjelo 15.474 mladih i činili su oko 23% ukupnog stanovništva općine. S druge strane ukupno stanovništvo općine Ilidža je u porastu te je sa 66.267 stanovnika 2013. godine poraslo na 70.108 stanovnika u 2018. godini.

Općinu Ilidža sačinjava 16 mjesnih zajednica: Butmir, Donji Kotorac, Sokolović Kolonija, Hrasnica I, Hrasnica II, Ilidža Centar, Lužani, Vreoca, Vrelo Bosne, Blažuj, Rakovica, Osjek, Otes, Stup, Stup II i Stupsko brdo.

Imajući u vidu činjenicu da su mladi najvrijedniji resurs svakog društva, Općina Ilidža kroz strateške dokumente i konkretne aktivnosti već duži niz godina nastoji kreirati ambijent u kojem će mladi ljudi biti ohrabreni da ostvare svoj puni potencijal kako na privatnom tako i na poslovnom i općem društvenom planu.

Obrazovna infrastruktura Ilidže sastoji se od deset osnovnih škola – javnih ustanova i osnovne muzičke škole, tri privatne osnovne škole (O.Š. „Mehmed Handžić“, Katolički školski centar-Područna škola Stup i Međunarodna osnovna škola), te tri srednje škole. Također, na području općine Ilidža nalaze se tri visokoškolske ustanove (Internacionalni univerzitet, Internacionalni Burch univerzitet i Sarajevska škola za nauku i tehnologiju). Otvaranjem ovih univerziteta stvoreni su uslovi za razvoj Ilidže kao univerzitetskog centra koji okuplja i studente/ice drugih zemalja.

Općina Ilidža obiluje prirodnim ljepotama i razvijenom sportsko-rekreativnom infrastrukturom što omogućava mladim ljudima da svoje slobodno vrijeme provode na zdrav i kvalitetan način. Također, zbog svog vodom i zelenilom bogatog pejzaža, općina Ilidža ima velike turističke kapacitete koje kontinuirano razvija pri čemu se značajno oslanja i na mlade ljude.

2. Analiza stanja

Strategija prema mladima općine Ilidža sa akcionim planom za period 2020-2024. godine je kao i prethodni strateški dokumenti za mlade općine Ilidža, temeljena na Zakonu o mladima Federacije Bosne i Hercegovine¹. Donošenjem ovog zakona 2010. godine, svi nivoi vlasti obavezali su se kreirati i usvojiti strategiju prema mladima, koja predstavlja dokument institucija vlasti s programskim pristupom djelovanjima prema mladima, što uključuje definisane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije.

U skladu sa navedenim zakonskim obavezama, Općina Ilidža kreira četvrtu po redu strategiju prema mladima. Sa ciljem poboljšanja položaja mladih općine Ilidža, lokalne vlasti implementirale su i sljedeće mjere:

¹ „Službene novine FBiH“, broj: 36/10

1. Od oktobra 2003. godine otvoreno je mjesto službenika/ce za mlade, odnosno stručnog saradnika/ce za rad sa mladima i nevladinim organizacijama, a u cilju uspostavljanja redovne komunikacije i saradnje sa omladinskim organizacijama, Vijećem mladih, vijećima učenika, neformalnim grupama mladih ljudi i uspješnim pojedincima, te drugim nevladinim strukturama koje se bave pitanjem mladih.
2. Na nivou zakonodavne vlasti djeluje Komisija za obrazovanje, kulturu, fizičku kulturu i pitanja mladih, kao stalno radno tijelo Općinskog vijeća. Komisija se sastoji od pet članova, predstavnika političkih partija.
3. Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje u oblasti rada sa mladima saraduje sa drugim općinskim službama, osnovnim i srednjim školama sa područja općine Ilidža, sa dvije javne ustanove čiji je osnivač Općina, predstavnicima Biro-a za zapošljavanje Ilidža, Službe socijalne zaštite općine Ilidža, Doma zdravlja Ilidža i drugim strukturama koje se bave pitanjima mladih.
4. U Budžetu Općine Ilidža od 2006. godine planira se posebna budžetska linija namijenjena mladima – tzv. „Budžet za mlade“ – koja uključuje (su)finansiranje projekata za mlade nevladinih organizacija i neformalnih grupa uz administrativnu podršku registrovane nevladine organizacije. U 2018. godini, budžet za mlade iznosio je 174.000,00 KM.²
5. Od školske 2001/2002. godine redovno se dodjeljuju stipendije učenicima/ama srednjih škola i studentima/cama visokoškolskih ustanova. Za školsku 2018/19. godinu dodijeljene su 394 stipendije talentovanim učenicima/ama i studentima/cama³, te 228 stipendija učenicima/ama slabijeg imovnog stanja i djeci bez oba roditelja i roditeljskog staranja⁴, koji se nalaze na redovnom školovanju.
6. Općina Ilidža u saradnji sa Institutom za razvoj mladih KULT realizovala je projekat obnove i izgradnje objekta koji se nalazi u Banjskoj 2 i koristi se u svrhu Obrazovno-raznodnog centra za mlade SPAJALICA. Ovim projektom želio se sačuvati objekat koji ima kulturno-historijski značaj i ponuditi mladima mjesto na kojem mogu kvalitetno provoditi svoje slobodno vrijeme. Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA zvanično je otvoren 28. augusta 2008. godine. Lokacija obrazovno-raznodnog centra za mlade SPAJALICA u središnjem dijelu Ilidže, te blizina objekta nekadašnjeg kina „Igman“ u kojem se nalazi Biblioteka Ilidža, multimedijalna sala i nevladine organizacije stvara uslove za razvijanje Ilidže kao sredine koja je usmjerena ka mladima.
7. Općina Ilidža podržala je inicijativu za formiranje Vijeća mladih, kao krovnog udruženja mladih, utemeljenog na dobrovoljnom članstvu omladinskih udruženja, a koje predstavlja interese mladih i omladinskih udruženja. Vijeće mladih Ilidža registrovano je 25. januara 2013. godine, a osnovala su ga udruženja s područja općine Ilidža: Udruženje mladih „Elan“, Udruženje mladih „Bez ograničenja“, Crveni križ općine Ilidža i Udruženje za zaštitu prirode, rijeka i okoliša EKO PRO.

Općina Ilidža je prva općina u Bosni i Hercegovini koja je usvojila strateški dokument za mlade 2006. godine.

3. Pristup rješavanju problema

Kada se govori o strateškom dokumentu prema mladima, Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine u Članu 25. propisuje sljedeće: „Strategija prema mladima, u skladu sa

² Izvještaj o izvršenju budžeta općine Ilidža za period 01.01.- 31.12.2018. godine (www.opcinailidza.ba)

³ Odluka o stipendiranju talentovanih učenika i studenata u školskoj/akademskoj 2018/2019. godini (www.opcinailidza.ba)

⁴ Odluka o stipendiranju učenika i studenata slabijeg imovnog stanja u školskoj/akademskoj 2018/2019 godini (www.opcinailidza.ba)

članom 4. stav 7. i članom 11. stav 2. definira se, usvaja i provodi na osnovu istraživanja o potrebama i problemima mladih.“

U suštini, to znači da se strategija prema mladima kreira na osnovu analize položaja i potreba mladih, a koja mora biti sačinjena na osnovu istraživanja o položaju i potrebama mladih za onaj nivo vlasti na koji se strateški dokument odnosi.

U skladu s tim, Općina Ilidža je u saradnji sa Institutom za razvoj mladih KULT provela sveobuhvatno istraživanje o položaju i potrebama mladih koji žive na području općine Ilidža. Prikupljanje podataka – anketiranje mladih na terenu – provedeno je u junu 2016. godine korištenjem standardiziranog upitnika koji se koristi za istraživanje problema i potreba mladih u svim istraživanjima ovog tipa u Bosni i Hercegovini, tako da su podaci usporedivi sa svim drugim zajednicama i nivoima vlasti (općinama, kantonima, entitetom) koji imaju provedeno istraživanje o mladima. Osnova primijenjenog upitnika je upitnik EUROSTAT-a Evropske unije, koji je prilagođen potrebama lokalne zajednice. Anketari, također mladi, birali su ispitanike metodom slučajnog odabira mladih u dobi između 15 i 30 godina starosti. Na ovaj način su anketirana 422 ispitanika koji predstavljaju reprezentativan uzorak populacije mladih u dobi između 15 i 30 godina, jer je svaka mlada osoba sa područja općine Ilidža imala podjednaku vjerovatnoću ulaska u uzorak. Prilikom uzimanja uzorka poštovani su kriteriji određenih demografskih karakteristika značajnih za poređenje rezultata tako da se uzorak sastoji od približno jednakog broja žena i muškaraca te adekvatnog broja mladih koji žive u gradskim i vangradskim sredinama.

Na osnovu podataka prikupljenih kroz istraživanje kreiran je dokument „Analiza položaja i potreba mladih općine Ilidža“ koja obuhvata sljedeće oblasti:

Formalno, neformalno i cjeloživotno obrazovanje;
Rad, zapošljavanje, samozapošljavanje i poduzetništvo mladih;
Socijalna briga mladih;
Zdravstvena zaštita mladih;
Kultura, sport i slobodno vrijeme mladih;
Aktivizam mladih;
Informisanje i mobilnost mladih;
Sigurnost mladih.

Provedba navedenog istraživanja i izrada analize položaja i potreba mladih općine Ilidža prvi su koraci u izradi strategije prema mladima općine Ilidža. U nastavku aktivnosti na izradi strategije, općinski načelnik je imenovao Koordinaciono tijelo za izradu četvrte Strategije prema mladima općine Ilidža u sastavu:

Denis Muhović, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
Amra Bojičić, član (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
Damir Nuhanović, član (predsjednik radne grupe za oblast obrazovanja)
Džemila Agić-Imamović, član (predsjednik radne grupe za oblast zapošljavanja)
Emina Idrizović, član (predsjednik radne grupe za oblast socijalne politike)
Nermin Bašović, član (predsjednik radne grupe za oblast slobodnog vremena mladih-kultura i sport)
Amer Nezirević, član (predsjednik radne grupe za oblast zdravstva)
Jasmin Nikšić, član (predsjednik radne grupe za oblast aktivnog sudjelovanja mladih u društvu)
Edina Ičindić (predsjednik radne grupe za oblast informisanja i mobilnosti mladih)

Za svaku oblast pojedinačno imenovane su radne grupe.

U radnu grupu za oblast **obrazovanja** imenovani su:

1. Damir Nuhanović, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
2. Alma Muratović, član (Općinsko vijeće)
3. Selma Sulejmanović, član (JU Četvrta gimnazija Ilidža)
4. Faik Hadrović, član (Općinsko vijeće)

U radnu grupu za oblast **zapošljavanja** imenovani su:

1. Džemila Agić-Imamović, predsjednik (JU "Služba za zapošljavanje KS"-Biro Ilidža)
2. Amar Kečo, član (Općinsko vijeće)
3. Aida Godinjak, član (Služba za privredu i turizam)
4. Miro Grbavac, član (Općinsko vijeće)

U radnu grupu za oblast **socijalne politike** imenovani su:

1. Emina Idrizović, predsjednik (Služba za rad, socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica)
2. Nermin Omerović, član (Služba socijalne zaštite općine Ilidža)
3. Mira Šljivić, član (IV PU-PS Ilidža)
4. Amel Pintol, član (Općinsko vijeće)

U radnu grupu za oblast **slobodnog vremena mladih - kultura i sport** imenovani su:

1. Nermin Bašović, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
2. Samir Avdić, član (Općinsko vijeće)
3. Džemal Hurić, član (UTIKUS "Bašlija")
4. Dino Hadžić, član (Općinsko vijeće)

U radnu grupu za oblast **zdravstva** imenovani su:

1. Amer Nezirović, član (Dom zdravlja Ilidža)
2. Damir Laličić, član (Udruženje "Partnerstvo za zdravlje")
3. Džana Šaćić, član (Općinsko vijeće)
4. Smiljana Viteškić, član (Općinsko vijeće)

U radnu grupu za oblast **aktivnog sudjelovanja mladih u društvu** imenovani su:

1. Jasmin Nikšić, predsjednik (Vijeće mladih Ilidža)
2. Katarina Vučković, član (Institut za razvoj mladih KULT)
3. Mirsad Madeško, član (Općinsko vijeće)
4. Emna Milišić, član (Općinsko vijeće)

U radnu grupu za oblast **informisanja i mobilnosti mladih** imenovani su:

1. Edina Ičindić, predsjednik (Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje)
2. Anel Bajramović, član (Vijeće mladih Ilidža)
3. Redžo Lemezani, član (Općinsko vijeće)
4. Amir Džino, član (Općinsko vijeće)

Interes strategija prema mladima je da kantonalni organi, lokalne samouprave, sva udruženja građana i ostali subjekti društvene zajednice, poput omladinskih organizacija civilnog društva, neformalnih grupa i organizacija mladih i za mlade, ustanova, institucija i medija, vjerskih i manjinskih zajednica, političkih stranaka, međusobnom saradnjom i zajedničkim djelovanjem doprinesu postizanju zajedničkih ciljeva, koji se odnose na život mladih.

Ovim strateškim dokumentom nastoji se poboljšati kvalitet života mladih, uvažavajući njihove interese, a prema evropskim standardima i uspješnim iskustvima iz regiona, uz uključivanje što većeg broja mladih u procese odlučivanja.

4. Opći opis trenutnog položaja mladih

Analizom podataka prikupljenih kroz istraživanje o problemima i potrebama mladih na području općine Ilidža, došli smo do sljedećih osnovnih zaključaka:

OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Iako broj učenika upisanih u srednje škole u Federaciji Bosne i Hercegovine opada, općina Ilidža ima stabilan broj srednjoškolaca u protekle tri školske godine.

Kada su u pitanju razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje, i dalje je glavni razlog vezan za finansijske faktore.

Pored nedostatka praktične nastave koji mladi smatraju najvećim problemom formalnog obrazovanja, značajan je i broj onih koji smatraju da je problem u odnosu i nestručnosti nastavnika te manjku dijaloga u učionici.

Neformalno (vanškolsko) obrazovanje mladi procjenjuju kao pozitivno iskustvo te je potreba za programima neformalnog obrazovanja i dalje velika.

RAD, ZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH

Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine, na teritoriji općine Ilidža živi 14.565 mladih osoba (15 do 29 godina starosti). Mladi čine blizu 22% stanovništva općine Ilidža te predstavljaju 17% od ukupnog broja mladih koji žive na području Kantona Sarajevo.

Uzmemo li u obzir podatke o stopi nezaposlenosti stanovništva općine Ilidža te različite načine mjerenja stope nezaposlenosti, sa sigurnošću se može tvrditi da stopa nezaposlenosti mladih općine Ilidža iznosi najmanje 50%.

Svaka sedma zaposlena osoba u Kantonu Sarajevo mlađa je od 30 godina. Učešće mladih (19-29) u ukupno zaposlenom stanovništvu Kantona Sarajevo je nepunih 15%. Procjenjuje se da i općina Ilidža ima sličnu dobnu strukturu zaposlenih.

Zaposleni mladi uglavnom rade u djelatnostima u kojima su prihodi dosta niži te su i znatno manje plaćeni za posao koji rade nego što je to slučaj sa odraslima.

Oko 43% mladih općine Ilidža ne radi poslove za koje su se školovali.

Oko 22% mladih općine Ilidža su, kroz radno iskustvo, bili svjedoci nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica.

59% mladih smatra da bi im poslovni trening bio od koristi. U prosjeku 18% mladih imalo je priliku učestvovati u određenom poslovnom seminaru za mlade.

Više od polovine mladih rado bi pokrenulo vlastiti biznis. Većini njih u tome je potrebna podrška od samog početka.

SOCIJALNA BRIGA I SIGURNOST MLADIH

Oko 56% mladih, pogotovo mlade žene, ne mogu doprinijeti kućnom budžetu. Oni koji uspijevaju doprinijeti, zarađuju malo te uglavnom ne uspijevaju štedjeti.

11% mladih općine Ilidža je vjenčano, a 8% ih ima djecu, što je približno prosjeku Federacije Bosne i Hercegovine gdje je 9% mladih vjenčano, a 7% ima djecu.

Procent mladih koji su se uspjeli stambeno osamostaliti je oko 14%. Većina mladih, oko 75%, živi u stanu ili kući koji su u vlasništvu njihovih roditelja. Mali je procent mladih koji žive odvojeno od roditelja kao podstanari (4%).

Svoj trenutni životni standard mladi općine Ilidža uglavnom procjenjuju kao dobar (52%). Da imaju osrednji životni standard smatra 24% mladih. Onih koji smatraju da žive vrlo dobro je 19%, a loše i vrlo loše je 4%.

Oko 47% mladih općine Ilidža svoju budućnost vide kao mnogo bolju od sadašnjosti, oko 28% mladih smatraju kako će njihova budućnost biti samo nešto bolja od sadašnjosti.

Podaci o temi sigurnosti mladih nisu prikupljeni kroz ranije provedena istraživanja na bilo kojem nivou vlasti prethodnih godina tako da su podaci prikupljeni u istraživanju za općinu Ilidža prvi kvantitativni podaci ikada prikupljeni o temi sigurnosti i mladih u kontekstu istraživanja položaja i potreba mladih.

Kada govorimo o zadovoljstvu mladih sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem žive, općeniti je zaključak da su mladi više nezadovoljni nego zadovoljni postojećim stanjem. Oko 30% mladih iz vangradskih sredina i 27% mladih iz gradskih sredina nisu nimalo zadovoljni sigurnosnom situacijom.

Najveći je procent mladih koji su donekle zadovoljni stanjem sigurnosti u mjestu u kojem žive (65% u gradskim sredinama i 52% u vangradskim sredinama). Onih koji su zadovoljni u velikoj mjeri je 7% u gradskim sredinama i 18% u vangradskim sredinama.

Međuvršnjačko nasilje najzastupljeniji je oblik nasilja kod mladih. Čak 36% mladih iz gradskih sredina bili su žrtvama međuvršnjačkog nasilja, a 56% ih poznaje nekoga ko je bio žrtvom ovog oblika nasilja.

Nasilje na internetu sve je učestaliji oblik nasilja i u mnogim zemljama predstavlja značajan problem kod mladih. Relevantni podaci o učestalosti nasilja na internetu za Bosnu i Hercegovinu nisu dostupni, ali je sasvim sigurno da ovaj oblik nasilja dobija na značaju. Oko 20% mladih bili su žrtvama razbojništva, a oko 30% mladih poznaju nekoga ko je bio žrtvom ovog oblika nasilja. Pod razbojništvom su se podrazumijevali oni oblici nasilja koji su uključivali krađu ličnih predmeta, bilo da se radilo o krađi van kuće/stana ili o krađi iz kuće/stana (obijanje i pljačka).

Mladi u gradskim sredinama, posebno muškarci, češće su žrtvama nasilja na radnom mjestu. Kada govorimo o nasilju od strane partnera, mladi izjavljuju kako oni lično uglavnom nisu žrtvama ovog oblika nasilja jer u prosjeku oko 1% mladih navodi da jesu žrtvama nasilja od strane partnera sa nešto većim udjelom mladih žena (2%). Međutim, oko 23% mladih iz gradskih sredina navode kako poznaju nekoga ko je žrtvom nasilja od strane partnera.

Odgovori na pitanje o stepenu povjerenja u policijske službenike više su pozitivni nego negativni. Više od polovine mladih imaju "donekle" povjerenja u policijske službenike, a 15% povjerenje ima u velikoj mjeri. U prosjeku, oko 31% je mladih koji nemaju nimalo povjerenja u policijske službenike. Ukoliko posmatramo intenzitet povjerenja, rezultati pokazuju kako je povjerenje najjače kod mladih iz vangradskih sredina i kod mladih žena.

Zadovoljstvo radom policijskih službi nešto je niže od povjerenja u policijske službenike jer bilježi oko 10% više negativnih odgovora bez značajnih razlika baziranih na spolu ili tipu naselja. U potpunosti nezadovoljnih i nezadovoljnih je više nego zadovoljnih i u potpunosti zadovoljnih odgovora. Značajan procent odgovora je u kategoriji neopredijeljenih – mladi koji su "ni zadovoljni ni nezadovoljni" radom policijskih službi.

Oko 36% mladih općine Ilidža vjerovatno ne bi prepoznali psihičko nasilje ili nisu sigurni da bi prepoznali ovaj oblik nasilja.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

Više od polovine mladih općine Ilidža obavilo je sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci što je bolji prosjek nego na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Zdravstvene usluge koje su posebno organizovane i specifično namijenjene samo za mlade ne postoje u većini lokalnih zajednica ili mladi nisu informisani da takve usluge postoje.

Oko 51% mladih općine Ilidža osigurani su preko roditelja/staratelja. Oko 2% mladih nema ili ne zna da li ima zdravstveno osiguranje, što je rezultat niži od podatka iz istraživanja na nivou Federacije Bosne i Hercegovine u kojem je pronađeno da 7% mladih nema zdravstveno osiguranje.

Visoke stope odbijanja odgovaranja na pitanja o reproduktivnom zdravlju kod mladih žena općine Ilidža ukazuju na potrebu promjene pristupa ovim pitanjima od strane svih sudionika brige o reproduktivnom zdravlju mladih.

Intimni odnosi i seksualno zdravlje teme su o kojima mladi nisu otvoreni razgovarati što u kombinaciji sa prethodno navedenim negativnim podacima o brizi za reproduktivno zdravlje, može uzrokovati ozbiljne posljedice.

Muškarci općine Ilidža posvećuju mnogo više vremena rekreativnim aktivnostima nego što to čine žene. Mladim djevojkama je potrebno osigurati odgovarajuće rekreativne sadržaje kako bi se više uključile.

U prosjeku 32% mladih općine Ilidža su svakodnevni pušači, 22% je onih koji puše više od 10 cigareta dnevno, od toga 7% puše više od 20 cigareta dnevno, te 7% više od 30 cigareta.

Konзумiranje alkoholnih pića nije opći trend među mladima općine Ilidža. Ipak, postoji 29% mladih koji su alkohol konzumirali jednom ili više puta u posljednjih mjesec dana. Mladi općine Ilidža uglavnom navode kako ne konzumiraju opojne droge (92% muškaraca i 99% žena).

KULTURA I SPORT

Kada je u pitanju zadovoljstvo mladih podrškom lokalnih vlasti razvoju i kreiranju kulturnih sadržaja, mladi su uglavnom nezadovoljni. Zadovoljnih i vrlo zadovoljnih mladih vrlo je malo. Ni zadovoljstvo podrškom razvoju sporta nije veće. Mladi su uglavnom vrlo nezadovoljni i nezadovoljni podrškom lokalnih vlasti, posebno kada je u pitanju podrška mladima da sami kreiraju sportske sadržaje. Zadovoljstvo nastavom vezanom za sport u školama i na fakultetima je nešto veće.

Na dnevnoj osnovi mladi općine Ilidža najviše slobodnog vremena provode boraveći u kafićima, potom u šetnji, gledanju televizije i čitanju knjiga. U nešto manjem procentu mladi vrijeme provode u vožnji biciklom i igranju računarskih igrica.

Djevojke u većem procentu čitaju knjige i šetaju, a muškarci više provode vrijeme u kafiću i igranju igrice.

Barem jednom dnevno ili više puta sedmično mladi idu u kupovinu, a u nešto manjem ali ipak značajnom procentu, bave se sportskim i rekreativnim aktivnostima te obavljaju vjerske obaveze.

Na odlaske u kino ili pozorište mladi općine Ilidža troše najmanje slobodnog vremena. Zabrinjavajući podatak je da 7% mladih jednom sedmično posjećuje kladionice/kockarnice, 6% ih to radi tri do pet puta sedmično, a 2% svaki dan. Dodamo li tome 8% mladih koji kladionice posjećuju rjeđe od jednom sedmično, dolazimo do rizične brojke od 23% mladih koji posjećuju kladionice. Kada govorimo o posjetama kladionicama, značajne su razlike temeljene na spolu jer su muškarci češći posjetoci kladionica sa alarmantnih 36% mladih muškaraca općine Ilidža koji posjećuju kladionice. Rezultat je sličan podatku iz istraživanja na nivou Federacije Bosne i Hercegovine gdje je evidentirano 37,6% mladih muškaraca koji posjećuju kladionice.

Oko 10% djevojaka općine Ilidža posjećuje kladionice, što je nešto niže od procenta djevojaka na nivou Federacije Bosne i Hercegovine koje posjećuju kladionice (oko 12%).

AKTIVIZAM MLADIH

Zainteresovanost mladih općine Ilidža za politiku na lokalnom nivou raste u odnosu na prethodna istraživanja sa 32% u 2009. godini na 44% u 2016. godini.

Mladi uglavnom vjeruju kako nemaju utjecaja na odluke koje ih se tiču, a koje se donose na lokalnom nivou. Rezultat toga što mladi ne vjeruju da svojim učešćem mogu donijeti promjene ogleda se i u niskom procentu mladih koji su u posljednjih 12 mjeseci izrazili neki od oblika aktivnog učešća.

Procent mladih općine Ilidža koji su aktivni kroz članstvo u organizacijama, bilo političkim ili nepolitičkim, u porastu je u odnosu na prethodna istraživanja.

Najviše mladih uspjele su okupiti omladinske organizacije i organizacije za ljudska prava i humanitarnu pomoć. Slijede ih političke stranke i omladinske organizacije političkih stranaka, potom okolišne organizacije te religijske i profesionalne organizacije.

Procent mladih koji nisu članovi navedenih organizacija, ali su učestvovali u aktivnostima koje su organizacije organizirale ili su radili za njih, je nešto veći od procenta mladih koji su članovi.

Iako članstvo u organizacijama različitog tipa kod mladih općine Ilidža raste u odnosu na prethodne godine, ono ipak nije na nivou rezultata Federacije Bosne i Hercegovine. Najveća razlika je kod članstva u omladinskim organizacijama gdje je na nivou Federacije Bosne i Hercegovine za 13% veći udio mladih koji su članovi omladinskih organizacija. Kod ostalih tipova organizacija, članstvo mladih općine Ilidža za 3% do 5% je niže nego kod mladih Federacije Bosne i Hercegovine. Izuzetak je članstvo u profesionalnim organizacijama, gdje je rezultat veći za 1% kod mladih općine Ilidža.

INFORMISANJE I MOBILNOST MLADIH

Oko 98% domaćinstava u kojima žive mladi posjeduje priključak za internet, tako da se mladi najčešće informišu upravo putem internet portala o svim temama koje ih zanimaju. Oko 80% mladih koristi računar i internet svakodnevno, a oko 9% skoro svaki dan. Korištenje interneta na nivou je korištenja u zemljama članicama EU.

35% mladih nikada ne čita neke dnevne novine, a 51% njih ne čita sedmične magazine. Djevojke povremeno čitaju dnevne i sedmične printane medije u nešto većem procentu nego muškarci. Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine 11% mladih nikada ne čita dnevne novine, a 21% ih nikada ne čita sedmične novine, dok 66% mladih novine (dnevne i sedmične) čita povremeno

Kada govorimo o mobilnosti mladih, turističke posjete te posjete rodbini i prijateljima najčešći su povod za putovanja. U manjem procentu zastupljeni su volonterski kampovi, studijska putovanja i ljetne škole.

Udio mladih općine Ilidža koji su putovali u druge gradove unutar BiH (63%) niži je od rezultata na nivou Federacije Bosne i Hercegovine gdje je 83% mladih navelo kako su putovali u druge gradove BiH u referentnih godinu dana.

Što se tiče putovanja u inostranstvo, u posljednjih 12 mjeseci 47% mladih imali su priliku putovati u neke druge zemlje što je rezultat jednak rezultatu do kojeg je došlo istraživanje na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Mladi općine Ilidža najčešće su putovali u Srbiju, Hrvatsku i Crnu Goru. Najčešći razlozi putovanja su turistički ili posjeta prijateljima i rodbini. Oko 32% mladih općine Ilidža otišlo bi u inostranstvo zauvijek, 36% bi otišlo na duže vrijeme kada bi im se za to pružila prilika, a 11% ih poduzelo i konkretne korake za odlazak iz zemlje. Alarmantan je podatak da bi 37% mladih na nivou Federacije Bosne i Hercegovine napustilo zemlju zauvijek radi odlaska u inostranstvo. Općina Ilidža nešto je ispod tog prosjeka, ali ipak sa dosta visokim procentom mladih koji ne žele živjeti tu gdje žive. Dodamo li tome još 36% mladih koji ne bi otišli zauvijek, ali bi otišli na duže vrijeme te 5% mladih koji ne znaju bi li otišli ili ne, dolazimo do podatka da na Ilidži postoji oko 26% mladih koji tu i žele ostati. Za nekih 10% veći je udio muškaraca koji bi napustili zemlju trajno ili privremeno.

Kada govorimo o razlozima zbog kojih je ovoliko mladih spremno napustiti domove, najčešći razlog je privremeni rad u inostranstvu (60%), radi studija bi otišlo 48% mladih, a radi trajnog nastanjanja u inostranstvu odselilo bi 40% mladih.

5. Plan djelovanja po oblastima

5.1. Obrazovanje i nauka mladih

1. Analiza stanja

Veliki dio mladih uključen je u sistem formalnog obrazovanja (srednje i visoko), a ono predstavlja jednu od najznačajnijih društvenih oblasti. Područje formalnog obrazovanja definisano je kantonalnim zakonima. Zadatak lokalne zajednice je da prati rad škola u smislu postignutih rezultata, da analizira stanje u pogledu materijalnih i prostornih kapaciteta u kojima se odvija nastava, da analizira uspjeh u učenju i vladanju učenika, te predlaže mjere za unaprjeđenje njihovog odgojno-obrazovnog rada. Zatim, lokalna zajednica kontinuirano organizuje općinska takmičenja u znanju, te provodi specifične programe podsticaja najugroženijim učenicima/cama, kao što je finansiranje prevoza učenika/ca sa većim problemima u kretanju, zatim programe poticaja najuspješnijih učenika/ca (pobjednici na općinskim, kantonalnim i federalnim nivoima takmičenja).

Škole sa područja općine Ilidža kontinuirano postižu visok nivo uspjeha u učenju, stalnim stručnim i pedagoškim usavršavanjem nastavnog osoblja prate savremena kretanja u obrazovanju i stimulišu njegovu primjenu u svakodnevnom radu u cilju unaprjeđenja odgojno-obrazovnog procesa. Pored redovne nastave u školama se odvija veoma živa i raznovrsna vannastavna aktivnost. Neke od njih rezultat su isključivo interesovanja učenika. Vannastavne aktivnosti su planirane i kao priprema za takmičarske aktivnosti iz predmeta za koje Prosvjetno-pedagoški zavod organizuje takmičenja i mogu se smatrati kao jedini oblik rada sa nadarenim učenicima.

Općina Ilidža, iako to nije u njenoj neposrednoj nadležnosti, kontinuirano podržava obrazovne institucije, učenike i studente na svom području. Navedena podrška se očituje u materijalnoj pomoći pri izgradnji osnovnih i srednjih škola i održavanju njihove infrastrukture kao i opremanju savremenom opremom. Također, Općina podržava učenički standard kroz finansiranje užina i ekskurzija socijalno ugroženim učenicima/cama, plaćanje prevoza učenika/cama koji imaju veće probleme u kretanju i njihovim pratiocima, stipendiranje talentovanih učenika/ca i studenata/ica, stipendiranje djece bez oba roditelja, odnosno, bez roditeljskog staranja i stipendiranje učenika/ca slabijeg imovnog stanja. Općina provodi općinska i podržava takmičenja na drugim nivoima te obezbjeđuje nagrade učenicima/ama za postignute rezultate. Dodatno, Općina Ilidža pruža podršku učenicima/ama u međunarodnoj razmjeni i organizovanju školskih takmičenja, smotri znanja i stvaralaštva te tradicionalnim manifestacijama okupljanja djece i mladih općine.

Za školsku 2018/19. godinu dodijeljeno je 439 stipendija talentovanim učenicima/ama srednjih škola (prosječna ocjena 5,00) i studentima visokoškolskih ustanova (najmanja prosječna ocjena 7,50 za studente grupacije tehničkih i medicinskih fakulteta i najmanja prosječna ocjena 8,00 za studente ostalih fakulteta). Mjesečni iznos stipendije za učenike/ce i studente/ice prve godine iznosio je 78,00 KM, a za studente/ice od druge do šeste godine kreće se u rasponu od 96,00 do 120,00 KM, zavisno od postignutih rezultata u prethodnoj godini.

1.1. Formalno obrazovanje

Na području općine Ilidža djeluje deset javnih ustanova osnovnih škola: Osnovna muzička škola Ilidža, tri privatne osnovne škole (O.Š. „Mehmed Handžić“, Katolički školski centar-Područna škola Stup i Međunarodna osnovna škola), dvije javne ustanove srednje škole, privatna srednja škola (Tursko-Bosanski Sarajevo koledž), te tri privatne visokoškolske ustanove.

Osnovne škole

Broj upisanih učenika/ca u školskoj 2018/19. godini

Naziv škole	Broj odjeljenja	Broj učenika/ca
JU Prva osnovna škola	30	682
JU Druga osnovna škola	30	646
JU Treća osnovna škola	26	604
JU Četvrta osnovna škola	18	343
JU Peta osnovna škola	33	694
JU Šesta osnovna škola	22	518
JU Sedma osnovna škola	27	612
JU Osmo osnovna škola „AmerČenanović“	20	496
JU Deveta osnovna škola	18	437
JU Deseta osnovna škola	25	603
Osnovna škola „Mehmed Handžić“	11	188
Katolički školski centar	23	511
Osnovna muzička škola Ilidža	27	399
P.U. Internacionalprimeryschool	19	335
U k u p n o	329	7.068

Srednje škole (javne ustanove)

Broj upisanih učenika/ca u školskoj 2018/19. godini

Naziv škole	Broj odjeljenja	Ukupan broj Učenika/ca
JU Četvrta gimnazija Ilidža Adresa: Mala aleja 69 Telefon/fax: 033/636 704, 623 880 Web site/e-mail: www.cetvrta-gimnazija.edu.ba cetvrta-gimnazija@gmail.com Direktor: Elvir Korjenić	15	328
JU Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije Adresa: Emira Bogunića Čarlija 2 Telefon/fax: 033/764 255, 764 266 Web site/e-mail: www.sgts.edu.ba sgts@sgts.edu.ba Direktor: Salko Huskić	16	395
PU „International HighSchool“ of Sarajevo Međunarodna srednja škola Sarajevo Adresa: Francuske revolucije bb Telefon: 033/944 100 Web site/e-mail: www.rps.edu.ba info@rps.edu.ba	11	192
U k u p n o	42	915

Visokoškolske ustanove

Internacionalni univerzitet u Sarajevu

Adresa: Hrasnička cesta 15
Telefon/fax: 033/957 100, 957 105
Web site: www.ius.edu.ba
E-mail: info@ius.edu.ba

Osnovan od strane Fondacije za razvoj obrazovanja Sarajevo 2003. godine, Internacionalni univerzitet u Sarajevu (IUS) čine sljedeći fakulteti: Fakultet prirodnih i tehničkih nauka (FENS), Fakultet menadžmenta i javne uprave (FBA), Fakultet umjetnosti i društvenih nauka (FASS), Pravni fakultet (FLW) i Edukacijski fakultet (FEDU) sa 21 studijskim programom. Univerzitet ima 5 istraživačkih centara i 7 laboratorija.

IUS je otvoren za studente iz cijelog svijeta, dok se kao jezik komunikacije koristi engleski. Studenti bez dovoljnog znanja engleskog jezika pohađaju jednogodišnji intenzivni Program za učenje engleskog jezika koji se organizira u sklopu IUS-ove Škole engleskog jezika. Kampus IUS-a se nalazi na području općine Ilidže. Dosadašnji rad i ulaganje u ideju IUS-a realizovan je kroz otvaranje prostranog i sadržajnog kampusa, izgradnju objekata i moderne univerzitetske zgrade, biblioteke, istraživačkog centra, dva komforna studentska doma, savremenog istraživačkog centra, kao i kroz kontinuirano razvijanje IUS kapaciteta. U školskoj 2018/2019. godini na Internacionalnom univerzitetu u Sarajevu (IUS) na svim ciklusima studira oko 2000 studenata sa svih kontinenata, iz 47 zemalja svijeta.

Internacionalni Burch univerzitet

Adresa: Francuske revolucije bb
Telefon/fax: 033/944 400, 782 131
Web site: www.ibu.edu.ba
E-mail: info@ibu.edu.ba

Internacionalni Burch univerzitet (IBU) osnovan je 2008. godine, a čine ga tri fakulteta: Fakultet za inženjering i informacione tehnologije, Fakultet za ekonomiju i Edukacijski fakultet. Nastavni proces je započeo u skladu s Bolonjskim sistemom obrazovanja (3 +2 +3) u cijelosti na engleskom jeziku na sva tri fakulteta. Za naučnoistraživački rad studenti se mogu koristiti bibliotekom, informatičkim laboratorijama te posebno prerađenim čitaonicama. Studentima se nudi i mogućnost smještaja u muškim i ženskim domovima uz prateće sadržaje koji su u neposrednoj blizini zgrade univerziteta. Burč je član porodice privatnih Stirling Education obrazovnih institucija.

Sarajevska škola za nauku i tehnologiju

Adresa: Hrasnička cesta 3a
Telefon/fax: 033/975 000, 975 030
Web site: www.ssst.edu.ba
E-mail: administration@ssst.edu.ba

Univerzitet Sarajevska škola za nauku i tehnologiju otvoren je u oktobru 2004. godine kao prvi privatni univerzitet u Bosni i Hercegovini. U namjeri da ponudi programe koji će pratiti svjetske standarde obrazovanja, SSST je uspostavio saradnju sa Univerzitetom Buckingham u Velikoj Britaniji, te na taj način diplomantima obezbjeđuje dvije diplome – diplomu SSST prema bolonjskim principima studija, te diplomu Univerziteta u Buckinghamu. Nastava na SSST-u se izvodi na engleskom jeziku. U septembru 2012. godine otvoren je Kampus Univerziteta SSST na Ilidži. Zgrada Kampusa Univerziteta SSST prostire se na 10.000 m², a

izgrađen je u skladu sa svjetskim standardima za visokoobrazovne institucije. Univerzitet SSST ima šest fakulteta: Fakultet kompjuterskih nauka, Fakultet informacionih sistema, Fakultet inženjerskih nauka, Ekonomski fakultet, Fakultet političkih nauka i međunarodnih odnosa i Fakultet stranih jezika i Sarajevsku filmsku akademiju.

Inkluzivno obrazovanje

Broj učenika/ca sa teškoćama u razvoju u osnovnim školama na području općine Ilidža u školskoj 2018/19. godini:

Naziv škole	Broj učenika/ca sa teškoćama u razvoju	Broj učenika/ca u stanju socijalne potrebe
Prva osnovna škola	136	97
Druga osnovna škola	183	3
Treća osnovna škola	53	39
Četvrta osnovna škola	46	18
Peta osnovna škola	64	27
Šesta osnovna škola	89	15
Sedma osnovna škola	26	43
Osma osnovna škola „Amer Čenanović“	19	27
Deveta osnovna škola	5	31
Deseta osnovna škola	5	31
Osnovna škola „Mehmed Handžić“	43	0

Broj učenika/ca sa teškoćama u razvoju u dvije srednje škole na području općine Ilidža:

Naziv škole	Broj učenika/ca sa teškoćama u razvoju	Broj učenika/ca koji rade po IPP-u	Poteškoće
Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije	30	0	Govorne teškoće. Oštećenje sluha i vida.
Četvrta gimnazija Ilidža	14	0	Nema kategorisanih učenika, ali ima nekoliko učenika sa tjelesnim oštećenjima, govornim teškoćama i oštećenjima sluha i vida.

Proces inkluzivne nastave podrazumijeva uključivanje djece sa teškoćama u razvoju u redovnu školu kojim se realizuje individualno prilagođeni plan i program i prisutna je već devet godina. Različiti su problemi koji prate ovaj vid nastave, te praksa pokazuje da se nisu ispunile brojne pretpostavke za uspješno provođenje inkluzivnog obrazovanja.

Iskustva nastavnog osoblja su sljedeća:

Izradi individualnih edukacijskih programa treba posvetiti posebnu pažnju, a u tu svrhu za svakog učenika/cu formirati poseban tim sa stručnim kadrom defektologa, logopeda, psihologa i socijalnih radnika.

Bez asistenta u nastavi nema ni inkluzije. Roditelj u ulozi asistenta nije riješenje, makar bio izuzetno požrtvovan i sve vrijeme provodio u školi.

Posebna teškoća u radu je saradnja sa roditeljima koji ne prihvataju stanje svog djeteta te zauzetost nastavnika učenicom/com inkluzivne nastave, a zapostavlja se rad sa drugim učenicima/ama u razredu.

Iscrpljujuće je učenicima/ama pratiti nastavu, na primjer šest sati u toku dana, ostaje malo vremena za zadatke kod kuće jer im treba više vremena da urade zadatke, te ostaje malo vremena za odmor (kontraefekat).

Dosadašnji nivo edukacije nastavnog osoblja je neadekvatan, a većina ih nije obučena (obuhvaćen je samo jedan broj nastavnika i profesora razredne nastave, dok je karika u edukaciji prekinuta sa predmetnom nastavom).

Potrebni su adekvatni asistenti u nastavi sa psihološkom, pedagoškom i didaktičkom obukom.

Veća potreba opremljenosti škola sa didaktičkim materijalom (većina škola su slabo ili gotovo nikako opremljene), koji je potreban za rad sa djecom po IPP.

Pitanje diploma na kraju završenog školovanja je nedorečeno.

Veći broj učenika/ca sa kombinovanim psihičkim i kognitivnim smetnjama je uključen u redovne osnovne škole, iako njihovim potrebama mogu udovoljiti samo specijalizovane institucije. Ovakvo stanje nanosi štetu učenicima/ama sa teškoćama u razvoju i ostalim učenicima/ama.

U praksi se često govori o uključivanju učenika/ca sa drugačijim potrebama u redovne škole, pri tome se najčešće misli na učenike/ce koji imaju teškoće u razvoju. Često se, djelomično ili u cijelosti, zapostavljaju nadareni i talentovani učenici/e, te potrebe da se i njima obezbijedi razvoj u skladu sa njihovim potencijalima.

Cilj provedbe inkluzivne nastave bio je da se isključi svaki vid diskriminacije djece i zaštite prava djece. Nažalost, proces ne ide kako je zamišljeno, jer se nisu na vrijeme primjenili standardi definisani zakonima koji se trebaju realizovati, a tiču se:

- adekvatnog broja stručnjaka koji će direktno ili indirektno raditi za dobrobit djece sa teškoćama u razvoju;
- broja učenika/ca u odjeljenjima gdje su raspoređeni učenici/e sa teškoćama u razvoju;
- opremljenost adekvatnim učilima i literaturom;
- otklanjanje arhitektonskih barijera;
- opremljenost prostora za inkluzivne učionice.

1.2. Neformalno obrazovanje

Neformalni oblik obrazovanja se provodi, uglavnom, kroz aktivnosti i projekte nevladinog sektora. Općina Ilidža ostvaruje saradnju sa udruženjima koja se u svojim aktivnostima bave obrazovanjem i potrebama mladih ljudi. Ovom broju aktivnih udruženja treba dodati i projekte drugih subjekata koje podržava općina, a koji svojim radom daju značajan doprinos u razvoju obrazovanja i na taj način pokrivaju teme koje nisu dovoljno ili nikako prisutne u nastavnim planovima i programima odgojno-obrazovnih institucija kao, na primjer, ljudska prava, rješavanje konflikata, nenasilna komunikacija, ravnopravnost spolova, seksualno i reproduktivno zdravlje, projektni menadžment, prezentacijske vještine, građansko obrazovanje i aktivizam mladih, volonterizam i drugo. Analiza rezultata istraživanja potreba mladih je pokazala da je više od 46% mladih Ilidže pohađalo neki oblik obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja, a 43% ih želi pohađati u budućnosti.

Rezultat ukazuje da su mladi općine Ilidža zainteresovani za programe neformalnog obrazovanja. Općina Ilidža je u toku 2018. godine podržala realizaciju 25 projekata iz oblasti obrazovanja finansiranih po Javnom pozivu iz oblasti sporta, kulture i obrazovanja, a na osnovu Odluke o kriterijima, načinu i postupku raspodjele budžetskih sredstava općine Ilidža iz grantova za projekte u oblasti sporta, kulture i obrazovanja ("Službene novine KS", broj

30/09), a (su)finansirana su i četiri projekta (Specijalistička škola izviđačkih vodiča, konačara i organizatora izleta, zimovanja, kampovanja kao i pomoći ugroženim od prirodnih i drugih nesreća, Naučni simpozij unaprijeđenja rada mladih prosvjetnih radnika općine Ilidža „Primjena novih tehnologija u nastavi“, Mini-škola neformalne edukacije i profesionalne orijentacije za mlade općine Ilidža i „Mogu naučiti i mogu pokazati“ za djecu sa invaliditetom) na osnovu raspisanog Javnog poziva za (su)finansiranje projekata za mlade.

Problemi mladih

Analizom istraživanja i podataka kojima raspolaže Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje utvrđeni su sljedeći problemi mladih u oblasti formalnog obrazovanja:

1. Formalno obrazovanje se sporo prilagođava potrebama tržišta rada.
2. Mladi prekidaju školovanje jer u tome ne vide smisao obrazovanja.
3. Nadarenim i talentovanim učenicima ne posvećuje se dovoljno pažnje.
4. Inkluzivno obrazovanje treba unaprjeđivati.
5. Zbog velike posvećenosti formalnom obrazovanju i ustaljenih tradicionalnih stavova o školskom obrazovanju mladi ne vide prednosti neformalnog obrazovanja.

Iako broj učenika upisanih u srednje škole u Federaciji Bosne i Hercegovine opada, općina Ilidža ima stabilan broj srednjoškolaca u protekle tri školske godine.

Žene su nešto zastupljenije na fakultetima društvenog i humanističkog usmjerenja, na ekonomiji i pravu te na fakultetima zdravstvenog smjera. Međutim, te razlike nisu velike. Na magisterij i doktorat upisano je nešto više muškaraca nego žena.

Procent mladih općine Ilidža koji prerano napuštaju obrazovni sistem bilježi pozitivne promjene, te je u periodu od 2009. do 2016. godine opao za skoro polovinu. Pozitivna promjena je i to što se značajno smanjuje broj mladih muškaraca koji prerano napuštaju obrazovanje.

Kada su u pitanju razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje, i dalje je glavni razlog vezan za finansijske faktore.

Od oko 4% mladih koji primaju stipendiju, 3% je onih koji stipendiju dobivaju od lokalnog nivoa vlasti, dakle, od općine Ilidža. Nepunih 1% mladih stipendiju prima sa kantonalnog nivoa. Mjesečni iznosi stipendija najčešće su oko 100 KM.

Sva posmatrana istraživanja o mladima u Bosni i Hercegovini pokazuju dosljednost u mišljenju mladih da im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu neće pomoći da se zaposle u struci. Mišljenje mladih općine Ilidža dosta je slično onome koje imaju mladi na nivou Federacije Bosne i Hercegovine gdje 30% mladih smatra da će im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu u velikoj mjeri pomoći da se zaposle u struci, a isto mišljenje ima 33,5% mladih općine Ilidža (2012. godine, procent je iznosio 37%).

Kao najveći problem formalnog (redovnog školskog) obrazovanja mladi navode nedostatak praktične nastave. Zbog činjenice da vrlo mali broj mladih ima priliku i praktično iskusiti zanimanje za koje se obrazuje, kod mladih je u velikoj mjeri prisutan strah od praktičnog rada odmah nakon završetka škole ili fakulteta. Nezadovoljstvo mladih mogućnostima za učešće u praktičnoj nastavi prisutno je još od 2009. godine jednakim intenzitetom, a navodi se i kao najveći problem obrazovnog sistema i kod istraživanja na nivou Federacije Bosne i Hercegovine iz 2013. godine. Osim toga, mladi su i dalje nezadovoljni preopširnim nastavnim planovima i programima iako se kod ovog problema bilježi trend opadanja.

Pored nedostatka praktične nastave koji mladi smatraju najvećim problemom formalnog obrazovanja, značajan je i broj onih koji smatraju da je problem u odnosu i nestručnosti nastavnika te manjku dijaloga u učionici.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Imajući u vidu zakonske mogućnosti i nadležnosti lokalne zajednice, problemi i potrebe mladih su rangirani po prioritetima, a na osnovu kriterija nadležnosti, značaja za mlade, finansijskim mogućnostima općine i pretpostavljenim efektima poduzetih mjera u lokalnoj zajednici.

<u>vrlo hitno ali nebitno</u> ⁵ Obrazovni sistem nije prilagođen potrebama na tržištu rada.	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Učenici/ce sa teškoćama u razvoju nisu dovoljno uključeni u redovno školovanje i/ili se ne tretiraju na odgovarajući način. 2. Mladi prekidaju/napuštaju školovanje zbog finansijskih razloga, ali i zbog toga što u obrazovanju ne vide smisao. 3. Mladi nisu dovoljno upoznati sa prednostima koje nudi neformalno obrazovanje.
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u> 4. Nadareni i talentovani učenici/ce su neidentifikovani i njihovim sposobnostima se ne posvećuje dovoljno pažnje.

Objasnit ćemo probleme koji su prethodno navedeni u matrici, a označeni su kao hitni i bitni:

1. Učenici/e sa teškoćama u razvoju nisu dovoljno uključeni u redovno školovanje i/ili se ne tretiraju na odgovarajući način.

Reforma obrazovanja u BiH pokrenula je, pored ostalih, i proces uvođenja inkluzivne nastave.

Inkluzija podrazumijeva uključivanje djece sa teškoćama u razvoju u redovnu školu. Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17, 33/17 i 30/19) definira pitanje inkluzije kroz članove: 66, 69, 70 i 71. Cilj provedbe inkluzivne nastave je da se isključi svaki vid diskriminacije djece sa teškoćama u razvoju i zaštite prava djece. Nažalost, realizacija ne vodi ka ostvarenju navedenih ciljeva prvenstveno zbog toga što se prije provođenja nisu primijenili Pedagoški standardi koji se odnose na: adekvatan broj stručnjaka za direktni ili indirektni rad sa učenicima/ama sa teškoćama u razvoju, opremljenost adekvatnim učilima i literaturom, otklanjanje arhitektonskih barijera, te opremljenost prostora za inkluzivne učionice i prilagođavanje školskih objekata fizičkim potrebama učenika/ca. Zakonom o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17 i 30/19) u členu 67 navodi se da se učenici/e s teškoćama u razvoju, pod određenim uvjetima, mogu uključiti u redovno srednjoškolsko obrazovanje, na osnovu principa inkluzivnog odgoja, obrazovanja i rehabilitacije uz prethodno obezbjeđenje neophodne stručne podrške.

2. Mladi prekidaju/napuštaju školovanje zbog finansijskih razloga, ali i zbog toga što u obrazovanju ne vide smisao.

Procenat mladih općine Ilidža koji prerano napuštaju obrazovni sistem bilježi pozitivne promjene, te je u periodu od 2009. do 2016. godine opao za skoro polovinu. Pozitivna promjena je i to što se značajno smanjuje broj mladih muškaraca koji prerano napuštaju obrazovanje. Kada su u pitanju razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje, i dalje je glavni razlog vezan za finansijske faktore. Međutim, pojava na koju bi trebalo obratiti posebnu pažnju jeste značajan porast u broju mladih koji obrazovanje ne nastavljaju jer u

⁵ Nije u nadležnosti općinske vlasti.

tome ne vide smisao. Nemogućnost pronalaska smisla u obrazovanju, kao značajnog faktora napuštanja obrazovnog sistema, porastao je za cijelih 10% od 2009. godine i iznosi 31%.

3. Mladi nisu dovoljno upoznati sa prednostima koje nudi neformalno obrazovanje.

Neformalno (vanškolsko) obrazovanje mladi procjenjuju kao pozitivno iskustvo te je potreba za programima neformalnog obrazovanja i dalje velika. Mladi procjenjuju kako neformalno obrazovanje pruža mnoštvo pozitivnih prilika za stjecanje upotrebljivih znanja i vještina, ali i prilika za lični rast i razvoj. Najčešće teme kurseva/programa neformalnog obrazovanja koje mladi pohađaju vezane su za učenje stranih jezika i informatiku.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Učenici/e sa teškoćama u razvoju nisu dovoljno uključeni u redovno školovanje i/ili se ne tretiraju na odgovarajući način.	<p>1. Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo se primjenjuje: Učenici/ce sa teškoćama u razvoju su uključeni u redovnu školu i pohađaju inkluzivnu nastavu prema individualno prilagođenom planu i programu.</p> <p>2. Nezaposleni mladi, fakultetski obrazovani stručnjaci sa područja općine Ilidža angažovani su u ovom projektu.</p>	<p>Angažovati mlade nezaposlene stručnjake sa područja općine Ilidža kako bi kroz volontiranje u osnovnim školama sa područja općine Ilidža i u Centru stekli radno iskustvo.</p> <p>Nastaviti rad volonterskog mobilnog tima u uz potporu stručnjaka Centra „Vladimir Nazor“ Sarajevo i školskih pedagoga i psihologa, te isti proširiti i za srednje škole.</p>	<p>2020 2021 2022 2023 2024</p>	<p>Članovi mobilnog tima, pedagozi/psiholozi i direktori osnovnih i srednjih škola i Centar „Vladimir Nazor“.</p>	<p>2020: 30.000 2021: 30.000 2022: 30.000 2023: 30.000 2024: 30.000</p>
2. Mladi prekidaju/napuštaju školovanje zbog finansijskih razloga, ali i zbog toga što u obrazovanju ne vide smisao.	<p>1. Smanjen je broj učenika/ca devetih razreda OŠ i prvih razreda srednjih škola koji napuštaju školovanje.</p> <p>2. Općina Ilidža dodjeljuje najmanje 350 stipendija godišnje talentovanim učenicima/ama srednjih škola i studentima/cama visokoškolskih ustanova.</p>	<p>Organizovati predavanje/radionicu o važnosti obrazovanja i cjeloživotnog učenja za učenike/ce devetih razreda OŠ i prvih razreda srednjih škola</p> <p>Promovisati deficitarna zanimanja učenicima 8. i 9. razreda i roditeljima u osnovnim školama.</p> <p>Za svaku školsku godinu organizovati Javni poziv za stipendiranje učenika/ca i studenata/ica</p>	<p>2020 2021 2022 2023 2024</p>	<p>Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje Općine Ilidža, direktori osnovnih i srednjih škola, pedagozi/psiholozi, omladinska udruženja.</p>	<p>2020: 1.000 2021: 1.000 2022: 1.000 2023: 1.000 2024: 1.000</p> <p>iz drugih stavki (isplata stipendija)</p>

3. Mladi ne vide prednosti neformalnog obrazovanja u vidu dopune školskom obrazovanju.	<p>1. Najmanje 300 mladih koji se još školuju koristi ponudu neformalnog obrazovanja koja se nudi u Obrazovno-razonodnom centru za mlade SPAJALICA.</p> <p>2. Najmanje 200 mladih pohađalo je jedan od kurseva koji su u ponudi Obrazovno-razonodnog centra za mlade SPAJALICA.</p>	<p>Organizovati Dan otvorenih vrata Obrazovno-razonodnog centra za mlade SPAJALICA dva puta godišnje, na koji bi se pozvali učenici/e IX razreda svih osnovnih škola kao i učenici/e I razreda srednjih škola.</p> <p>Održati prezentaciju ponude neformalnog obrazovanja i udruženja u svim srednjim školama na području općine Ilidža</p> <p>Mlade Ilidže redovno informisati o ponudi Obrazovno-razonodnog centra za mlade SPAJALICA.</p> <p>Provoditi kurseve za koje mladi smatraju da su im potrebni.</p>	2020 2021 2022 2023 2024	Institut za razvoj mladih KULT, sve osnovne i srednje škole na području općine Ilidža.	2020: 3.000 2021: 3.000 2022: 3.000 2023: 3.000 2024: 3.000 (sufinansiranje troškova polaznika kurseva)
4. Djeca se ne uključuju u programe neformalnog obrazovanja u dovoljnoj mjeri.	Djeca u ranijoj dobi počinju upoznavati koncept neformalnog obrazovanja i benefite koje ono pruža. Stoga ostaju uključeni u neformalno obrazovanje i u mladalačkoj dobi.	Provoditi edukativne aktivnosti za razvoj ličnosti i intelektualnih vještina djece od 4 do 14 godina u okviru neformalnog obrazovanja.	2020 2021 2022 2023 2024	Obrazovno-razonodni centar za mlade Spajalica, Općina Ilidža.	2020: 5.000 2021: 5.000 2022: 5.000 2023: 5.000 2024: 5.000

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	39.000,00 KM
2021.	39.000,00 KM
2022.	39.000,00 KM
2023	39.000,00 KM
2024	39.000,00 KM
ukupno:	195.000,00 KM

5.2. Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih

1. Analiza stanja

Položaj mladih na tržištu rada u Bosni i Hercegovini pa tako i na području općine Ilidža već dugi niz godina je zabrinjavajući. Mladi teško pronalaze poslove, a kada se zaposle, obično ne rade poslove za koje su se školovali te uglavnom rade u djelatnostima u kojima su prihodi niži te su manje plaćeni za posao koji rade nego što je to slučaj sa odraslima.

Prema podacima Javne ustanove "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo", na evidenciji Biroa Ilidža registrovano je 9.797 nezaposlenih osoba od čega je 2.113 mladih u dobi od 15 do 29 godina starosti (877 muškaraca i 1.236 žena). Podaci za mlade u dobi od 30 godina nisu dostupni kao izdvojen podatak jer su svrstani u dobnu grupu 30-34. Više detalja o spolnoj, obrazovnoj i starosnoj strukturi nezaposlenih te pregled broja nezaposlenih po zanimanjima dostupno je u tabelama ispod.

Starosna struktura nezaposlenih osoba, po spolu i stepenu stručnog obrazovanja – Biro Ilidža

Godine starosti		Ukupno	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
15-19 god.	Svega	201	0	0	95	0	0	71	0	35
	Žene	89	0	0	50	0	0	22	0	17
20-24 god.	Svega	917	93	0	577	0	0	161	3	83
	Žene	485	65	0	306	0	0	68	3	43
25-29 god.	Svega	995	348	1	407	0	0	169	1	69
	Žene	662	272	1	266	0	0	83	0	40
30-34 god.	Svega	1.053	305	1	370	0	0	246	1	130
	Žene	736	232	1	255	0	0	158	1	89
35-39 god.	Svega	1.208	200	21	376	0	4	373	5	229
	Žene	805	155	19	275	0	0	202	3	151
40-44 god.	Svega	1.000	65	10	266	4	2	293	3	357
	Žene	690	50	7	202	4	2	171	3	251
45-49 god.	Svega	1.002	26	9	235	5	2	298	20	407
	Žene	669	14	8	179	5	1	180	13	269
50-54 god.	Svega	1.207	22	17	269	14	7	433	20	425
	Žene	784	14	11	220	14	0	220	11	294
55-59 god.	Svega	1.274	38	23	335	16	16	324	13	509
	Žene	785	20	15	228	15	3	121	7	376
60 i više god.	Svega	940	20	16	132	17	15	188	10	542
	Žene	636	7	8	94	17	3	84	6	417
UKUPNO	Svega	9.797	1117	98	3062	56	46	2556	76	2786
	Žene	6.341	829	70	2075	55	9	1309	47	1947

Pregled broja nezaposlenih po zanimanjima i godinama starosti – Biro Iliđa

ZANIMANJE	Svega	15-19 god.	20-24 god.	25-29 god.	30-34 god.	35-39 god.	40-44 god.	45-49 god.	50-54 god.	55-59 god.	60 i više g.
UKUPNO	9.820	219	911	1.000	1.062	1.186	1.011	991	1.211	1.281	948
Radnik za jednostavne poslove drugdje nerazvrstan	2792	36	83	76	131	225	357	403	425	512	544
Prodavač	509	2	16	27	64	87	102	55	61	52	43
Maturant gimnazije	502	3	89	72	79	77	28	12	28	86	28
Ekonomski tehničar	298	1	24	21	33	38	44	20	33	65	19
Mašinski tehničar	279	14	44	26	23	30	28	19	31	48	16
Grafički tehničar	248	24	98	65	24	16	5	10	4	2	
Tekstilni tehničar	159	1	18	25	18	30	17	17	13	17	3
Vozač motornih vozila	158	1	7	5	12	24	19	27	20	21	22
Automehaničar	142	10	17	19	13	25	14	5	12	20	7
Medicinska sestra	137	13	29	13	23	17	13	3	7	12	7
Diplomirani ekonomista	132		11	27	34	35	12	7	3	1	2
Frizer-vlasuljar	129	6	12	26	42	33	7		2		1
Metalostrugar	104				2	17	10	12	33	24	6
Diplomirani pravnik	103		10	31	26	16	6	5	1	5	3
Bravar	94	2	2		2	11	13	12	26	17	9
Elektrotehničar	86	8	18	15	8	6	5	6	5	9	6
Kuhar	85	1	6	14	9	17	5	2	11	17	3
Daktilograf	77						3	11	28	18	17
Poljoprivredni tehničar	76		7	8	10	12	9	11	14	3	2
Socijalni radnik	72		1	16	28	20	2			4	1
Elektroenergetski tehničar	68	3	18	11	7	8	9	7		3	2
Frizer za muškarce i žene	65	2	13	4	6	6	18	4	7	2	3
Krojač	65	3	5	5	8	12	5	1	4	11	11
Turističko hotelijerski tehničar	61	2	9	6	15	8	6	6	3	4	2
Konobar	60	1	5	4	5	6	3	6	12	7	11
Konfekcionar	58				2	2	13	16	16	7	2
Zubotehničar	55	1	14	13	7	9	4	4	2		1
Mašinobravar	54		1			8	8	6	13	13	5
Saobraćajni tehničar	53	4	3	9	4	3	7	7	7	3	6
Stolar	52	4	4	5	4	8	6	5	9	3	4
Administrativni službenik	50		1	1	1		7	10	9	11	10
Mualim	47	1	14	8	5	9	3	2	4	1	
Građevinski tehničar	45		5	2	2	8	7	5	4	10	2
Fizioterapeut	44	2	16	6	5	8	5	2			
Pedijatrijska sestra-tehničar	44	4	12	6	2	13	2	1		2	2
Politolog	42		7	11	6	10	2	1		3	2
Kriminalist	41		4	10	8	14	3	1		1	
Komercijalni službenik	40		1			2	13	11	12	1	
Profesor fizičke i zdravstvene kulture	38		2	13	11	7		2	2	1	
Konfekcionar tekstila-	36	1		4	5	13	9	2	1	1	

krojač											
Diplomirani inženjer poljoprivrede	35		1	6	10	3	3	1	3	7	1
Hemijski tehničar	35		3	1	1	1	2	4	16	5	2
Nastavnik razredne nastave	35		1	11	15	6		1			1
Upravni službenik	34		2				1	4	9	11	7
Ekonomista	32			1		6	4	1	5	7	8
Šumarski tehničar	32		7	1	3	1	1	5	7	3	4
Arhitekt tehničar	30	1	8	7	7	1	2		1	2	1
Prerađivač žita, brašna i šećera	29				1	3	10	12	2		1
Tehničar finalne prerade drveta	29		2	1	3	5	2	5	5	4	2
Prehrambeni tehničar	29	2	6	8	2	1	2	5	2	1	
Elektromehaničar	28	2	2	5	1	4	2	1	2	7	2
Cvječar	28	2	5	9	10	2					
Tehničar elektronike	28		3	3	4	7	4	6	1		
Farmaceutski tehničar	28	2	11	5	4	3	1		1		1
Novinar	28			5	12	8	1			2	
Kozmetičar	26	2	3	2	1	6	2	3	1	4	2
Profesor engleskog jezika	26		1	10	9	4		1	1		
Pletač	25			1	2	3	2	5	9	3	
Elektroinstalater	24	3	4	3	3	3	1		3	3	1
Profesor bosanskog jezika	24			7	12	4	1				
Precizni mehaničar	23				1	6	2	9		5	
Autolimar	23	2	3	3	1	3	1	1	3	5	1
Optičar	22	4	4		1	4	1	4	3	1	
Elektromehaničar za elektroenergetiku	22	2	3	2	4	1	2	4	3	1	
Medicinska sestra za porodiljsko-ginekološku njegu	22		4	3	3	7	4		1		
Hortikulturni tehničar	20		7	4	3	2			2	2	
Tehničar za drvo	20		3			1	2	2	3	6	3
Diplomirani inženjer saobraćaja i komunikacija	20		4	8	5		3				
Upravni organizator	20		2	12	6						
Zidar	19		1			2	1	3	7	3	2
Mesar	19		4	2		3	3	3	2	2	
Veterinarski tehničar	19		8	3	4	1		3			
Aranžer	19	1	3	2	4	2	1	3	3		
Metalobrusač	19							10	5	3	1
Profesor sociologije	19			2	2	10	4				1
Stomatološka sestra	19	2	4	3	3	3			2	1	1
Biolog	19		2	7	4	5					1
Frizer za žene	18	4			1	1	1		4	4	3
Monter opreme za grijanje i hlađenje	18			5	1	1			4	5	2
PTT tehničar	18	4	3	3	2	2	1	1	2		

poštanskog saobraćaja											
Slastičar	17		5	3	3	2			3		1
Razredni učitelj	17				4	7	6				
Zavarivač	17	1			1	1	2	4	5	3	
Metaloglodač	17	1				1	2	6	4	3	
Pravnik	17					1	1	1	4	5	5
Medicinski laboratorijski tehničar	17	1	4	1	4	3	2		1	1	
Tehničar grafičke dorade	17		1	6	7	3					
Psiholog	17		1	5	5	2	3	1			
Tkač	16					2	1	5	5	2	1
Hemičar operator	16						7	3	6		
Kuharski tehnolog	15	2	3				1	5	3	1	
Likovni tehničar	15	1	1	5	3	1		1	1	2	
Pomoćni krojač tekstila	15						1	3	6	1	4
Profesor geografije	15			2	4	5	2			1	1
Prerađivač mesa i mlijeka	15	1	1		1		4	2	3	2	1
Autolakirer	15	1	2	2		2	2		3	2	1
Pedagog	15			5	9	1					
Instalater vodovoda i kanalizacije	14	2		1	1			2	4	1	3
Stolar za šablone	14						1	8	4	1	
Limar	14	1	1		1	1			4	5	1
Komunikolog	14		2	6	6						
Profesor pedagogije	14				2	9	1		1	1	
Sanitarni tehničar	14		5	1	2	4			1	1	
Profesor ONO i DSZ	14		1	5	5	1	1	1			
Pekar	14	2	2	3	1		1		2	1	2
Sociolog	14			5	8		1				
Genetičar	14		4	10							
Keramičar	13		2		1	1		1	4	3	1
Sekretarica	13						1		9	2	1
Rukovalac građevinskim i pretovarnim mašinama	13	1	3	5	1	2	1				
Čuvar šume, lugar	13	1	3	1	1	1		2	1	2	1
Ugostiteljski tehničar (hotelijerski)	13		4			4	2	1	1		1
Mašinski inženjer	13		1	4	3			1	1	1	2
Inženjer elektrotehnike	13		4	5	2	1					1
Obučar	12		2					2	3	5	
Krojač ženske odjeće, majstor	12								1	1	4
Željezničko-saobraćajni tehničar	12		1	3	3	3		1			1
Profesor biologije	12			4	5	2	1				
Doktor stomatologije	12			4	2	2	1		1	1	1
Moler-farbar	12	5	1	2	3			1			
Doktor farmacije	12		1	7	3	1					
Instalater grijanja i klimatizacije	12	2	5		1	2	1			1	
Knjigovezac	11		2			1			2	4	2

Moler	11			2		2	1		2	2	2
Muzičar općeg smjera	11		1	2	7	1					
Autoelektričar	11			1	3	2	1		1	2	1
Tesar	10			1			1	2	2	2	2
Slovoslagač	10						4	5	1		
Vodoinstalater i plinoinstalater	10	2	1	2	2	2	1				
Psihogerijatrijska sestra-tehničar	10		3	2	5						
Veterinar	10			4	1	1	2	1	1		
Geodetski tehničar	10		4	3					1	1	1
Profesor filozofije	10				2	4	1		1	2	
Finansijski knjigovođa	10							1	8	1	
Voćar-vinogradar	10	2	2	1	4	1					
Inženjer šumarstva	10		3	3	2	1					1
Profesor turskog jezika	10		2	3	2	2			1		
Pomoćni kuhar	9		2		1	2		1		2	1
Pomoćni trgovac	9					1		3	2	2	1
Knjigovođa	9							1	4	2	2
Administrator	9						1	2	3	1	2
Rukovalac građevinskim mašinama	9		1		1		2	2	2	1	
Prerađivač voća i povrća	9			2		3		1	1	2	
Zidar, fasader, izolater	9				2	4	1	2			
Tehničar za telekomunikacije	9		4		4			1			
Građevinski tehničar visokogradnje	9			1		1		5	1	1	
Diplomirani inženjer za preradu i kontrolu poljoprivrednih proizvoda	9				1		1		1	5	1
Nastavnik predškolskog vaspitanja	9			4	1	4					
Grafički tehničar izrade štamparskih formata	9		3	1	4	1					
Profesor arapskog jezika	9		1	1	2	1	1		1	1	1
Keramičar-teracer-podopolagač	9			3	4	1			1		
Tehničar za radio i TV uređaje	9		1	3	2	2	1				
Operator za unos podataka	9		6	3							
Medicinska sestra-tehničar VSS	9			3	3	2		1			
Bibliotekar	9		2	3	1	2					1
Profesor muzičkih predmeta	9		1	4		1	1		2		
Krojač muške odjeće	8								1	2	5
Građevinski inženjer	8		2	1	1	1	1	1		1	
Profesor historije	8			2	3	2	1				
Geograf	8		1	4	3						
Inženjer medicinske	8		3	1	4						

radiologije											
Sanitarni inženjer	8		3	3	2						
Profesor likovnih predmeta	8		1	2	2	1	2				
Diplomirani inženjer građevine	8		1	3	2	1				1	
Pomoćni bravar	7							4	2	1	
Pomoćni frizer (muški i ženski)	7						1	4	1	1	
Mehaničar elektroničar	7	1				3	1		1	1	
Alatničar	7				2			2	3		
Elektrotehničar za slabu i jaku struju	7			2	1		1		1	2	
Sportski trener	7					3		1	2	1	
Ofset štampar	7				2	1			1	3	
Tehničar grafički urednik	7				4	3					
Inženjer arhitekture	7		2	2	2		1				
Fizioterapeut VSS	7		1	3	2			1			
Inženjer medicinsko-laboratorijske dijagnostike	7		1	3	3						
Zlatar-draguljar	7	2		3	1	1					
Menadžer sportista	7			6					1		
Tapetar	6				1	2	2				1
Mehaničar alatnih mašina	6							3	1	1	1
Mehaničar telekomunikacijskih uređaja	6			2		1		1	1	1	
Nastavnik maternjeg jezika	6			1	1			1	1	2	
Tehničar unutrašnjeg transporta	6			3	2	1					
Geodetski tehničar geometar	6		1	4					1		
Profesor vjeronauke	6			1	2	1	2				
Diplomirani inženjer hemije	6			3	1	1				1	
Doktor medicine	6			4	1		1				
Ekološki tehničar	6		5	1							
Profesor matematike	6			4	1	1					
Tehničar drumskog saobraćaja	6	1	4						1		
Rukovalac mašinama za proizvodnju čokolade	5								4	1	
Fotograf	5				3	1					1
Pripremač tekstilnih vlakana	5							2	1	1	1
Manipulant u konfekcioniranju tekstila	5							3	1	1	
Ratar	5				1			4			
Ljevački kalupar	5								3	2	
Fotografski tehničar	5		1	1			2	1			

Reprofotograf	5					1	1	2		1	
Rudarski tehničar	5		1				1	1	2		
Rasadničar	5		3						2		
Aviomehaničar	5				1			2	2		
Šivač	5				1				1	2	1
Vodoinstalater	5		1							1	3
Elektroničar telekomunikacija	5		3	1					1		
Mašinski tehničar za preciznu mehaniku i optiku	5		1	1	1	1		1			
Profesor hemije	5			2	2					1	
Tehničar za računsku tehniku i automatiku	5		2	1	2						
Dekorater	5		5								
Teolog	5		1	1		2	1				
Kriminolog	5		1	4							
Vozač lakih motornih vozila	5		1	2						2	
Profesor njemačkog jezika	5		1	2		1	1				
Inženjer računarstva	5		2	1	2						
Nastavnik geografije	4			1		1	1		1		
Stenodaktilograf	4								3		1
Bravar, majstor	4									2	2
Tehnički crtač	4								1	2	1
Pomoćni zidar	4								1	1	2
Elektromonter	4						1			3	
Frizer za muškarce	4		1	1				1		1	
Pogonski električar	4							1	1	1	1
Rukovalac mehanizacijom u šumarstvu	4						1	2	1		
Hemijski laborant	4					1		1	2		
Učitelj predškolske djece	4					3	1				
Geološki tehničar	4				1			1	2		
Izrađivač gornjih dijelova obuće	4								1	3	
Grafičar za doradu	4		4								
Dizajner	4	1		2	1						
Tekstilni tehničar- konfektionar	4		2	1	1						
Proizvođač furnira i drvenih ploča	3							1		1	1
Skladištar	3								3		
Telefonist	3							1		1	1
Pomoćni vatrogasac	3								1	2	
Električar održavanja	3				2		1				
Mljekar	3		1						1	1	
Mašinista	3							1	2		
Serviser električnih aparata i opreme	3									3	
Plinoinstalater	3		1				1				1

Elektrozavarivač	3							1	2	
Socijalni pedagog	3			3						
Pletač metalne užadi	3							2	1	
Kuhar specijalista	3					1			1	1
Tehničar vuče	3		1		1	1				
Građevinski tehničar za hidrogradnju	3						2	1		
Prodajni referent	3		1			1		1		
Medicinska sestra babica	3	1	1			1				
Inženjer prehrambene tehnologije	3			3						
Policajac	3						1		2	
Nastavnik tehničke kulture	3			3						
Tesar-parketar	2				1	1				
Knjigovodstveni operator na računaru	2							1	1	
Proizvođač duhanskih proizvoda	2					1		1		
Hemijskotehnološki tehničar	2						1			1
Pomoćni instalater vodovoda i kanalizacije	2							1	1	
Armirač	2							1		1
Izrađivač kožne galanterije	2							2		
Rukovalac rudarskim postrojenjem	2							1		1
Kožni galanterist	2					1	1			
Sobarica	2							2		
Građevinski bravar	2							1	1	
Rudar podzemnog kopa	2							1		1
Učitelj muzike	2									2
Prešač metala	2							1	1	
Mehaničar elektronskih signalnih uređaja	2					1				1
Rukovalac uređajem za preradu plastike	2							1	1	
Zlatar	2				1				1	
Hemijski čistač	2				1	1				
Mehaničar uređaja za mjerenje i regulaciju	2							1	1	
Ljevač metala	2							1	1	
Nastavnik vjeronauke	2					1		1		
Nastavnik fizike	2					1			1	
Tehničar metalurgije	2							1		1
Montažer u štamparstvu	2									1
Tehničar hemigrafije i reprofotografije	2						1			1
Geodetski tehničar za elaborate	2					1	1			
Rukovalac lakih	2					1				1

građevinskih mašina										
Informatičar	2				1	1				
Rukovalac mehanizacijom na površinskoj eksploataciji	2							2		
Mašinobravar, majstor	2							1		1
Profesor ruskog jezika	2								1	1
Tehničar za obuču	2						2			
Saobraćajni disponent	2							2		
Pomoćni moler	2	1							1	
Nastavnik islamske vjeronauke	2					2				
Nastavnik hemije	2					2				
Bušač i dubinski bušač	2								1	1
Inženjer grafičke tehnologije	2				2					
Akademski grafički dizajner	2				1			1		
Elektromehaničar za mjerne instrumente i sklopove	2								2	
Grafičar pripreme proizvodnje	2				2					
Metalobrusač	2							1		1
Oficir	2								1	1
Armirač i betonirac	2				1					1
Saradnik(pomoćnik) u nastavi u osnovnoj školi	2							1	1	
Medicinska sestra za psihijatrijsku zdravstvenu njegu	2		1	1						
Lektor	2				1	1				
Profesor religijske kulture	2			1		1				
Rukovalac stabilnih građevinskih mašina	2						1		1	
TV mehaničar	2		1							1
Inženjer informacijskih tehnologija	2		1				1			
Vozač kamiona	2								1	1
Krojač, majstor	2						1	1		
Muzičar	2			1	1					
Filozof	2			2						
Tehničar poštanskog saobraćaja	2	1		1						
Inženjer telekomunikacija	2			1						1
Inženjer drumskog saobraćaja	2		1	1						
Operator za pripremu obrade podataka	1								1	
Retušer	1									1
Umnoživač materijala	1								1	
Poslužitelj postrojenja za	1									1

izradu parketa										
Računarski operator	1					1				
Pomoćni automehaničar	1						1			
Elektromehaničar za željezničku elektroenergetiku	1						1			
Pomoćni proizvođač celuloze	1					1				
Krznar	1						1			
Elektromehaničar za elektroenergetiku	1							1		
Rukovalac postrojenjem za preradu kafe	1							1		
Stočar	1							1		
Mehaničar poljoprivredne mehanizacije	1							1		
Voćar	1				1					
Hemijski predradnik	1					1				
Šumarski radnik	1								1	
Ekonomista menadžmenta	1			1						
Zavarivač plinom	1							1		
Podoficir	1								1	
Mehaničar za elektronsko mjerne i upravljačke uređaje	1							1		
Tehničar fizikalni	1						1			
Galvanizer	1							1		
Rukovalac mašinama i uređajima za proizvodnju keramičkih proizvoda	1						1			
Grafičar sлагаč-monter	1							1		
Mikrobiološki tehničar - kontrolor namirnica	1							1		
Defektolog	1						1			
Inženjer metalurgije	1								1	
Tehničar pletenja	1								1	
Mesar, majstor	1							1		
Pirotehničar	1							1		
Mašinski slovoslagač	1							1		
Inženjer tekstilne tehnologije	1									1
Zavarivač, specijalizirani	1									1
Skladišni radnik	1							1		
Manikir	1			1						
Saradnik prevodioca za francuski jezik	1							1		
Ugostiteljski poslastičar	1						1			
Pomoćni voćar	1				1					
Tehničar za kožarstvo	1				1					
Tehničar za	1					1				

elektrotehniku										
Vozač tertenog viljuškara	1							1		
Rukovalac kranom	1				1					
Poslovođa građevinskozanatskih radova	1									1
Proizvođač industrijskog bilja	1				1					
Nastavnik matematike	1							1		
Veterinarski laboratorijski tehničar	1				1					
Nastavnik domaćinstva	1							1		
Vulkanizer	1				1					
Elektromehaničar željezničke vuče i vozila	1							1		
Elektrotehničar za elektromotore	1				1					
Elektrotehničar za distribuciju električne energije	1					1				
Inženjer za organizaciju rada	1								1	
Njegovatelj bolesnika u kući	1					1				
Njegovatelj starijih i nemoćnih lica	1						1			
Saobraćajni inženjer za drumski saobraćaj	1		1							
Kožar	1					1				
Mehaničar za hidrauliku	1				1					
Recepcioner	1							1		
Komercijalist	1				1					
Elektromonter energetskih mašina i uređaja	1		1							
Tkač, predioničar, pletač	1									1
Odgajatelj	1				1					
Fizičar istraživač	1							1		
Nastavnik biologije i hemije	1									1
Turistički animator	1								1	
Književni komparatist	1				1					
Zidar dimnjaka	1					1				
Nastavnik fizičke i zdravstvene kulture	1							1		
Tehničar elektronike za signalno-zaštitne uređaje	1					1				
Dizajner tekstila i odjeće, inženjer	1					1				
Termotehničar	1								1	
Mehaničar	1									1

telekomunikacijske opreme										
Mašinst generatora i gasnih stanica	1							1		
Pomoćni konobar	1									1
Prostorni planer	1			1						
Gumar	1						1			
Veterinarski bolničar	1							1		
Elektromehaničar za elektroenergetska postrojenja	1									1
Mehaničar alatnih mašina, majstor	1									1
Kinesiolog	1					1				
Pilot helikoptera	1									1
Inženjer elektroenergetike	1			1						
Limar, majstor	1									1
Rukovalac mašinama za proizvodnju keksa	1								1	
Vozač teretnog vozila sa prikolicom	1					1				
Nastavnik biologije	1			1						
Organizator putovanja	1							1		
Proizvođač gume i plastike	1								1	
Arheolog	1			1						
Profesor scenskih predmeta	1								1	
Inženjer hemijske tehnologije	1					1				
Vatrogasac	1								1	
Konditor	1								1	
Hemijski tehničar analitičkih sistema	1							1		
Nastavnik ekonomike domaćinstva i hemije	1						1			
Tehničar kozmetičkih proizvoda	1									1
Historičar	1					1				
Grafički urednik	1			1						
Muzikolog	1			1						
Diplomirani inženjer tehnologije	1			1						
Teracer	1									1
Mehaničar za energetske elektronske uređaje, specijalizirani	1								1	
Oplemenjivač tekstila	1					1				
Viši fizioterapeut	1								1	
Upravni pravnik	1			1						
Autoelektričar, majstor	1									1
Elektroinstalater	1			1						

telekomunikacijskih vodova i instalacija										
Rukovalac alatnom mašinom	1		1							
Likovni tehničar za oblikovanje u metalu	1		1							
Automehaničar, majstor	1								1	
Mehaničar audio i video tehnike	1								1	
Tehničar za brodske telekomunikacije	1				1					
Tehničar robota	1			1						
Tapetar dekorater	1	1								
Prerađivač mlijeka, specijalizirani	1		1							
Grafički dizajner	1		1							
Tekstilni tehničar hemijsko- oplemenjivačkog smjera	1			1						
Obučarski radnik	1							1		
Tekstilni tehničar modelar-konstruktor	1				1					
Tekstilni tehničar mašinskog smjera tkač, predioničar, pletač	1				1					
Diplomirani defektolog logoped	1					1				
Inžinjer biotehnologije	1			1						
Mašinski tehničar vazduhoplovnog smjera	1			1						
Hemičar	1		1							
Rukovalac pretovarnim mašinama za beton	1	1								
Nastavnik muzičke kulture	1								1	
Poštanski službenik na šalteru	1					1				
Pomoćni ugostiteljski radnik	1								1	
Montažer slike i zvuka	1						1			
Profesor flaute	1				1					

Nezaposlenih mladih nema sa sljedećim stručnim spremama: završeno četiri razreda osnovne škole, ispit za vk radnike, škola za vk radnike, ispit za kv radnike, škola za I stupanj obrazovanja, škola za II stupanj obrazovanja, škola za III stupanj obrazovanja, kurs za nss, kožarske, knjižničarske, tehničke škole svih smjerova-više, socijalne-više, upravno-pravne-više, medicinske-više, pedagoške akademije, ostale više škole, metalurški fakultet, tehnološki fakultet, rudarski fakultet i geodetski fakultet.

Pregled nezaposlenih mladih po završenoj školi i dobi

Završena škola	UKUPNO	15-19 god.	20-24 god.	25-29 god.
Nepismeni	33	9	10	14
bez četiri razreda osnovne škole	3		2	1
završeno pet razreda osnovne škole	2	1	1	
završeno šest razreda osnovne škole	3		3	
završeno sedam razreda osnovne škole	3		3	
završeno osam razreda osnovne škole	147	24	62	61
nepotpuna srednja škola	4	2	2	
priučeni radnik	4		3	1
škola za kv radnike	417	77	160	180
ostatak škole i ispit srednje škole iv s	1	1		
strojarsko tehničke (mašinske)	86	14	45	27
elektro-tehničke	90	11	44	35
tekstilno-tehničke	49	2	20	27
drvo-prerađivačke	9		9	
građevinsko-tehničke	23	1	12	10
kemijsko-tehničke	2		1	1
rudarsko-geološke	1		1	
Geodetske	12		5	7
metaluruško-tehničke	2		1	1
grafičko-tehničke	205	24	108	73
prometno-tehničke	40	10	10	20
ostale tehničke škole	9	1	7	1
Poljoprivredne	33	3	14	16
Šumarske	17		12	5
Veterinarske	11		8	3
Ekonomske	48	1	26	21
Upravne	2		2	
turističko-ugostiteljske	37	6	25	6
Medicinske	184	26	104	54
Umjetničke	11	1	3	7
Gimnazije	165	3	90	72
ostale stručne škole	45	2	25	18
ekonomsko-komercijalne-više	1			1
strojarski (mašinski) fakultet	5		2	3
elektro-tehnički fakultet	9		4	5
građevinski fakultet	4		2	2
arhitektonski fakultet	2		2	
poljoprivredni fakultet	5		1	4
šumarski fakultet	3		3	
pravni fakultet	37		9	28
filozofski fakultet	33		7	26
ekonomski fakultet	31		11	20
filološki fakultet	1			1

prirodno-matematički fakultet	17		4	13
medicinski fakultet	4			4
stomatološki fakultet	4			4
farmaceutski fakultet	1			1
veterinarski fakultet	4			4
prometni fakultet	9		5	4
tjelesne kulture fakultet	14		2	12
političkih nauka fakultet	45		12	33
umjetničke akademije	4		2	2
teološki fakultet	2		1	1
ostale visoke škole i fakulteti	64		19	45
magisterij nauka	132		7	125
doktori nauka	1			1
UKUPNO	2.130	219	911	1.000

Općina Ilidža od 2017. godine posebna sredstva u svom budžetu izdvaja za finansiranje omladinskih biznisa, a na osnovu Pravilnika o kriterijima, načinu i postupku dodjele budžetskih sredstava za poticaj razvoju poduzetničke inicijative mladih na području općine Ilidža. U Strategiji razvoja Općine Ilidža 2014-2020. jedan od prepoznatih strateških ciljeva je razvoj poticajnog i povoljnog poslovnog okruženja za samozapošljavanje mladih, kao i podrška razvoju privrede u Općini Ilidža. Sredstva se dodjeljuju na osnovu Javnog poziva za finansiranje i sufinansiranje najboljih poslovnih planova namijenjenih razvoju poduzetničke inicijative mladih sa područja općine Ilidža.

Problemi mladih

Neformalno tržište rada općine Ilidža je u opadanju kada su u pitanju mladi. U istraživanju iz 2009. godine 26% zaposlenih mladih nije imalo potpisan nikakav ugovor sa poslodavcem. U 2016. godini taj procent je opao na 13% (2012. godine je iznosio 16%). Iako se uočavaju promjene na bolje kada je u pitanju uključenost mladih u neformalno tržište rada, ne smije se zanemariti podatak da 13% mladih i dalje radi „na crno“.

Od ukupnog broja zaposlenih mladih, ugovor na neodređeno ima 40% mladih, ugovor na određeno ima 28% mladih, pripravnički ugovor ima 6% mladih, a mali procent zauzimaju ugovori o probnom radu i ugovori sa studentskim servisom (6% zajedno).

Oko 43% mladih općine Ilidža ne radi poslove za koje su se školovali.

Oko 22% mladih općine Ilidža su, kroz radno iskustvo, bili svjedoci nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica.

Oko 11% mladih navodi kako na svom poslu plaću ne primaju redovnu, a dio nikako što je više zastupljeno kod žena.

59% mladih smatra da bi im poslovni trening bio od koristi. U prosjeku 18% mladih imalo je priliku učestvovati u određenom poslovnom seminaru za mlade. Nerazmjernost između broja mladih koji su učestvovali u poslovnom seminaru ili treningu za mlade i broja mladih koji bi željeli učestvovati u takvom seminaru je velika. Oko 18% mladih su nekada pohađali određeni poslovni seminar, dok je onih koji smatraju da bi im takav seminar koristio i koji bi ga željeli pohađati 59%. Razlike bazirane na spolu kod ovih pitanja nisu značajne jer potrebu za edukacijama iz oblasti poduzetništva podjednako imaju i muškarci i žene.

Oko 57% muškaraca i 51% žena rado bi pokrenuli vlastiti biznis, ali je većini u tome potrebna podrška od samog početka. Oko 22% mladih ne bi pokrenuli vlastiti biznis, ali iz razloga što nemaju osnovne uvjete za to. Mladih koji ni u kom slučaju ne bi pokrenuli vlastiti biznis je oko 16%.

U 2009. godini 31% mladih bilo je upoznato sa nekim od vladinih programa zapošljavanja, 2012. godine taj procent opao je na 27%, a 2016. na 23%. Nepoznavanje vladinih programa zapošljavanja nešto je jače izraženo u vangradskim sredinama.

2. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

vrlo hitno ali nebitno

Oko 40% zaposlenih mladih nemaju ugovor na neodređeno.⁶

nije ni hitno ni bitno

vrlo hitno i vrlo bitno

1. Programi zapošljavanja i samozapošljavanja mladih nisu dovoljno iskorišteni.
2. Mladi nedovoljno poznaju svoja prava u radnim odnosima.
3. Mladi žele pokrenuti vlastiti biznis, ali im u tome treba sveobuhvatna podrška.
4. Mladi se nedovoljno angažuju na sezonskim poslovima.

nije hitno ali je bitno

5. Značajan broj mladih ne radi poslove za koje su se školovali.

Obrazložit ćemo probleme koji su prethodno navedeni u matrici, a označeni su kao hitni i bitni:

1. Programi zapošljavanja i samozapošljavanja mladih nisu dovoljno iskorišteni.

Iako se programi zapošljavanja i samozapošljavanja mladih intenziviraju kroz godine, broj mladih koji su upoznati sa takvim programima opada pogotovo u vangradskim sredinama. Mladi uglavnom nisu čuli za vladine programe pomoći mladima pri zapošljavanju te je moguće da nadležne institucije ne koriste adekvatne kanale komunikacije kako bi mladima prenijele informacije o mogućnostima u ovom domenu.

2. Mladi nedovoljno poznaju svoja prava u radnim odnosima.

Oko 22% mladih općine Ilidža su, kroz radno iskustvo, bili svjedoci nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica. Također, oko 11% mladih navodi kako na svom poslu plaću ne primaju redovnu, neki i nikako što ukazuje na to kako mladi nisu dovoljno upoznati sa svojim pravima u radnim odnosima, ne znaju kako da se zaštite od različitih vrsta zloupotreba u radnoj sredini te ne poznaju mehanizme koji su im na raspolaganju u borbi protiv nekorektnih radnih odnosa.

3. Mladi žele pokrenuti vlastiti biznis, ali im u tome treba sveobuhvatna podrška.

Općenito, mladih poduzetnika je malo iako više od polovine mladih općine Ilidža izjavljuju kako bi rado pokrenuli vlastiti biznis, ali im je u tome potrebna podrška od samog početka. Pri tome se ne misli samo na finansijsku podršku nego i na savjetodavnu, edukativnu i mentorsku. Također, oko 59% mladih smatra da bi im poslovni trening bio od koristi, dok je u prosjeku oko 18% mladih imalo priliku pohađati određeni poslovni seminar namijenjen mladima.

4. Mladi se nedovoljno angažuju na sezonskim poslovima.

Problem je nedovoljna obaviještenost ili nedostatak motivacije za sezonskim poslovima koji se uglavnom odnose na komunalne poslove čišćenja i pošumljavanja za općinu Ilidža, kao i druge poslove koji se odnose na nekvalifikovane poslove. Postoje također projekti sezonskih poslova koje finansira Zavod za zapošljavanje ali se oni odnose na cijeli kanton i uključena je različita dobna struktura, a ne samo mladi.

⁶ Nije u nadležnosti općinske vlasti.

4. Plan djelovanja

Strateški cilj	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi
1. Mladi aktivno koriste mjere zapošljavanja i samozapošljavanja na području Općine Ilidža.	<p>1. Broj nezaposlenih mladih osoba na evidenciji Biro-a za zapošljavanje Ilidža smanjio se za 15% u periodu 2020-2024 u odnosu na prethodni strateški period.</p> <p>2. Povećan je broj mladih koji se odlučuju za korištenje programa zapošljavanja, samozapošljavanja i prekvalifikacije dostupnih na području općine.</p>	<p>Obezbijediti sredstva za sufinansiranje zapošljavanja i prekvalifikacije mladih na nivou općine.</p> <p>Informisati mlade u urbanom i ruralnom djelu općine o postojećim programima zapošljavanja, samozapošljavanja i prekvalifikacije na njima pristupačan način.</p> <p>Aktivno promovisati prilike za zapošljavanje mladih poslodavcima na području općine Ilidža.</p> <p>Promovisati programe zapošljavanja u srednjim školama.</p>	2020 2021 2022 2023 2024	Općina Ilidža, Biro za zapošljavanje, Vijeće mladih Ilidža.	2020: 10.000 2021: 10.000 2022: 10.000 2023: 10.000 2024: 10.000

2. Mladi su upoznati sa svojim pravima vezanim za radne odnose.	1. Broj mladih koji rade „na crno“ je smanjen za 5% (sa postojećih 13% na 8%) u periodu do 2024. godine. 2. Smanjen je broj mladih koji se suočavaju sa zlostavljanjem na radnom mjestu kao i broj mladih koji neredovno primaju plaću za posao koji rade.	Informisati mlade o tome kako mogu prijaviti slučajeve rada „na crno“ i pravno se zaštititi. Organizovati edukacije za učenike/ce IV razreda srednjih škola o radnim pravima uključujući i teme zlostavljanja na radnom mjestu.	2020 2021 2022 2023 2024	Biro za zapošljavanje, srednje škole sa općine Ilidža, općina Ilidža.	2020: 0 2021: 0 2022: 0 2023: 0 2024: 0
3. Mladi pokreću uspješne biznise.	1. Najmanje 30 mladih uz pomoć općine Ilidža pokrenuli vlastiti biznis do 2024. godine.	Osigurati adekvatnu savjetodavnu, edukativnu i mentorsku podršku mladima koji pokreću vlastiti biznis. Osigurati finansijska sredstva za podršku mladima prilikom pokretanja vlastitog biznisa. Osigurati administrativne olakšice mladima za pokretanje vlastitog biznisa.	2020 2021 2022 2023 2024	Biro za zapošljavanje, Općina Ilidža, Institut za razvoj mladih KULT.	2020: 10.000 2021: 10.000 2022: 10.000 2023: 10.000 2024: 10.000 iz drugih stavki (grant za poticaj privatnim preduzećima i poduzetnicima)

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	20.000,00 KM
2021.	20.000,00 KM
2022.	20.000,00 KM
2023	20.000,00 KM
2024	20.000,00 KM
ukupno:	100.000,00 KM

5.3. Socijalna politika i sigurnost mladih

5.3.1. Socijalna politika

1. Analiza stanja

Socijalna zaštita u Federaciji BiH uređena je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom⁷, a u Kantonu Sarajevo Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom Kantona Sarajevo⁸. Federalnim zakonom utvrđuje se politika socijalne zaštite, dok se kantonalnim propisima o socijalnoj zaštiti bliže uređuju uvjeti, postupci i finansiranje prava socijalne zaštite. Nadležnosti za socijalnu politiku podijeljene su između federalnog i kantonalnih nivoa vlasti, a prava iz socijalne zaštite finansiraju se iz budžeta kantona i općina.

U širem smislu, djelatnost socijalne zaštite obuhvata „mjere i aktivnosti za stvaranje uslova za ostvarivanje zaštitne funkcije porodice, uslova za samostalan život i rad lica koja se nalaze u stanju socijalne potrebe ili za njihovo aktiviranje u skladu sa sposobnostima, obezbjeđivanje sredstava za život materijalno neobezbijeđenim i za rad nesposobnim licima i drugim građanima koji su u stanju socijalne potrebe, kao i obezbjeđivanje drugih oblika socijalne zaštite“. Institucije i ustanove socijalne zaštite obavezne su osigurati ravnopravan pristup korištenju prava iz oblasti socijalne zaštite te spriječiti bilo koji oblik diskriminacije po bilo kom osnovu.

Mladi kao specifična kategorija stanovništva koja je općenito u povećanom riziku od socijalne isključenosti, imaju i specifične potrebe kada je su pitanju socijalne politike. Međutim, mladi najčešće nisu prepoznati kao posebna kategorija te njihove specifične potrebe nisu u fokusu socijalnih politika.

Socijalna isključenost je proces putem kojega su određeni pojedinci gurnuti na margine društva i spriječeni da u potpunosti učestvuju u društvu zbog siromaštva, nedostatka osnovnih kompetencija i cjeloživotnih mogućnosti, ili diskriminacije. Ovo ih udaljava od tržišta rada, dohotka, obrazovanja i obuke, kao i socijalnih mreža i aktivnosti u zajednici. Oni imaju ograničen pristup moći i tijelima odlučivanja, te se osjećaju nemoćnima i nesposobnima da preuzmu kontrolu nad odlukama koje utiču na njihovu svakodnevnicu.⁹

Pod socijalnom politikom prema mladima podrazumijevamo sistem usmjerenih društvenih intervencija (podrške i službe) u funkciji prevazilaženja socijalnih rizika, ublažavanja socijalnih nejednakosti, ujednačavanje životnih šansi te poticanja društvene solidarnosti i integracije. To je nužno za bolju socijalnu integraciju svih mladih, a posebno grupa koje trebaju dodatnu pažnju i podršku. U socijalnu politiku spadaju i mehanizmi podrške za socijalno ugrožene (socijalno isključene i socijalno osjetljive) kategorije mladih na nivou jedne općine. Pod pojmom socijalne isključenosti podrazumijevamo proces kojim se određene grupe sistematski stavljaju u podređeni i nepovoljan položaj jer ih se diskriminiše na osnovu njihove nacionalne pripadnosti, rase, vjerske pripadnosti, seksualne orijentacije, socijalnog statusa, obrazovnog statusa, porijekla, pola, dobi, invaliditeta, zaraženosti HIV virusom, migracionog statusa ili mjesta prebivališta.

⁷ "Službene novine Federacije BiH", broj: 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09

⁸ „Službene novine Kantona Sarajevo broj: 38/14“

⁹ Definicija socijalne isključenosti usvojena od strane Evropske Komisije 2004. godine

U kategoriju mladih iz socijalno ugroženih kategorija ubrajamo: djecu/mlade bez roditeljskog staranja, odgojno zanemarene i odgojno zapuštene mlade, djecu i mlade sa poremećajima u ponašanju, mlade čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, mlade sa invaliditetom i poteškoćama u razvoju i lica izložena zlostavljanju i nasilju u porodici. Osnovni problem predstavlja to što mladi kao kategorija nisu definisani zakonskim regulativama koje definišu programe socijalne podrške mladima.

Osnovna prava u oblasti dječije zaštite i socijalne zaštite među koje spadaju i mlade osobe u skladu sa važećim zakonskim propisima, a za koje se izdvajaju sredstva su dodatak na djecu, zdravstvena zaštita, naknada umjesto plate ženi - majci u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta, novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene - majke koja nije u radnom odnosu, školarine i stipendije đacima i studentima, novčana pomoć za njegu od strane druge osobe, novčana naknada za vrijeme čekanja na zaposlenje i jednokratne i izuzetne novčane pomoći.

U toku 2018. godine Služba socijalne zaštite općine Ilidža imala je 2.564 korisnika/ca socijalne zaštite po različitim osnovama.

Također, općina finansira/sufinansira rad udruženja koja djeluju u oblasti socijalne zaštite, a u svrhu poboljšanja položaja ranjivih kategorija. Neki od provedenih projekata su: "Stariji brat, starija sestra", "Podrška porodici", "Hraniteljstvo", "Stipendiranje za sretno djetinjstvo", "Život u lokalnoj zajednici osoba sa intelektualnim poteškoćama", "Prevenција nasilja u porodici" i drugi.

2. Problemi mladih

Mladi se suočavaju sa mnoštvom problema kada je u pitanju njihov socijalni položaj. Međutim, većina tih problema suštinski potiču od lošeg položaja mladih na tržištu rada. Nezaposlenost mladih je relativno visoka, a zaposleni mladi uglavnom rade poslove koji nisu u skladu sa njihovim obrazovanjem, znanjem i sposobnostima te su znatno manje plaćeni za posao koji rade nego što je to slučaj sa odraslima. Također, mladi su nerijetko žrtve rada na crno.

Nezaposlenost i niske plate uzrokuju lošu finansijsku situaciju kod mladih koja ih onemogućava da se osamostale i zasnuju porodicu (oko 11% mladih općine Ilidža je vjenčano, a 8% ih ima djecu i to najčešće jedno dijete).

Također, mladi nemaju dovoljno mogućnosti za rješavanje stambenog pitanja. Direktna posljedica toga je da oko 75% mladih općine Ilidža živi sa roditeljima.

Kada govorimo o tržištu rada, posebno osjetljiva kategorija su mlade žene. U publikaciji „Rodne razlike u iskorištavanju prava i mogućnosti koje nudi društvo u BiH“, (Svjetska banka, 2015.) navodi se da „*postoje vidljive rodne razlike u satnici u korist muškaraca koje su primjetne u svim nivoima obrazovanja, starosnim grupama, zanimanjima i industrijama*“. Zbog, još uvijek, naglašeno tradicionalne uloge žena u domaćinstvu, aktivno prisustvo žena na tržištu rada je manje nego što je to slučaj sa muškarcima. Također, žene imaju manji pristup sredstvima i manje mogućnosti da budu vlasnice sredstava. Prema podacima Agencije za statistiku BiH 70% od ukupno zaposlenih žena u BiH u 2018. radi u djelatnostima koje imaju najniže plate, a to su: trgovina na veliko i malo, prerađivačka industrija, djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite i obrazovanje. Ovakvo stanje potvrđuje i podatak da 64% mladih žena u odnosu na 48% muškaraca ne mogu doprinijeti kućnom budžetu.

Siromaštvo predstavlja još jedan veliki rizik povezan sa socijalnom ugroženošću. U različitim istraživanjima koja se provode od strane domaćih i međunarodnih agencija, Bosna i

Hercegovina uvijek visoko kotira kada je u pitanju broj ljudi koji žive ispod linije siromaštva i onih koji su u ozbiljnom riziku da uđu u zonu siromaštva. Oko 25% mladih živi u domaćinstvima čija su ukupna mjesečna primanja ispod 1.200 KM. Uzmemo li u obzir podatak da najveći broj mladih živi u domaćinstvima koja broje tri, četiri ili pet članova, dolazi se do zaključka da oni i njihove porodice žive dosta teško kada je novac u pitanju. Siromaštvo vodi do socijalne isključenosti koja potom generira niz drugih problema u skoro svim oblastima života.

Kada je u pitanju percepcija budućnosti, oko 47% mladih općine Ilidža smatraju kako će njihova budućnost biti mnogo bolja od sadašnjosti, a 28% je onih koji svoju budućnost vide kao samo nešto bolju od sadašnjosti. Udio mladih općine Ilidža koji svoju budućnost vide kao mnogo goru od sadašnjosti i od nje ne očekuju ništa dobro je 3%. Da se u budućnosti ništa značajno neće promijeniti misli 17% mladih općine Ilidža.

Zapažanja Službe socijalne zaštite općine Ilidža su sljedeća:

- nezaposlenost roditelja doprinosi lošem socijalnom i materijalnom statusu djece i mladih;
- društveni problem predstavljaju djeca i mladi koji nemaju mogućnosti za zadovoljavanjem egzistencijalnih potreba, obrazovanja, zapošljavanja i osamostaljivanja;
- zbog nemogućnosti zadovoljavanja navedenih potreba, djeca i mladi koji potječu iz porodica u stanju socijalne potrebe nemaju jednake uvjete za maksimalni rast i razvoj u skladu sa svojim mogućnostima u odnosu na dio populacije sa prosječnim i iznadprosječnim materijalnim primanjima;
- zbog svega navedenog, neophodno je obezbijediti materijalnu podršku i mogućnost zapošljavanja članovima porodice koje se nalaze u stanju socijalne potrebe, kako bi se kroz jačanje porodice dala podrška razvoju i formiranju djece i mladih iz tih porodica;
- potrebno je poticanje mladih za nastavak školovanja što će doprinijeti većoj radnoj sposobnosti populacije i smanjiti siromaštvo;
- posebnu pažnju potrebno je posvetiti brizi o djeci i mladima bez roditeljskog staranja koja izlaze iz društvene brige.

Pored navedenih, prepoznaju se i sljedeći problemi:

- mlade osobe nisu definisane kao posebna kategorija korisnika socijalne zaštite, a samim tim nema ni sistemskog rješenja za pružanje adekvatne podrške mladima;
- ne postoji jedinstvena baza podataka mladih osoba koji su u sistemu dječije i socijalne zaštite, kao ni drugih mladih osoba, kao osnovnog uslova za kreiranje svih politika za zaštitu mladih;
- nema razvijenih usluga koje se pružaju u lokalnim zajednicama, a koje su specifično namijenjene mladim osobama i usklađene sa njihovim potrebama;
- nepostojanje koordinacije svih aktera uključenih u rješavanje problema mladih (obrazovanje, zdravstvo, socijalna i dječija zaštita);
- socijalni urbani rizici su učestali: zloupotreba droga i alkohola, loš utjecaj necenzuriranih medijskih poruka, velika ponuda zabave, a mala ponuda obrazovnih i kulturnih sadržaja;
- specifičan problem za mlade je nedostatak formalnog radnog statusa. Obzirom da tek stupaju na tržište rada, nemaju zabilježenu radnu historiju i češće su uključeni u neformalni sektor što značajno otežava pristup socijalnoj zaštiti.

3. Podjela problema prema bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

<u>Vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u>
Stambeno zbrinjavanje mladih. Reforma načina odabira korisnika socijalne pomoći.	Nedovoljno usklađena podrška marginaliziranim grupama mladih. Socijalni urbani rizici su učestaliji. Nedovoljna podrška mladima bez roditeljskog staranja koji izlaze iz društvene brige.

Nije ni hitno ni bitno

Nije hitno ali je bitno

Položaj mladih na tržištu rada.

Objasnit ćemo probleme koji su prethodno navedeni u matrici, a označeni su kao hitni i bitni:

1. Nedovoljno usklađena podrška marginaliziranim grupama mladih.

Pitanje socijalne isključenosti, marginalizacije i zapostavljanja određenih grupa unutar društva (nezaposleni, Romi, socijalno ugrožene kategorije, osobe ometene u razvoju, maloljetni delinkventi, bivši ovisnici, žrtve nasilja) je pitanje koje nužno zahtijeva međusektorski pristup. Isključeni, marginalizirani mladi prvenstveno se moraju identifikovati kroz saradnju između službi socijalne zaštite, škola, općine, mjesnih zajednica, zdravstvenih ustanova, policijskih službi i drugih. Kriteriji koji ukazuju na prisutnost socijalne marginaliziranosti mladih uočavaju se kroz pokazivanje znakova: asocijalnog ponašanja, vaspitne zanemarenosti, poteškoća u savladavanju redovnog školskog gradiva, međuvršnjačkog nasilja. Marginalizirane grupe mladih moraju dobiti podršku u vidu socijalne uključenosti koja predstavlja način ublažavanja i uklanjanja razloga za socijalnu isključenost koja u većini slučajeva nije nužno posljedica ličnih nedostataka isključenih osoba, njihove lijenosti, nezainteresovanosti, nesposobnosti ili drugih mana. Isključenost je najčešće uzrokovana strukturalnim faktorima ili, tačnije, institucionalnim nejednakostima.

Potrebno je identifikovati porodice koje se nalaze u stanju socijalne potrebe i djeci i mladima iz tih porodica kroz različite programe omogućiti kvalitetno korištenje slobodnog vremena sa ciljem otkrivanja vlastitih potencijala i prevencije nepoželjnih oblika ponašanja. Poseban problem predstavljaju djeca i mladi iz porodica sa poremećenim porodičnim odnosima, djeca i mladi koji su zbog roditeljske nebrige zapuštena i zanemarena, djeca i mladi žrtve porodičnog, vršnjačkog i svakog drugog oblika nasilja. Svakoj mladoj osobi čiji je razvoj ometen individualnim ili društvenim razlozima potrebno je pravovremeno uočavanje uzroka i problema te stručna pomoć u njihovom otklanjanju.

2. Socijalni urbani rizici su učestaliji

Zloupotreba droga i alkohola kod mladih posebno je opasna jer ima ozbiljne i dugoročno štetne utjecaje na cjelokupan život mladih ljudi. Mladima je potrebna stalna edukacija o štetnim posljedicama različitih vrsta ovisnosti kroz formalno i neformalno obrazovanje kao forma preventivnog rada. Dodatno, potrebna je bolja komunikacija i saradnja između roditelja i prosvjetnih radnika u okviru srednjih škola. Također, mladima je potrebno omogućiti sadržaje i infrastrukturu kao preduvjet za kvalitetno provođenje slobodnog vremena.

Mladi općine Ilidža uglavnom navode kako ne konzumiraju opojne droge (92% muškaraca i 99% žena). No, navedene podatke o konzumiranju opojnih droga treba posmatrati sa rezervom jer je procent mladih koji konzumiraju opojne droge vjerovatno veći od pronađenog. Prema izvještajima drugih relevantnih institucija poput MUP-a i slično, procent mladih koji konzumiraju opojne droge je veći od navedenog te postoji mogućnost da ispitanici u istraživanju nisu bili spremni iskreno odgovoriti na ovo pitanje iako je istraživanje bilo anonimnog karaktera.

Kada govorimo o konzumiranju alkoholnih pića oko 29% mladih navode kako su alkohol konzumirali jednom ili više puta u referentnih mjesec dana.

3. Nedovoljna podrška mladima bez roditeljskog staranja koji izlaze iz društvene brige.

Posebna pažnju potrebno je posvetiti brizi o djeci i mladima bez roditeljskog staranja koja izlaze iz društvene brige, a kojima je potrebna socijalna podrška tokom cijelog perioda rasta, razvoja i osamostaljivanja. Dosadašnja iskustva Službe socijalne zaštite općine Ilidža u radu sa mladima koji u godinama postizanja punoljetnosti moraju napustiti društvenu brigu pokazuju da se zbog višegodišnjeg boravka u instituciji dešava da neki od njih nisu zbog objektivnih ili subjektivnih razloga spremni za napuštanje društvene brige, a u većini

slučajeva razlozi su materijalne prirode ili nedovoljan osjećaj kompetencije. Problem ove kategorije mladih jeste nedovoljna pripremljenost za započinjanje života izvan institucije, nemogućnost rješavanja stambenog pitanja i nemogućnost zapošljavanja u skladu sa završenim nivoom obrazovanja i potrebama tržišta za određenim kadrom, u čemu im društvo mora dati maksimalnu podršku.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Nedovoljno usklađena podrška marginaliziranim grupama mladih.	<p>1. Svi relevantni akteri rade zajedno na poboljšanju položaja marginaliziranih mladih.</p> <p>2. Omogućeno je socijalno uključivanje i pružanje psihosocijalne podrške marginaliziranim grupama mladih.</p>	<p>Kreirati efikasan sistem koordinacije relevantnih aktera kako bi se blagovremeno identifikovali mladi u riziku od marginalizacije.</p> <p>Organizovati redovne aktivnosti za socijalno isključene mlade osmišljene da razvijaju socijalne i komunikacijske vještine, radne navike te jačaju svoju ličnost. Aktivnosti se odnose na kvalitetno i korisno ispunjavanje slobodnog vremena i pomoć u učenju.</p>	2020 2021 2022 2023 2024	Općina Ilidža, Služba socijalne zaštite, osnovne i srednje škole, zdravstvene ustanove sa područja općine, policijski službenici, Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA.	2020: 1.500 2021: 1.500 2022: 1.500 2023: 1.500 2024: 1.500
2. Socijalni urbani rizici su učestali.	1. Mladi su svjesni opasnosti zloupotrebe droga i alkohola te dovoljno osnaženi da se nose sa urbanim rizicima.	<p>Provoditi kontinuirane edukacije u osnovnim i srednjim školama o štetnim utjecajima droga i alkohola.</p> <p>Organizovati tematske radionice u okviru neformalnog obrazovanja sa ciljem osnaživanja mladih.</p> <p>Učestvovati u programu „Stariji brat, starija sestra“.</p>	2020 2021 2022 2023 2024	Služba socijalne zaštite, Općina Ilidža, Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA, Udruženje NARKO-NE, osnovne i srednje škole.	2020: 5.000 2021: 5.000 2022: 5.000 2023: 5.000 2024: 5.000

3. Nedovoljna podrška mladima bez roditeljskog staranja koji izlaze iz društvene brige.	Mladi bez roditeljskog staranja koji izlaze iz društvene brige imaju adekvatnu pomoć.	Kreirati sveobuhvatan interventni program za mlade bez roditeljskog staranja koji izlaze iz društvene brige: kroz individualni pristup pružiti svakoj mladoj osobi podršku koju treba kako bi se u potpunosti adekvatno osamostalila (podrška u daljem obrazovanju, pronalasku zaposlenja, rješavanju stambenog pitanja, osiguravanju zdravstvene i psihosocijalne zaštite).	2020 2021 2022 2023 2024	Služba socijalne zaštite, Općina Ilidža.	2020: 0 2021: 0 2022: 0 2023: 0 2024: 0 (Iz drugih stavki)
---	---	--	--------------------------------------	--	---

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	6.500 KM
2021.	6.500 KM
2022.	6.500 KM
2023	6.500 KM
2024	6.500 KM
ukupno:	32.500 KM

5.3.2. Sigurnost mladih

1. Analiza stanja

Interes društva je da se mlade osobe, kao najaktivniji i najplodonosniji segment društva, razvijaju u sigurnom okruženju. Istovremeno, sigurnost ove populacije je najizraženije narušena i ugrožena kroz različite negativne pojave poput ovisnosti, brze vožnje, vožnje pod dejstvom alkohola, narušavanja javnog reda i mira i drugo.

Analiza položaja i potreba mladih sa područja općine Ilidža pokazala je da su mladi više nezadovoljni nego nego zadovoljni postojećom sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem žive.

Odgovori na pitanje o stepenu povjerenja u policijske službenike više su pozitivni nego negativni. Više od polovine mladih imaju "donekle" povjerenja u policijske službenike, a 15% povjerenje ima u velikoj mjeri. U prosjeku, oko 31% je mladih koji nemaju nimalo povjerenja u policijske službenike.

Mladi su se prilikom istraživanja izjašnjavali o prisutnosti različitih oblika nasilja poput: nasilja u porodici, međuvršnjačkog nasilja, nasilja na internetu, seksualnog nasilja, nasilja na radnom mjestu, nasilja od strane partnera, razbojništva i drugih oblika nasilja. Mladi su u znatno većoj mjeri navodili kako poznaju nekog ko je bio žrtva nasilja, nego što su navodili kako su oni lično bili žrtva nekog oblika nasilja. Ove razlike su posebno primjetne kod onih vrsta nasilja o kojima je općenito neugodnije govoriti, poput nasilja u porodici ili seksualnog nasilja.

Tako je za nasilje u porodici u prosjeku 7% mladih izjavilo kako je lično bilo žrtva ovog oblika nasilja, dok je čak 34% mladih navelo kako poznaje nekog ko je bio žrtva nasilja u porodici. Prema podacima Službe socijalne zaštite općine Ilidža godišnje se u prosjeku prijavi oko između pet i deset slučajeva nasilja u porodici u koje su uključena lica do trideset godina života. Bitno je napomenuti da se ovdje misli na slučajeve gdje su počinitelj i žrtva ispod trideset godina starosti. No, ovaj oblik nasilja zasigurno je prisutniji nego što se to može zaključiti na osnovu prijavljenih slučajeva.

Međuvršnjačko nasilje je najzastupljeniji oblik nasilja kod mladih. Oko 36% mladih iz gradskih sredina navode kako su lično bili žrtve međuvršnjačkog nasilja, a oko 56% ih poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Nasilje na internetu predstavlja oblik nasilja koji je sve više prisutan među mladima. U prosjeku oko 7% mladih općine Ilidža navodi kako je bilo žrtva nasilja na internetu dok je u značajno većoj mjeri onih koji poznaju nekog ko je bio žrtva nasilja na internetu.

Više od 20% mladih navelo je kako su bili žrtva razbojništva, a u prosjeku 30% mladih poznaje nekog ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Oko 4% mladih navodi kako je lično bila žrtva nasilja na radnom mjestu, dok 13% mladih navodi kako poznaje nekog ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Seksualno nasilje je najmanje zastupljen oblik nasilja kod mladih prema izjavama mladih općine Ilidža no to nikako ne znači da ovaj oblik nasilja nije prisutan među mladima. Mladi uglavnom izjavljuju kako lično nisu bili žrtve ovog oblika nasilja. Značajniji je udio mladih koji navode kako poznaju nekoga ko je bio žrtvom seksualnog nasilja: 7% mladih iz gradskih sredina i 3% mladih iz vangradskih sredina, te 5% muškaraca i 4% žena. S obzirom da se radi o jednom od najtežih oblika nasilja, preporučljivo je obratiti posebnu pažnju na pronađene rezultate.

Važno je naglasiti da se svi prethodni rezultati o prisutnosti različitih oblika nasilja kod mladih trebaju tumačiti u odnosu na činjenicu da dolaze od 55% mladih koji su bili spremni govoriti o ličnim slučajevima nasilja i oko 78% mladih koji su govorili o njima poznatim slučajevima nasilja.

Udio mladih koji nisu željeli dati odgovor na pitanje o ličnim iskustvima nasilja je 45%, a onih koji nisu htjeli govoriti ni o slučajevima nasilja kod njima poznatih osoba je 22% što govori o tome da mladi ovu temu doživljavaju kao tabu što je čini još opasnijom po sigurnost mladih.

Veoma bitan podatak jesu rezultati istraživanja kada je riječ o psihičkom nasilju. Oko 23% mladih općine Ilidža izjavljuju kako vjerovatno ne bi prepoznali psihičko nasilje ili nije sigurno da bi prepoznali ovaj oblik nasilja.

Aktivnosti policijskih službenika: u okviru rada policije u zajednici, policijski službenici Pete policijske uprave MUP-a Kantona Sarajevo provode brojne aktivnosti u cilju uspostavljanja što bolje saradnje sa građanima, mjesnim zajednicama, školama, predstavnicima vjerskih zajednica, raznim udruženjima građana, nevladinim organizacijama i drugim akterima.

Obavljajući svoje redovne aktivnosti službenici policije vrše obilaske mjesnih zajednica, obrazovnih institucija te ostvaruju kontakte sa organizatorima sportskih, kulturnih i drugih manifestacija.

Policijski službenici aktivno učestvuju u provedbi aktivnosti drugih organizacija koje za temu imaju sigurnost stanovništva, a posebno djece i mladih. Neki od podržanih projekata i kampanja su: "Neko te voli" (kampanja sa ciljem smanjenja broja vozača koji koriste mobilne telefone prilikom vožnje vozila), "Međuvršnjačko nasilje", "Djeca u saobraćaju", "Narkomanija", „Lopov uvijek bude otkriven“ i mnogi drugi projekti čiji se ciljevi uglavnom mogu svesti na prevenciju kroz edukaciju.

2. Problemi mladih

Kada govorimo o mladima u kontekstu sigurnosti, izdvaja se nekoliko osnovnih problema. Prije svega, različiti oblici nasilja među mladima su već značajno prisutni, a opravdano je za pretpostaviti da će neki od njih biti u porastu u narednim godinama poput međuvršnjačkog nasilja i nasilja na internetu uzmemo li u obzir iskustva i trendove iz drugih zemalja.

Mladi su vrlo ranjiva kategorija kada je u pitanju psihičko nasilje, posebno zbog činjenice da značajan dio mladih nije u stanju prepoznati različite oblike psihičkog nasilja. Posljedično, mladi zbog toga i ne znaju kako adekvatno reagovati u situacijama kada su žrtve psihičkog nasilja.

Mladima, a pogotovo mladim djevojkama potrebno je posvetiti posebnu pažnju kada je u pitanju nasilje od strane partnera obzirom da je mladalačka dob period kada se ostvaruju prvi partnerski odnosi te je jako važno da mladi ljudi poznaju osnove zdravih partnerskih odnosa (oko 23% mladih iz gradskih sredina izjavljuju kako poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja od strane partnera).

Porodično nasilje ne smije se zanemariti uzmemo li u obzir činjenicu da oko 7% mladih izjavljuju kako su lično žrtve ovog nasilja, a 34% ih navodi kako poznaju druge mlade osobe koje su žrtve porodičnog nasilja. Porodica bi trebala biti oslonac mladim osobama, a ne faktor koji svojom disfunkcionalnošću ugrožava njihovu sigurnost. Osim toga, porodica ima značajnu ulogu i kada je u pitanju maloljetnička delinkvencija koja predstavlja jedan od problema mladih u oblasti sigurnosti.

Iz svega navedenog kao jedno od rješenja problema nameće se preventivni rad kako sa mladima tako i sa njihovim roditeljima. Pod preventivnim radom podrazumijevaju se intervencije prije nego što se pojavi problem što znači prekidanje mreže uzročno-posljedičnih veza koje dovode do problema. Primarna prevencija se bavi utjecajima na ponašanje i stavove ciljnih grupa, što obuhvata motivaciju ljudi da promjene svoj način života u željenom pravcu. Prevencija je dugoročna aktivnost, pri čemu obrazovanje i informisanost imaju ključnu ulogu u ovom procesu. Nastavni programi imaju zadaću da utiču na mlade kako bi na vrijeme razvijali sposobnost donošenja ispravnih odluka. U realizaciji ovih ciljeva potrebno je učešće šire zajednice i javnosti uopće, odnosno potrebna je međusektorska saradnja i multidisciplinarni pristup. U primarnoj prevenciji značajno mjesto pripada: porodici, kvalitetnom braku, odgovornom roditeljstvu, zdravstvenom odgoju i općoj brizi zajednice za djecu i mlade. Primarna prevencija mora biti podržana dobrom represijom (zakonodavstvo i sudstvo) koja će dovesti do smanjenja broja maloljetničkih prestupa. Kroz različite oblike savjetovanja i informisanja mladih i njihovih porodica dobivamo višestruku korist, a da bismo to proveli, potrebna je maksimalna podrška općinskih struktura vlasti, obrazovnih institucija, te svakako aktivno sudjelovanje mladih i roditelja u prihvatanju ponuđenih prijedloga, savjeta i sugestija. Zato je primarna prevencija najbolji oblik borbe za zdravo djetinjstvo i mladost, ona se provodi kontinuirano, dugoročno i svake godine se u proces uključuje nova generacija.

3. Podjela problema prema bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

<u>Vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u> Mladi ne prepoznaju neprihvatljive oblike ponašanja. Mladi su izloženi povećanom riziku od različitih vrsta nasilja.
<u>Nije ni hitno ni bitno</u>	<u>Nije hitno ali je bitno</u> 3. Oko 31% mladih općine Ilidža nemaju povjerenje u policijske službenike.

Obrazložit ćemo probleme koji su prethodno navedeni u matrici, a označeni su kao hitni i bitni:

1. Mladi ne prepoznaju neprihvatljive oblike ponašanja

Istraživanje pokazuje kako su mladi nespremni govoriti o nasilju. Udio mladih koji nisu željeli dati odgovor na pitanje o ličnim iskustvima nasilja je 45%, a onih koji nisu htjeli govoriti ni o slučajevima nasilja kod njima poznatih osoba je 22% što govori o tome da mladi temu nasilja doživljavaju kao tabu što je čini još opasnijom po sigurnost mladih.

Također, podaci koji govore o sposobnosti mladih da prepoznaju suptilnije oblike nasilja kao što je psihičko nasilje su zabrinjavajući, jer oko 23% mladih općine Ilidža izjavljuju kako vjerovatno ne bi prepoznali psihičko nasilje ili nisu sigurni da bi prepoznali ovaj oblik nasilja. S jedne strane je to opasno jer mlade ljude izlaže riziku da ne budu svjesni ukoliko postanu žrtve psihičkog nasilja, a s druge strane mladi isto tako mogu vršiti psihičko nasilje nad drugima ne spoznajući da se zapravo radi o nasilju što mlade može staviti u položaj svojevrsnih nesvjesnih počinitelja nasilja nad drugima.

Stoga je neophodno kontinuirano raditi edukacije kako mladih tako i roditelja o različitim vrstama nasilja i oblicima neprihvatljivog ponašanja. Vrlo je važno da tema nasilja ne bude nešto o čemu se ne govori.

2. Mladi su izloženi povećanom riziku od različitih vrsta nasilja

Zbog specifičnosti razvojnih faza koje prolaze, mladi su izuzetno ranjiva kategorija kada je nasilje u pitanju. Određeni oblici nasilja poput međuvršnjačkog nasilja koje je najzastupljeniji oblik nasilja kod mladih, karakteristični su za populaciju mladih.

Također, nasilje na internetu predstavlja oblik nasilja koji je sve više prisutan među mladima, a relativno je nova pojava koja je nastala i dalje se razvija zajedno sa razvojem online interakcija.

Mladalačka dob period je kada se događaju prvi partnerski odnosi i stoga je jako važno da mladi znaju kako izgleda zdrav, a kako nasilnički partnerski odnos. Mladima, a pogotovo mladim djevojkama potrebno je posvetiti posebnu pažnju kada su u pitanju različiti oblici nasilja vezani za partnerske odnose.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Mladi ne prepoznaju neprihvatljive oblike ponašanja.	<p>1. Mladi prepoznaju neprihvatljive oblike ponašanja.</p> <p>2. Mladi su upoznati sa negativnim posljedicama činenja krivičnih djela.</p>	<p>Provođenje informativnih kampanja o neprihvatljivim oblicima ponašanja u osnovnim i srednjim školama.</p> <p>Organizovanje edukacija za srednjoškolce i roditelje o postupcima prilikom neprihvatljivih ponašanja.</p>	<p>2020</p> <p>2021</p> <p>2022</p> <p>2023</p> <p>2024</p>	<p>Policijski službenici, općina Ilidža, obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA, osnovne i srednje škole.</p>	<p>2020: 500</p> <p>2021: 500</p> <p>2022: 500</p> <p>2023: 500</p> <p>2024: 500</p>
2. Mladi su izloženi povišenom riziku od različitih vrsta nasilja.	<p>1. Izgrađeno je međusobno povjerenje na relaciji škola-porodica.</p> <p>2. Povećano je angažovanje učenika u prevenciji nasilničkog ponašanja u školi.</p> <p>3. Mladi, a posebno mlade žene znaju prepoznati nasilje od strane partnera i zaštititi se od nezdravih partnerskih odnosa.</p>	<p>Organizovati predavanja psihologa o prepoznavanju nasilja na roditeljskim sastancima, sastancima vijeća roditelja i vijeća učenika.</p> <p>Organizovati radionice o temi rješavanja konflikata mirnim putem.</p> <p>Organizovati savjetovališta i edukacije u okviru neformalnog obrazovanja te podržati projekte nevladinih organizacija koji imaju za cilj upoznati mlade ljude sa osnovama zdravih partnerskih odnosa.</p>	<p>2020</p> <p>2021</p> <p>2022</p> <p>2023</p> <p>2024</p>	<p>Obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA, osnovne i srednje škole, općina Ilidža, policijski službenici.</p>	<p>2020: 2.000</p> <p>2021: 2.000</p> <p>2022: 2.000</p> <p>2023: 2.000</p> <p>2024: 2.000</p>

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	2.500,00 KM
2021.	2.500,00 KM
2022.	2.500,00 KM
2023	2.500,00 KM
2024	2.500,00 KM
ukupno:	12.500,00

5.4. Slobodno vrijeme mladih – kultura i sport

5.4.1. Kultura

1. Analiza stanja

„Kultura je složena cjelina koja obuhvata saznanje, vjerovanje, umjetnost, moral, pravo, običaj i druge pogodnosti i načine koje je čovjek stekao kao član društva”.¹⁰

Kod pojmovnog određivanja kulture postoji mnoštvo različitih definicija. Neke od njih obuhvataju duhovni i materijalni aspekt kulturnog stvaralaštva i naslijeđa dok se druge baziraju isključivo na duhovne aspekte kulture. Međutim, ono u čemu se svi slažu jeste činjenica da kultura ima izuzetno važnu ulogu u kreiranju vrijednosti svakog društva te veliki utjecaj na formiranje čovjekove ličnosti. Stavimo li utjecaj kulture u kontekst života mlade osobe, možemo zaključiti kako je kultura veoma važan faktor u odgoju mladih ljudi.

U skladu sa mogućnostima i nadležnostima općine kao lokalne zajednice samoupravnog djelovanja, na području općine Ilidža osigurani su uvjeti za djelovanje kroz rad dvije javne ustanove iz oblasti kulture i sporta, sa pratećim objektima: JU KSiRC Ilidža (Ljetna pozornica) i JU KSR Hrasnica – Ilidža (Dom kulture), te četiri doma kulture po mjesnim zajednicama (Butmir, Stupsko brdo, Rakovica i Sokolović Kolonija – Dom kulture „22.april“). Općina također podržava projekte institucija, ustanova i nevladinih organizacija iz oblasti kulture sa ciljem afirmacije različitih kulturnih sadržaja i oblika. To, bez sumnje, stvara dobre pretpostavke za okupljanje djece i omladine i njihovu energiju usmjerava ka razvoju pozitivnih karakternih osobina i psihički zdrave ličnosti. U toku 2018. i 2019. godine Općina Ilidža je dodijelila 80.000 KM za 46 projekata iz oblasti kulture.

U skladu sa Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti Kantona Sarajevo¹¹, općina između ostalog, podstiče i stvara uslove za osnivanje školskih biblioteka i drugih biblioteka u sastavu javnih ustanova čiji je osnivač, te obezbjeđuje sredstva za zadovoljavanje potreba i interesa građana u bibliotečkoj djelatnosti. Bibliotečki fond u bibliotekama na Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti obogaćivanje. Kvalitet i kvantitet knjižnih jedinica u postojećim bibliotekama ne može u dovoljnoj mjeri zadovoljiti interese mladih, te su u toku 2018. i 2019. godine obezbijeđene 684 knjige u vrijednosti od oko 12.000,00 KM. Knjige su raspoređene u biblioteke: JU Četvrta gimnazija Ilidža, JU Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije, JU Biblioteka Sarajeva – Bibliotečko odjeljenje Ilidža i biblioteka u sastavu JU za kulturu, sport i rekreaciju Hrasnica – Ilidža, a u cilju obogaćivanja knjižnog fonda nabavkom novijih izdanja i literature za mlade ljude.

Biblioteke na području općine Ilidža:

Biblioteka u sastavu JU KSR Hrasnica-Ilidža

Adresa i sjedište: Trg branilaca Hrasnice bb, Hrasnica

Djelatnost: sistematsko i organizirano prikupljanje, obnavljanje, čuvanje i stručna obrada bibliotečke građe, pružanje informacija korisnicima i sl.

Godina osnivanja: 1999.

Kontakt: Esmā Merdžanić, 033 513 111, juksr@bih.net.ba

¹⁰ E.B. Tejlor

¹¹ Zakon o bibliotečkoj djelatnosti Kantona Sarajevo, „Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 4/99

Pozajmno odjeljenje 16 – Ilidža u sastavu JU BIBLIOTEKA SARAJEVA

Adresa i sjedište: Hrasnička cesta 8, Ilidža

Djelatnost: sistematsko i organizirano prikupljanje, obnavljanje, čuvanje i stručna obrada bibliotečke građe, unaprjeđivanje jedinstvenog bibliotečko-informacionog sistema i sl.

Godina osnivanja: 2006.

Kontakt: Amina Čenanović Sadiković, 033 636 816

Na području općine Ilidža djeluje 11 udruženja iz oblasti kulture čije aktivnosti se podržavaju iz budžeta općine Ilidža. Rad je u okviru udruženja organizovan po sekcijama i sferama interesovanja članova, a primarni ciljevi su kontinuirano zadovoljenje kreativnog izražavanja, očuvanje i njegovanje kulturne baštine, tradicionalne muzike, te savremenog likovnog izražaja kroz provedene programske i projektne aktivnosti.

	Naziv udruženja	Adresa	Broj članova	Sekcije/djelatnost
1.	KUD „Ekrem Mujkić“	Butmirska cesta 58	212	folklorna, dramska, orkestar
2.	KUD “Hrasnica“	Trg branilaca Hrasnice bb	39	dječija izvođačka grupa, dječija početna grupa
3.	KD “Stup”	Nikole Šopa do 52		
4.	Udruženje za očuvanje tradicionalne muzike naroda BiH “Sultan Mehmed Fatih“	Ibrahima Ljubovića 58	250	ansambl
5.	Udruženje „Zlatna ruka“	Dobrinjska 2a	47	humanitarna, tkanje i pletenje, izrada rukotvorina i sadnja cvijeća
6.	Ekološko udruženje “Aleja”	Derviš paše Bajezidagića 4	30	okoliš, likovno-kreativna sekcija, reciklaža, izrada projekata
7.	Udruženje za djecu i mlade „Nominativ“	Nikole Šopa 52a	50	folklorna, rukometna, ritmička gimnastika
8.	KUD “Ilidža”	Plavi put 3	145	folklorna
9.	UTIKUS “Bašlija”	Luke 34	250	folklorna, solo pjevanje tradicionalne i moderne muzike, realizacija humanitarnih i projektnih aktivnosti, izrada narodne nošnje, likovna umjetnost
10.	Udruženje za afirmaciju pozitivnih vrijednosti “Alternativa”	Ahmed paše Hercegovića 2	30	humanitarna, edukativna, izdavaštvo
11.	KUD “Biseri Bjelašnice”	Arnaudija 24	250	folklorna, tradicionalni instrumenti, vokalna

2. Problemi mladih

Problemi mladih u oblasti kulture jesu sljedeći:

1. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. Nedovoljna mogućnost zadovoljenja potreba mladih kroz podršku projektima za obogaćivanje kulturnih sadržaja

(afirmacija mladih muzičkih bendova, posjeta umjetničkih izložbi, pozorišnih predstava i filmova).

2. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja u organizaciji javnih ustanova kojima je osnivač općina Ilidža.

3. Bibliotečki fond u bibliotekama u Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti na obogaćivanju.

4. Mogućnost zadovoljenja potreba mladih za praćenje filmskih i pozorišnih predstava su ograničene.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. 2. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja u organizaciji javnih ustanova kojima je osnivač općina Ilidža.
<u>Nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u> 3. Bibliotečki fond u bibliotekama u Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti na obogaćivanju. 4. Mogućnost zadovoljenja potreba mladih za praćenje filmskih i pozorišnih predstava su ograničene.

Obrazloženje problema koji su bitni, a njihovo rješavanje hitno ili manje hitno:

1. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje.

Nedovoljna je mogućnost zadovoljenja potreba mladih kroz podršku projektima za obogaćivanje kulturnih sadržaja. Većina mladih je nezadovoljna podrškom lokalne vlasti za kreiranje kulturnih sadržaja, odnosno smatraju da nisu dovoljno uključeni u kreiranje kulturnih sadržaja. Potrebno je podržavati projekte iz oblasti kulture koje osmisle mladi ljudi.

Izgradnja kulturnih navika treba biti jedan od glavnih stubova školskog odgoja i obrazovanja. Potrebno je podržati promovisanje i informisanje mladih o svim mogućnostima i servisima koji postoje za njih u oblasti kulture putem medija, info tački, web stranice i drugih kanala komunikacije.

2. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja u organizaciji javnih ustanova kojima je osnivač općina Ilidža. Ne postoje strateški okviri razvoja i ulaganja u oblasti kulture, već se sve uglavnom svodi na ad hoc pojedinačne, parcijalne aktivnosti za mlade koje su najčešće kratkog trajanja.

3. Bibliotečki fond u bibliotekama na Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti na obogaćivanju. Kvalitet i kvantitet knjižnih jedinica u postojećim bibliotekama ne može u dovoljnoj mjeri zadovoljiti interese mladih.

4. Mogućnosti zadovoljenja potreba mladih za praćenje filmskih i pozorišnih predstava su ograničene. U Domu kulture u Hrasnici još nije izvršena sanacija grijnog sistema, oprema kojom raspolažu za projekciju filmova je zastarjela, garderobe nisu opremljene, loš je sistem scenske rasvjete, a stolice u gledalištu su većim dijelom devastirane. Prostor u Multimedijalnom centru Ilidža je opremljen opremom za projekciju filmova.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje (posjećivanje kina, pozorišta, koncerata)	1. Mladi aktivno sudjeluju u kreiranju kulturnog sadržaja općine Ilidža i isti posjećuje najmanje 30% mladih.	Provesti anketu o tome koje sadržaje mladi žele u javnim ustanovama u oblasti kulture. Uvrstiti interesovanja mladih u postojeće manifestacije. Postojeće manifestacije promovisati na mladima pristupačan način. Organizovati koncerte neafirmisanih muzičkih bendova. Obilježiti Dan mladih općine Ilidža	2020 2021 2022 2023 2024	Udruženja iz oblasti kulture, JU KSiRC Ilidža, JU KSR Hrasica –Ilidža	2020: 6.500 2021: 6.000 2022: 6.000 2023: 6.000 2024: 6.000
2. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja u organizaciji javnih ustanova kojima je osnivač općina Ilidža.	1. Povećan broj kulturnih manifestacija u organizaciji javnih ustanova.	Prijem stručnih lica iz oblasti kulture (volonteri/pripravnici), na određeno vrijeme, kroz javne pozive Zavoda za zapošljavanje Kantona Sarajevo. Općinu Ilidža aktivno uključiti u sve značajnije manifestacije (filmske, muzičke i druge festivale) koji se događaju na području Kantona Sarajevo.	2020 2021 2022 2023 2024	JU KSiRC Ilidža, JU KSR Hrasica-Ilidža Općina Ilidža	2020 2021 2022 2023 2024 (iz drugih stavki)
3. Bibliotečki fond u bibliotekama na Ilidži i Hrasnici se upotpunjuje kontinuirano, ali je potrebno nastaviti na	1. Povećan broj mladih učlanjenih u biblioteke.	Pomoći bibliotekama u obogaćivanju knjižnog fonda nabavkom novijih izdanja i literature za mlade ljude. Provesti kampanju besplatnog upisa-članarina za prvu godinu u	2020 2021 2022 2023 2024	Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje općine Ilidža, JU Biblioteke Sarajeva, JU KSR Hrasnica, srednje škole	2020: 5.000 2021: 5.000 2022: 5.000 2023: 5.000 2024: 5.000

obogaćivanju		bibliotekama pri javnim ustanova (JU Biblioteke Sarajeva i JU KSR Hrasnica Ilidža).			
4. Mogućnost zadovoljenja potreba mladih za praćenje filmskih i pozorišnih predstava su ograničene.	1. Osiguran je prostor u kojem se mogu prikazivati filmske i pozorišne predstave.	Obezbijediti uslove za prikazivanje filmova i izvođenje predstava u prostoru Doma kulture u Hrasnici.	2020 2021 2022 2023 2024	Općina Ilidža JU KSR Hrasnica	Iz drugih stavki

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	11.500,00 KM
2021.	11.000,00 KM
2022.	11.000,00 KM
2023	11.000,00 KM
2024	11.000,00 KM
ukupno:	55.500,00 KM

5.4.2. Sport mladih

1. Analiza stanja

Informacija za oblast sporta izrađena je na osnovu Izvještaja o radu za 2018. godinu (oblik/rang takmičenja, masovnost, stručni rad i aktivnosti/rezultati) i Programa rada za 2019. godinu organizacija u sportu (programsko-projektni pristup sa planiranim rashodima i prihodima), te na osnovu prikupljenih podataka Službe za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje.

U skladu sa realnim mogućnostima općina Ilidža je poduzela niz konkretnih aktivnosti u cilju poboljšanja općih uslova za bavljenje sportom i tjelesnom aktivnošću građana/ki Ilidže.

U toku 2018. godine Općina Ilidža je finansirala razvoj sportskog kompleksa FK „Igman“, u saradnji sa Fudbalskim savezom Kantona Sarajevo aplicirali za projekat „Razvoj infrastrukture nogometa/fudbala kroz širu društvenu zajednicu.“

Općina Ilidža izvršila je sanaciju i održavanje postojećih sportsko-rekreativnih ploha po svim mjesnim zajednicama. Sanirani su nedostaci na postojećim koševima, košarkaškim tablama, konstrukciji golova, ograde, izvršena je markacija terena, kao i čišćenje od smeća i zelenog rastinja.

Pored navedenih aktivnosti, u skladu sa opredjeljenjima općinskog vijeća Ilidža i realnim mogućnostima općine Ilidža, (su)finansirane su programsko-projektne aktivnosti klubova, što podrazumijeva selekzione ekipe, škole sporta i nabavku osnovne opreme.

U cilju kontinuiranog trenažno-takmičarskog procesa, priprema i nastupa sportista na zvaničnim takmičenjima u okviru strukovnih saveza, omogućeno je seniorskim ekipama korištenje sportskih terena i dvorana, te sala za borilačke sportove u okviru dvije javne ustanove za sport, kao i reprezentativnih nastupa takmičara u individualnim sportovima.

U 2018. godini Općinski načelnik upriličio je prijeme za sportiste i trenere sa područja općine Ilidža, koji su ostvarili zapažene rezultate u pojedinačnoj konkurenciji na domaćim i međunarodnim takmičenjima, te im tom prilikom uručio novčane nagrade.

Na evidenciji općine Ilidža vodi se 66 klubova/udruženja iz oblasti sporta.

Udruženja funkcionišu kao klubovi, škole sporta i/ili rekreacije, a takmiče se i na zvaničnim prvenstvima u okviru strukovnih saveza i/ili na turnirima u organizaciji pravnih i fizičkih lica. Takmičari/ke ilidžanskih klubova ili ponikli u njima, učesnici/e su najvećih sportskih manifestacija kao reprezentativci/ke BiH, što potvrđuje nadarenost i kvalitet rada u pojedinim sportskim granama.

Kontinuiranim aktivnostima: neposrednim kontaktom, koji podrazumijeva, obilazak organizacija u sportu tokom trenažnog procesa, posjete nastupa na takmičenjima i provedenim programsko-projektnim aktivnostima, od strane stručnih saradnika, ostvarena je još bolja saradnja i uvid u način rada klubova. Međutim, zapaženo je da većina klubova ne održava redovne izvještajne skupštine ili ih samo fiktivno prikazuju, zanemarujući činjenicu da im je zatraženo da na skupštine pozovu i predstavnike općine Ilidža, a što je nekolicina klubova i ispoštovala.

Sport*	Članovi mlađi	Članovi	Članovi stariji	Ukupno
--------	---------------	---------	-----------------	--------

	od 14 godina	starosne dobi 14-18 godina	od 18 godina	članova
Sportovi sa loptom	1.124	323	309	1.756
Borilački sportovi	691	461	134	1.286
Ostali sportovi	178	393	278	849
Ukupno:	1.993	1.177	721	3.891

*U tabeli su prikazani podaci klubova koji su dostavili Izvještaj o radu za 2018. godinu i Program rada za 2019. godinu.

U saradnji sa aktivom nastavnika tjelesnog i zdravstvenog odgoja organizovana su takmičenja u malom nogometu za učenike, te odbojci i košarci za učenike i učenice osnovnih škola sa područja općine Ilidža. Sale za tjelesni i zdravstveni odgoj u okviru osnovnih škola u školskoj 2017/2018. godini su u funkciji sporta i rekreacije građana i nakon redovnog nastavnog procesa. Iznajmljivanje termina organizacijama u sportu, klubovima i građanima za rekreativne aktivnosti regulišu se ugovorom sa organima rukovođenja i upravljanja u školama. Cijena termina kreće se od 15 KM do 40 KM, a neke škole imaju varijabilnu cijenu u zavisnosti od korisnika.

Općina Ilidža je kao i prethodnih godina baza i mjesto okupljanja reprezentativnih selekcija BiH u fudbalu i košarci, ali i domaćin mnogobrojnih takmičenja u okviru strukovnih saveza i značajnih sportskih priredbi međunarodnog i domaćeg karaktera kojima je najčešće bila pokrovitelj ili sponzor. Na području općine Ilidža održani su i mnogobrojni turniri u fudbalu/nogometu, malom nogometu, stonom tenisu, šahu, boćanju, streljaštvu, odbojci, lokalnog karaktera, ali ne manjeg značaja.

U ponudi sportsko-rekreativnih površina su: nogometni tereni, bazeni, hipodrom, sportske dvorane/sale, fitness i tenis centri, te mnogobrojni vanjski tereni (univerzalne plohe i staze za brdski biciklizam, šahovske plohe i drugi prirodni tereni) na kojima građani Ilidže zadovoljavaju potrebu za aktivnošću i kretanjem.

Sportsko-rekreativne površine općine Ilidža

R.br.	Sportsko-rekreativne površine	Upravitelj/korisnik
FUDBALSKI/NOGOMETNI TERENI		
1.	Hrasnica	JU KSR Hrasnica-Ilidža/ FK "Famos"
2.	IUS	Fondacija za razvoj obrazovanja Sarajevo
3.	Butmir	FK"Butmir"
4.	Doglodi	NK"Omladinac" /SAŠK 1910-Napredak
5.	Ilidža	
6.	Stari hipodrom	PD Butmir
7.	Osjek	Škola fudbala"Dribling"
8.	United	Škola fudbala"United"
SPORTSKE DVORANE/SALE		
1.	Ilidža	JU KSiRC Ilidža/seniorske ekipe dvoranskih sportova sa loptom
2.	Hrasnica	JUKSR Hrasnica – Ilidža
3.	JU Prva OŠ	zatvoreni tip
4.	JU Druga OŠ	zatvoreni tip
5.	JU Treća OŠ	zatvoreni tip
6.	JU Četvrta OŠ	zatvoreni tip
7.	JU Peta OŠ	zatvoreni tip
8.	JU Šesta OŠ	zatvoreni tip

9.	JU Osma OŠ „Amer Čenanović“	zatvoreni tip
10.	JU Deveta OŠ	zatvoreni tip
11.	JU Deseta OŠ	zatvoreni tip
12.	OŠ "El-Manar"	privatna/ zatvoreni tip
13.	Dvorana PKB-a	privatna/ zatvoreni tip
14.	JU KSiRC Ilidža	zatvoreni tip / seniorske ekipe karate i kick boxing klubova
15.	JU KSR Hrasnica - Ilidža	zatvoreni tip/Boksterski klub „Ilidža“
16.	KK "Samuraj"	privatno vlasništvo
17.	KBV „Jumruk Gym“	privatno vlasništvo
VANJSKE PLOHE		
1.	JU KSiRC Ilidža	zatvoreni tip
2.	JU KSR Hrasnica-Ilidža	zatvoreni tip
3.	JU Druga OŠ	poluotvoreni tip
4.	JU Treća OŠ	poluotvoreni tip
5.	JU Četvrta OŠ	poluotvoreni tip
6.	JU Peta OŠ	poluotvoreni tip
7.	JU Šesta OŠ	poluotvoreni tip
8.	JU Sedma OŠ	poluotvoreni tip
9.	JU Osma OŠ „Amer Čenanović“	poluotvoreni tip
10.	JU Deveta OŠ	poluotvoreni tip
11.	JU Deseta	poluotvoreni tip
12.	OŠ "El-Manar"	osnivač pravno lice-privatna / zatvoreni tip
13.	Rakovica	otvoreni tip
14.	Stup II	otvoreni tip
15.	Hipodrom – Butmir	otvoreni tip
16.	Bačići	otvoreni tip
17.	Sokolović kolonija	otvoreni tip
18.	Kotorac	otvoreni tip
19.	Otes	otvoreni tip
20.	MZ Stup I-Pijačna	otvoreni tip
21.	MZ Stup I	otvoreni tip
22.	MZ Rakovica	otvoreni tip
23.	MZ Blažuj –Mratnjevače	otvoreni tip
24.	MZ Donji Kotorac	otvoreni tip
25.	MZ Hrasnica II-Kovači	otvoreni tip
26.	MZ Hrasnica II-Stojčevac	otvoreni tip
27.	MZ Ilidža Centar-Pejton	otvoreni tip
28.	MZ Osjek	otvoreni tip
29.	MZ Stupsko brdo	otvoreni tip
30.	MZ Lužani	otvoreni tip
31.	MZ Hrasnica I	otvoreni tip
32.	Vrtić „Sveta obitelj“	zatvoreni tip
33.	Tursko-bosanski Sarajevo koledž	zatvoreni tip
34.	Internacionlni univerzitet Sarajevo	zatvoreni tip
VANJSKE ŠAHOVSKE PLOČE		
1.	JU KSiRC Ilidža	otvoreni tip
2.	JUKSR Hrasnica – Ilidža	otvoreni tip

3.	Pijačna ulica	otvoreni tip/građani MZ-a
4.	Mala aleja	otvoreni tip
5.	Osjek	otvoreni tip
TENISKI TERENI		
1.	Teniski centar "Stup"	privatno vlasništvo
2.	Osjek	privatno vlasništvo
BAZENI		
1.	Bazen Ilidža	otvoreni bazen/ RVI Ilidža
2.	Termalna rivijera-Ilidža	privatno vlasništvo
3.	Bazen Afrika	privatno vlasništvo
PLANINARSKI DOMOVI		
1.	Malinovac	Planinarsko društvo „Famos“
2.	Borovac	Planinarsko društvo „Famos“
3.	Vidikovac	Planinarsko društvo „Rakovica 2009“
4.	Hrasnički stan	Sarajevošume / RVI Ilidža - „Izvor Bosne“doo
OSTALO		
1.	Hipodrom Sarajevo	Općina Ilidža /konjički klubovi
2.	Boćarski stadion	BK „Napredak Willa“
3.	Staze za brdski biciklizam	otvoreni tip
HOTELSKA PONUDA		
1.	Hotel AQUA	privatno vlasništvo
2.	Hotel Terme	privatno vlasništvo/rehabilitacija
3.	Hotel „Holywood“ i Hotel „Hills“	privatno vlasništvo
4.	Hotel "Rimski most"	privatno vlasništvo
5.	Hotel "Delminium"	privatno vlasništvo
6.	Radon Plaza	privatno vlasništvo
7.	Hotel Aleja	privatno vlasništvo

2. Problemi mladih

Obzirom da takmičarski sport podrazumijeva selekciju kao proces u ostvarenju rezultata, akcenat je dat na potrebe za poboljšanje postojećeg stanja sa naglaskom na vannastavne aktivnosti srednjoškolaca i rekreacijom - sport za sve, kao značajnom segmentu svrsishodnog korištenja slobodnog vremena mladih.

Problemi mladih u oblasti sporta jesu sljedeći:

1. Mladi su nezadovoljni podrškom sportu.
2. Nedovoljno razvijena svijest o pozitivnim aspektima bavljenja rekreativnim i sportskim aktivnostima.
3. Nedovoljno angažovanje djevojaka u sportskim aktivnostima i problem smanjene mogućnosti samoodbrane.
4. Djelomično devastiran i/ili oštećen sportski mobilijar na otvorenim sportsko-rekreativnim plohama.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Mladi su nezadovoljni podrškom sportu. 2. Nedovoljno razvijena svijest o pozitivnim aspektima bavljenja rekreativnim aktivnostima. 3. Nedovoljno angažovanje djevojaka u sportskim aktivnostima i problem smanjene mogućnosti samoodbrane.
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u> 4. Djelomično devastiran i/ili oštećen sportski mobilijar na otvorenim sportsko-rekreativnim plohama.

Obrazloženje problema koji su bitni, a njihovo rješavanje hitno ili manje hitno:

1. Mladi su nezadovoljni podrškom sportu.

Više od polovine mladih općine Ilidža nezadovoljni su podrškom lokalne vlasti kada je u pitanju razvoj sporta te podrškom lokalnih vlasti mladima da sami kreiraju sportske sadržaje. Uzmemo li u obzir relativno dobru infrastrukturu za bavljenje sportom te značajan broj uspješnih sportista sa područja Ilidže, nejasno je zbog čega mladi imaju negativan stav prema lokalnim vlastima kada je u pitanju podrška sportu.

2. Nedovoljno razvijena svijest o pozitivnim aspektima bavljenja rekreativnim aktivnostima. Istraživanje je pokazalo da se u prosjeku oko 34% mladih uopće ne bavi rekreativnim aktivnostima iako Ilidža ima dobre uslove za to. Također, oko 65% mladih nije posjećivalo sportske događaje u referentnih mjesec dana. Potrebno je promovirati sve vidove rekreacije s ciljem zdravijeg načina života i kvalitetno utrošenog slobodnog vremena mladih.

3. Nedovoljno angažovanje djevojaka u sportskim aktivnostima i problem smanjene mogućnosti samoodbrane.

Za 10% je veći udio djevojaka koje se nikako ne bave sportskim i rekreativnim aktivnostima nego što je to slučaj sa muškarcima. Potrebno je da mladi, naročito djevojke, kroz sportske aktivnosti upotpunjuju svoje slobodno vrijeme i poboljšaju psihofizičke sposobnosti učenjem osnovnih tehnika samoodbrane.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Mladi su nezadovoljni podrškom sportu.	1. Općina Ilidža pruža najviše mogućnosti mladima za bavljenje sportom.	<p>Provesti istraživanje u oblasti sporta.</p> <p>Kreirati strategiju razvoja sporta općine Ilidža uzimajući u obzir potrebe mladih.</p> <p>Efikasnije promovisati postojeću ponudu iz oblasti sporta prema mladima.</p> <p>Izgradnja savremene sportske dvorane sa ptatećim objektima</p>	2020 2021 2022 2023 2024	Sportska udruženja, JU KSiRC Ilidža, JU KSR Hrasnica-Ilidža,	iz drugih stavki
	2. Obogaćivanje sportskih aktivnosti srednjoškolaca i njihovo masovnije učešće.	Organizovati sportske aktivnosti kroz projekte namijenjene srednjoškolcima.	2020 2021 2022 2023 2024	Sportska udruženja, JU KSiRC Ilidža, JU KSR Hrasnica-Ilidža, vijeća učenika	2020: 4.000 2021: 4.000 2022: 4.000 2023: 4.000 2024: 4.000
2. Nedovoljno razvijena svijest o pozitivnim aspektima bavljenja rekreativnim aktivnostima.	1. Za 10% povećan broj mladih koji se bave sportskim i rekreativnim aktivnostima u periodu 2020-2024. godina.	<p>Promocija postojećih sportskih sadržaja i infrastrukture na mladima pristupačan način.</p> <p>Kontinuirana promocija sporta kroz medije, društvene mreže, direktno u osnovnim i srednjim školama i druge kanale komunikacije.</p> <p>Organizovanje sportskih info radionica kroz događaje „Kafa sa...“</p>	2020 2021 2022 2023 2024	Sportska udruženja, vijeća učenika srednjih škola, obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA i služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje općine Ilidža.	2020: 3.000 2021: 3.000 2022: 3.000 2023: 3.000 2024: 3.000

		uspješnim sportistima.			
3. Nedovoljno angažovanje djevojaka u sportskim aktivnostima i smanjene mogućnosti samoodbrane.	1. Pobješane psihofizičke sposobnosti kod djevojaka učenjem osnovnih tehnika samoodbrane.	Provoditi projekte obuke samoodbrane za žene.	2020 2021 2022 2023 2024	Javne ustanove, sportska udruženja, vijeća učenika srednjih škola i služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje općine Ilidža.	2020: 3.000 2021: 3.000 2022: 3.000 2023: 3.000 2024: 3.000
4. Djelimično devastiran i/ili oštećen sportski mobilijar na otvorenim sportsko-rekreativnim plohamama.	1. Efikasnije korištenje sportsko-rekreativnih površina.	Godišnja opravka i/ili zamjena oštećenog sportskog mobilijara. Izgradnja biciklističke staze na pojedinim dionicama – povezivanje sa postojećom biciklističkom stazom iz pravca općine Novi Grad Sarajevo.	2020 2021 2022 2023 2024		iz drugih stavki.

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	10.000,00 KM
2021.	10.000,00 KM
2022.	10.000,00 KM
2023	10.000,00 KM
2024	10.000,00 KM
ukupno:	50.000,00 KM

5.5. Zdravstvena zaštita mladih

1. Analiza stanja

Očuvanje i zaštita zdravlja mladih, a posebno u doba adolescencije je izazov i nalaže individualnu i društvenu odgovornost. Mladima su zagaranovana prava na zdravstvenu zaštitu, putem različitih međunarodnih dokumenata kao što su Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i sporazum o civilnim i političkim pravima te Konvencija Ujedinjenih Nacija o pravima djeteta (CRC). Pored međunarodnih dokumenata kojim se Bosna i Hercegovina obavezala, prava mladih zagaranovana su i Ustavom BiH kao i Ustavima Federacije i Kantona Sarajevo.

Zdravstvena zaštita, odnosno prava mladih u okviru zdravstvenog sistema, regulisana su Zakonom o zdravstvenoj zaštiti¹² i Zakonom o zdravstvenom osiguranju¹³. U ovim zakonima sadržana su prava na zdravstvenu zaštitu, koja se odnose, između ostalog, na prava djece i mladih. Pored relativno usaglašenog pravnog okvira sa međunarodnim standardima i praksama, postoje druge inicijative namijenjene zdravlju mladih. Na osnovu definicije zdravlja po Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji po kojoj se zdravlje definiše kao "stanje potpunog fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili iznemoglosti", jasno je da zdravlje nije samo problematika zdravstvenog sektora. Potrebno je da se uključe i drugi sektori, prvenstveno obrazovni i socijalni, kako bi se pitanja zdravlja mladih mogla uspješno rješavati. Ovdje se prvenstveno misli na saradnju i zajedničke aktivnosti vladinog i nevladinog sektora. Kako je već ranije opisano, zakonski okvir predviđa zdravstvenu zaštitu u okviru zdravstvenih ustanova.

U općini Ilidža djeluju i pružaju usluge zdravstvene ustanove javnog i privatnog sektora kao što su: RJ Dom zdravlja Ilidža sa 10 područnih ambulanti, specijalističkim službama, fizijatrijom, stomatologijom, laboratorijom, Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, više privatnih ordinacija i poliklinika kao i veći broj apoteka. Pored toga u općini Ilidža svoje odjele imaju i Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo, Klinički centar Univerziteta Sarajevo, Zavod za zaštitu žena i materinstva, Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti utvrđeno je da se na primarnoj razini zdravstvene zaštite, odnosno pri domovima zdravlja razvija prijateljski pristup mladima. Dio usluge pruža se i u informacijskim centrima smještenim u nevladine organizacije koji mladima pružaju kvalitetne, sigurne, vjerodostojne informacije o svim pitanjima iz zdravih životnih stilova, prepoznaju potrebe za profesionalnom zdravstvenom zaštitom i upućuju ih ako je to potrebno zdravstvenom timu unutar doma zdravlja. Projektom „Obezbjedeње prijateljskog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga mladima“ u oblasti porodične medicine omogućeno je da zdravstveni radnici prođu napredni trening za trenere na temu prijateljski pristup. U saradnji sa Federalnim ministarstvom obrazovanja intenzivno se radilo na Okvirnom programu za osnovno obrazovanje i usvojene su brojne nastavne jedinice koje će pomoći mladima za usvajanje zdravih ponašanja u toku osnovnog obrazovanja. Kad je riječ o zdravstvenom vaspitanju nastavni planovi i programi su u nadležnosti kantonalnih ministarstava nadležnih za obrazovanje.

S ciljem boljeg razumijevanja potreba mladih i unaprjeđenja usluga koje se pružaju mladima, jačanja odgovornosti mladih prema svom zdravlju, polazeći od ciljeva definiranih u dokumentima politike zdravlja mladih Federacije Bosne i Hercegovine, Svjetskog programa djelovanja za zdravlje mladih, Konvenciji o pravima mladih, te na osnovu strateškog cilja

¹² „Službene novine FBiH“, broj 29/97

¹³ „Službene novine FBiH“, broj 30/97 i 7/02

aktivnog uključivanja mladih u sve oblike društvenog života Dom zdravlja i udruženja čije je polje djelovanja zdravlje mladih će razvijati međusobnu saradnju s ciljem unapređenja komunikacije i informisanja mladih, razvoja prijateljskog pristupa zdravstvenih radnika prema mladima, jačanja odgovornosti mladih o svom zdravlju, istraživanja o zdravstvenim potrebama mladih i njihovog zadovoljstva dobivenim uslugama.

Problemi mladih

Kao najveći rizici za mlade prepoznati su: zloupotreba droge, alkohola i duhana, slaba fizička aktivnost koja rezultira prekomjernom težinom, bolestima kičmenog stuba i preddijabetesom, vršnjačko nasilje, slaba edukovanost o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, ovisnost kockanja i općenito niska svijest o važnosti očuvanja zdravlja kroz prevenciju različitih oboljenja.

Iako je za domen primarne zdravstvene zaštite na snazi zakonska obaveza razvijanja prijateljskog pristupa prema mladima, analiza pokazuje kako mladi toga nisu svjesni jer im uglavnom nije poznato da takav pristup u njihovoj lokalnoj zajednici postoji. Oko 6% mladih zna da u njihovoj lokalnoj zajednici postoje zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima te su te usluge i koristili.

Oko 30% mladih je nezadovoljno zdravstvenim uslugama koje pružaju domovi zdravlja u njihovim lokalnim zajednicama, dok 32% mladih nije ni zadovoljno ni nezadovoljno tim uslugama.

Oko 51% mladih općine Ilidža osigurani su preko roditelja/staratelja. Oko 2% mladih nema ili ne zna da li ima zdravstveno osiguranje.

Mladi uglavnom koriste javno zdravstveno osiguranje preko roditelja/staratelja (51%), a preko biroa za zapošljavanje osigurano je oko 18% mladih. Osiguranje koje uplaćuje poslodavac ima oko 20% mladih, a dodatno osiguranje (privatno u BiH ili inostranstvu) ima 5% mladih.

Tema seksualnog i reproduktivnog zdravlja je jedna od prioritarnih na kojoj je potrebno kontinuirano raditi. Visoke stope odbijanja odgovaranja na pitanja o reproduktivnom zdravlju kod mladih žena općine Ilidža ukazuju na potrebu promjene pristupa ovim pitanjima od strane svih sudionika brige o reproduktivnom zdravlju mladih. Oko 21% mladih žena ne žele odgovoriti na pitanje o tome koliko godina su imale kada su prvi put posjetile ginekologa, a 60% djevojaka ne žele odgovoriti na pitanje o tome koliko puta su posjetile ginekologa u posljednjih 12 mjeseci.

Intimni odnosi i seksualno zdravlje teme su o kojima mladi nisu otvoreni razgovarati što u kombinaciji sa prethodno navedenim negativnim podacima o brizi za reproduktivno zdravlje, može uzrokovati ozbiljne posljedice. Relativno visok procent mladih koji nisu željeli odgovoriti na pitanje o tome jesu li seksualno aktivni ili ne potvrđuje prisutnost nelagode kod mladih kada se govori o temama seksualnog i reproduktivnog zdravlja. U približno jednakom procentu od oko 14% i muškarci i žene nisu željeli odgovoriti na ovo pitanje. Iz odgovora ispitanika koji su odgovorili na pitanje o seksualnoj aktivnosti može se zaključiti kako su muški ispitanici seksualno više aktivni (46%) nego žene (30%) te intimne odnose upražnjavaju sa više različitih osoba nego što je to slučaj kod ispitanica. Mladi muškarci češće mijenjaju seksualne partnere nego što je to slučaj sa ženama te stoga predstavljaju rizičniju grupu kada su u pitanju spolno prenosive bolesti.

Muškarci općine Ilidža posvećuju mnogo više vremena rekreativnim aktivnostima nego što čine žene. Mladim djevojkama je potrebno osigurati odgovarajuće rekreativne sadržaje kako bi se više uključile. Polovina mladih općine Ilidža rekreativnim aktivnostima se bavi jednom sedmično ili više puta u toku sedmice, ali sa značajnim razlikama baziranim na spolu jer se 47% muškaraca i 34% žena rekreativnim aktivnostima bave više puta sedmično. Oko 30%

muškaraca i 37% žena rekreativnim aktivnostima ne bave se nikako, a rjeđe od jednom sedmično u rekreaciju se uključuje 11% muškaraca i 17% žena.

U prosjeku 32% mladih općine Ilidža su svakodnevni pušači, 22% je onih koji puše više od 10 cigareta dnevno, od toga 7% puše više od 20 cigareta dnevno, te 7% više od 30 cigareta. Kada govorimo o pušenju, Bosna i Hercegovina je u svim istraživanjima uvijek značajno iznad prosjeka zemalja članica EU. Do istih podataka došlo je i istraživanje među mladima općine Ilidža koji cigarete konzumiraju više i češće nego njihovi vršnjaci u zemljama članicama EU pa i nekim zemljama koje to još nisu. Mladi općine Ilidža cigarete konzumiraju u sličnom procentu kao i svi mladi sa područja Federacije Bosne i Hercegovine.

Pitanja vezana za konzumiranje alkohola među mladima nikako se ne smiju zanemariti. Oko 29% mladih općine Ilidža konzumirali su alkohol jednom ili više puta u referentnih mjesec dana (36% muškaraca i 22% žena).

Mladi općine Ilidža uglavnom navode kako ne konzumiraju opojne droge (92% muškaraca i 99% žena). Navedene podatke o konzumiranju opojnih droga treba posmatrati sa rezervom jer je procent mladih koji konzumiraju opojne droge vjerovatno veći od pronađenog. Prema izvještajima relevantnih institucija poput MUP-a i slično, procent mladih koji konzumiraju opojne droge je veći od navedenog te postoji mogućnost da ispitanici u ovom istraživanju nisu bili spremni iskreno odgovoriti na ovo pitanje iako je istraživanje bilo anonimnog karaktera.

Zabrinjavajući podatak je da 7% mladih općine Ilidža jednom sedmično posjećuje kladionice/kockarnice, 6% ih to radi tri do pet puta sedmično, a 2% svaki dan. Dodamo li tome 8% mladih koji kladionice posjećuju rjeđe od jednom sedmično, dolazimo do rizične brojke od 23% mladih koji posjećuju kladionice. Kada govorimo o posjetama kladionicama, značajne su razlike temeljene na spolu jer su muškarci češći posjetoci kladionica sa alarmantnih 36% mladih muškaraca općine Ilidža koji posjećuju kladionice i 10% djevojaka.

Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u>
2% mladih nema nikakvo zdravstveno osiguranje.	1. Seksualno i reproduktivno zdravlje je tema o kojoj mladi nerado govore. Oko 60% djevojaka ne želi odgovarati na pitanja o posjetama ginekologu. 2. Mladi ne znaju za „prijateljski pristup prema mladima“ u okviru primarne zdravstvene zaštite. 3. Oko 36% muškaraca i oko 10% djevojaka posjećuju kladionice.
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u>
	5. Visok udio mladih (oko 32%) koji su svakodnevni pušači.

Obrazloženje problema koji bitni, a njihovo rješavanje označeno je kao hitno:

1. Seksualno i reproduktivno zdravlje je tema o kojoj mladi nerado govore. Radi prevencije oboljenja povezanih sa reproduktivnim zdravljem i seksualnom aktivnošću mladih bitno je da se mladi edukuju o temi reproduktivnog i seksualnog zdravlja (kontracepciji, rizicima koje donosi neodgovorno spolno ponašanje, vrstama zaraznih bolesti i mjerama prevencije). Mjere i drugi vidovi edukacije i prevencije koje se sprovode su nedovoljne i treba ih proširiti i dati im veći značaj. To znači proširiti ih na veće područje djelovanja, odnosno uključiti više zainteresovanih strana tj. porodicu, škole, NVO, lokalnu zajednicu, zdravstveni i socijalni sektor, sportske organizacije. Također, potrebno je uključiti

sektor medija i informisanja kao bitan aspekt upoznavanja mladih sa aktivnostima te njihovim uključivanjem u aktivnosti.

2. Mladi ne znaju za „prijateljski pristup prema mladima“ u okviru primarne zdravstvene zaštite.

Ukoliko mladi ne znaju za prijateljski pristup prema mladima u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, malo je vjerovatno da će se osjećati ohrabreno da koriste preventivne usluge, potraže savjet ili se informišu o pitanjima zdravstvene prirode u domovima zdravlja u svojim lokalnim zajednicama. Imajući u vidu da je dobra informisanost mladih preduvjet za provođenje kvalitetnih preventivnih programa, neophodno je mlade upoznati sa mogućnostima koje nude domovi zdravlja te kontinuirano graditi povjerenje mladih u zdravstveni sistem.

3. Oko 36% muškaraca i oko 10% djevojaka posjećuju kladionice.

Ovisnost o kockanju sve više je zastupljena u bh. društvu kao značajan problem iz oblasti psihičkog zdravlja. Ovisnost o kockanju, pogotovo kod muškaraca počinje već u ranoj adolescenciji, što je pogubno za pravilan emocionalni razvoj mlade osobe, jer ovisnost u potpunosti mijenja sistem vrijednosti pojedinca. Stoga je neophodno kontinuirano provoditi preventivne programe kao i posvetiti se uočavanju ovisnosti u ranoj fazi obzirom da ju je tada lakše zaustaviti.

4. Plan aktivnosti

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Seksualno i reproduktivno zdravlje je tema o kojoj mladi nerado govore.	1. Mladi su upoznati sa važnim aspektima seksualnog i reproduktivnog zdravlja.	<p>Organizovati edukacije za učenike/ce viših razreda osnovnih škola te za učenike/ce svih razreda srednjih škola o temi seksualno i reproduktivno zdravlje.</p> <p>Organizovati tematske radionice u obrazovno-raznodnom centru za mlade SPAJALICA</p> <p>Učestvovati u kampanjama drugih organizacija koje su usmjerene na zaštitu zdravlja mladih.</p>	<p>2020</p> <p>2021</p> <p>2022</p> <p>2023</p> <p>2024</p>	Dom zdravlja Ilidža, Zavod za zaštitu zdravlja žena i materinstva, sve osnovne i srednje škole, obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA i Crveni križ.	<p>2020: 1.000</p> <p>2021: 1.000</p> <p>2022: 1.000</p> <p>2023: 1.000</p> <p>2024: 1.000</p>
2. Mladi ne znaju za „prijateljski pristup prema mladima“ u okviru primarne zdravstvene zaštite.	1. Polovina mladih općine Ilidža upoznata je sa praksom prijateljskog pristupa mladima u okviru primarne zdravstvene zaštite.	<p>Organizovati posjete medicinskog osoblja srednjim školama, a kako bi učenicima/ama prenijeli informacije o tome kome i gdje se mogu obratiti za sva zdravstvena pitanja.</p> <p>Unutar zdravstvenih ustanova u potpunosti primijeniti politiku prijateljskog pristupa prema mladima.</p> <p>Omogućiti mladima način da u diskreciji dobiju odgovore na određena pitanja iz domena zdravstva (online alat/online savjetnik/besplatan broj telefona i slično).</p>	<p>2020</p> <p>2021</p> <p>2022</p> <p>2023</p> <p>2024</p>	Dom zdravlja Ilidža, obrazovno-raznodni centar za mlade SPAJALICA i služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje općine Ilidža.	<p>2020: 2.000</p> <p>2021: 5.000</p> <p>2022: 2.000</p> <p>2023: 1.000</p> <p>2024: 1.000</p>

3. Oko 36% muškaraca i oko 10% djevojaka posjećuju kladionice.	1. Smanjen je broj mladih koji posjećuju kladionice za minimalno 5% u periodu 2020-2024.	Povećati dostupnost programa usmjerenih na pružanje stručne psihološke podrške i pomoći mladima. Poticati organizovanje online psihološkog savjetovališta. Obučiti roditelje i nastavnike o tome kako da uoče prve znakove ovisnosti o kockanju te kako da reaguju u tim situacijama.	2020	Vijeća roditelja, školski psiholozi i pedagozi, relevantne nevladine organizacije, Dom zdravlja Ilidža i služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje općine Ilidža.	2020: 2.000
			2021		2021: 3.000
			2022		2022: 2.000
			2023		2023: 1.000
			2024		2024: 1.000

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	5.000 KM
2021.	9.000 KM
2022.	5.000 KM
2023.	3.000 KM
2024.	3.000 KM
ukupno:	25.000 KM

5.6. Aktivno sudjelovanje mladih u društvu

1. Analiza stanja

Usvajanjem legislativa o mladima u oba bh. entiteta mladi su dobili zakonske okvire koji su definisali njihovu starosnu dob, uredili oblasti organizovanja mladih kroz omladinska udruženja i vijeća mladih/omladinske savjete te uredili brojne mehanizme brige o njima. Jedan od mehanizama brige vlasti o mladima je donošenje strategije prema mladima na svim nivoima vlasti u čiju izradu i provođenje je predviđeno uključivanje mladih. Ovim su date mogućnosti mladima da postanu aktivni, da se uključe u procese donošenja odluka i da učestvuju u planiranju i provođenju aktivnosti namijenjenih ovoj populaciji.

Aktivno učestvovanje mladih predstavlja društveno i političko angažovanje, njihovo učešće u rješavanju problema u zajednici posebno u oblastima koje su njima bitne te u donošenju odluka na lokalnom i višim nivoima. Realizuje se kroz formalne i neformalne grupe. Neformalne grupe mladih su skupine mladih koje imaju iste ciljeve i nisu zvanično registrovane, dok formalne grupe mladih mogu biti omladinske organizacije koje okupljaju mlade i u kojima mladi vode organizaciju i projekte, ili organizacije koje ne vode mladi, ali su posvećene radu sa mladima.

Omladinske organizacije predstavljaju najznačajniji oblik organizovanja. Generalno postoje dvije grupe organizacija mladih: one koje su stvorili mladi ljudi oko određene teme i one čiji je fokus rada na mladima, ali u svom članstvu nemaju samo mlade.

Unaprjeđenje aktivnog sudjelovanja mladih kroz ovu strategiju ima za cilj da mladima pruži i omogući ravnopravan položaj u odnosu na starije donosioce odluka. Aktivnim sudjelovanjem u različitim segmentima života na lokalnom nivou, političkom, kulturnom, obrazovnom itd. mladi utiču na poboljšanje vlastitog standarda, otvaraju nove mogućnosti i horizonte, te imaju mogućnost kreiranja povoljnijeg ambijenta za mlade u lokalnoj zajednici.

Na području općine Ilidža trenutno djeluje pet udruženja koja se bave pitanjima mladih:

1. Udruženje mladih „Bez ograničenja“ registrovano je 2010. godine. Ciljevi udruženja su: zalaganje i pružanje pedagoške, psihološke i psihosocijalne pomoći mladim; pomoć mladim u izboru zanimanja; upoznavanje šire društvene zajednice s položajem mladih; podizanje nivoa opće informisanosti mladih, te njihovo uključivanje i aktivno djelovanje u strukturama javnog mnijenja na svim nivoima; zalaganje i ostvarivanje mogućnosti za vaninstitucionalno obrazovanje mladih i dr. Ukupan broj aktivnih članova je 20. U toku 2018 g. realizovan je projekat Omladinsko kino. Organizovani su razni seminari i treninzi. Predstavници udruženja su učestvovali na nekoliko konferencija za mlade i edukacijskih seminara na temu pisanja projekata. Obilježen je i Dan planete zemlje. O svim projektnim aktivnostima mladi su informisani putem Facebook stranice udruženja, mailing liste i web portala.

2. Udruženje mladih „Elan“ registrovano je 2012. godine. Programski ciljevi i zadaci udruženja su: vođenje stalne brige oko razvoja i preduzimanja aktivnosti na ostvarenju ciljeva i zadataka razvoja mladih na teritoriju svog djelovanja, izgradnja saradnje između mladih i nevladinih organizacija kao i vlasti na svim nivoima, organizovanje humanitarnih akcija različitih namjena, kao i drugi poslovi i aktivnosti od značaja za Udruženje. U toku 2018. godine realizovan je projekat „Pisanje biznis planova i pokretanje vlastitog biznisa.“

3. Udruženje Centar za edukaciju, savjetovanje i kulturu dijaloga „AKTA“ je registrovano 2014. godine. Ciljevi i djelatnosti udruženja su: podrška u provođenju obrazovnog, odgojnog, psihosocijalnog i savjetodavnog te humanitarnog rada sa svrhom poticanja ljudskih vrijednosti i razvoja pojedinca, obitelji, grupa i zajednica; rad na organizovanju istraživanja

relevantnih društvenih problema i prezentacija stavova o stanju u društvu; poticanje, uključivanje i upoznavanje mladih sa značajem volonterizma; razvijanje programa međunarodne saradnje sa ciljem senzibiliziranja društva na globalnu prepoznatljivost širenja svijesti o problemima i potrebama mladih i dr. Udruženje okuplja 28 aktivnih članova. U toku 2018. g. realizovane su sljedeće aktivnosti: predavanje "Posljedice neprihvatljivog ponašanja", razgovori sa psihologom u JU Peta osnovna škola, radionice za mlade "Ostati ili otići" i "Talenat za razgovor", akcija mladih "Mladi su zakon" uz predavanje "Sportom se treba baviti svako", štampanje i podjela brošura o profesionalnoj orijentaciji za mlade koji upisuju srednju školu i fakultet. Aktivnosti Udruženja su predstavljene na Facebook profilu.

4. Udruženje Sportsko-rekreacijski klub "BeFit" registrovano je 2015. godine. Programski ciljevi i djelatnosti udruženja su: okupljanje i osposobljavanje mladih kroz učenje raznih motoričkih znanja i vježbajući, rad na vaspitanju mladih i uticaj na odgoj radeći i vodeći razne sportske aktivnosti, promocija pozitivnih vrijednosti sporta i zdravog načina vođenja života i drugo. Udruženje okuplja 100 aktivnih članova. U 2018. godini realizovan je projekt "Bootcamp za mlade". Grupni treninzi za mlade žene održavani su na području četiri mjesne zajednice, organizovana su predavanja o ishrani i problemu pretilosti kod djevojčica srednjoškolskog uzrasta.

5. Vijeće mladih Ilidža registrovano je 2013. godine u skladu sa članom 37. Zakona o mladima FBiH („Službene novine FBiH“, broj 36/10), a osnovala su ga udruženja s područja općine Ilidža: Udruženje mladih „Elan“, Udruženje mladih „Bez ograničenja“, Mladi Crvenog križa općine Ilidža i Udruženje za zaštitu prirode, rijeka i okoliša EKO PRO. U toku 2014. godine Vijeću mladih Ilidža priključio se i Odred izviđača "Igman 92" Hrasnica. Vijeće mladih djeluje kroz pet grupa: grupa za edukaciju, grupa za kulturu i sport, grupa za zdravstvo, grupa za ekologiju i grupa za humanitarne akcije. Ono predstavlja krovno udruženje mladih, utemeljeno na dobrovoljnom članstvu omladinskih udruženja i predstavlja interese mladih i omladinskih udruženja. Programski ciljevi i zadaci udruženja su: zalaganje za unaprjeđenje položaja mladih i jačanje uključenja mladih općine Ilidža u društveni život, poboljšanje koordinacije omladinskih udruženja općine Ilidža, predstavljanje zajedničkih interesa udruženja i članica Vijeća mladih itd. Vijeće mladih Ilidža je u toku 2018. godine organizovalo obilježavanje Dana planete zemlje, učestvovalo u realizaciji projekta Omladinsko kino, te sudjelovalo na konferencijama za mlade u Beogradu, Mostaru i Sarajevu.

2. Problemi mladih

Problemi i potrebe mladih dobiveni istraživanjem, a koji se mogu obuhvatiti ovom oblašću su sljedeći:

Zainteresovanost mladih općine Ilidža za politiku na lokalnom nivou raste u odnosu na prethodna istraživanja sa 32% u 2009. godini na 44% u 2016. godini. Od postotka mladih koje politika zanima najviše je onih koje zanima politika na nivou BiH (47%), te politika na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (46%). Posebnu pažnju potrebno je obratiti na 56% mladih koje ne zanima politika na lokalnom nivou s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na lokalnom nivou.

Mladi smatraju kako nemaju nikakvog utjecaja na donošenje odluka značajnih za mlade, a koje se donose na lokalnom nivou. Ovakvo mišljenje ima 33% muškaraca i 40% žena. To je i mogući razlog zbog kojeg mladi većinu mehanizama aktivnog učešća ne doživljavaju kao učinkovite. Najmanje učinkovitim smatraju lično kontaktiranje političara, učešće u demonstracijama i potpisivanje peticija. Sljedeće po neučinkovitosti je glasanje na izborima, rad u političkim strankama i, na posljednjem mjestu, rad u nevladinim organizacijama.

Mladi generalno nisu dovoljno informisani o načinima i mogućnostima učešća u donošenju odluka. Ne prisustvuju javnim raspravama, tribinama, otvorenim sjednicama općinskog vijeća, niti im je takav vid građanskog učešća blizak.

Procent mladih općine Ilidža koji su aktivni kroz članstvo u organizacijama, bilo političkim ili nepolitičkim, u porastu je u odnosu na prethodna istraživanja.

Najviše mladih uspjele su okupiti omladinske organizacije i organizacije za ljudska prava i humanitarnu pomoć. Slijede ih političke stranke i omladinske organizacije političkih stranaka, potom okolišne organizacije te religijske i profesionalne organizacije.

Žene su više zastupljene u članstvu skoro svih tipova organizacija, ali ne sa velikim procentom razlike.

Politika na nivou EU zanimljiva je za 26% mladih, što je nešto niže od podatka iz istraživanja na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Kako bismo utvrdili koji problemi i potrebe trebaju biti prioritetima u oblasti aktivnog učešća mladih u društvu, razvrstat ćemo ih prema sljedećim kriterijima:

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<p>vrlo hitno i vrlo bitno</p> <ol style="list-style-type: none">1. Oko 56% mladih općine Ilidža ne zanima politika na lokalnom nivou čemu treba posvetiti posebnu pažnju s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na lokalnom nivou.2. Mladi smatraju kako nemaju nikakvog utjecaja na donošenje odluka značajnih za mlade, a koje se donose na lokalnom nivou.3. Aktivizam i volonterski angažman mladih su na niskom nivou.
<u>nije ni hitno ni bitno</u>	<p>nije hitno ali je bitno</p> <ol style="list-style-type: none">4. Nizak udio mladih koji su zainteresovani za politiku u EU.

Pojasnimo probleme i potrebe koji su vrlo hitni i vrlo bitni:

1. Oko 56% mladih općine Ilidža nije zainteresovano za politiku na lokalnom nivou. Od postotka mladih koje politika zanima najviše je onih koje zanima politika na nivou Bosne i Hercegovine (47%), te politika na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (46%). Posebnu pažnju potrebno je obratiti na 56% mladih koje ne zanima politika na lokalnom nivou s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na lokalnom nivou.

Mlade općine Ilidža najmanje zanima politika u Republici Srpskoj, jer se tek 24% mladih izjašnjava kako ih politika u tom entitetu zanima u većoj ili manjoj mjeri. Politika na nivou EU zanimljiva je za 26% mladih.

2. Mladi smatraju kako nemaju nikakvog utjecaja na donošenje odluka značajnih za mlade, a koje se donose na lokalnom nivou.

Iako je došlo do blagog poboljšanja po pitanju učešća mladih na javnim raspravama o općinskom budžetu, mladi i dalje ne pokazuju dovoljan interes za građanske inicijative, peticije, proteste, javne debate, kroz koje bi mogli da iskažu svoje stavove, interese i potrebe. Najmanje učinkovitim smatraju lično kontaktiranje političara, učešće u demonstracijama i potpisivanje peticija. Sljedeće po neučinkovitosti je glasanje na izborima, rad u političkim strankama i, na posljednjem mjestu, rad u nevladinim organizacijama.

Mladi smatraju kako nemaju nikakvog utjecaja na donošenje odluka značajnih za mlade, a koje se donose na lokalnom nivou. Ovakvo mišljenje ima 33% muškaraca i 40% žena. To je i mogući razlog zbog kojeg mladi većinu mehanizama aktivnog učešća ne doživljavaju kao učinkovite.

Rezultat toga što mladi ne vjeruju da svojim učešćem mogu donijeti promjene ogleda se i u niskom procentu mladih koji su u posljednjih 12 mjeseci izrazili neki od oblika aktivnog učešća.

Mladi generalno nisu dovoljno informisani o načinima i mogućnostima učešća u donošenju odluka. Ne prisustvuju javnim raspravama, tribinama, otvorenim sjednicama općinskog/gradskog vijeća, niti im je takav vid građanskog učešća blizak.

3. Aktivizam i volonterski angažman mladih su na niskom nivou.

Prema dobivenim rezultatima istraživanja nije primjetan pomak u aktivizmu i volonterskom angažmanu mladih. U općini Ilidža trenutno egzistira pet omladinskih udruženja u kojima je veoma mali procent aktivno angažiranih mladih osoba na volonterskim i sličnim poslovima. Slična je situacija i sa članstvom mladih u asocijacijama i političkim strankama.

Procent mladih općine Ilidža koji su aktivni kroz članstvo u organizacijama, bilo političkim ili nepolitičkim, u porastu je u odnosu na prethodna istraživanja.

Najviše mladih uspjele su okupiti omladinske organizacije (20%) i organizacije za ljudska prava i humanitarnu pomoć (19%). Slijede ih političke stranke i omladinske organizacije političkih stranaka, potom okolišne organizacije te religijske i profesionalne organizacije.

Procent mladih koji nisu članovi navedenih organizacija, ali su učestvovali u aktivnostima koje su organizacije organizovale ili su radili za njih, je nešto veći od procenta mladih koji su članovi.

Iako članstvo u organizacijama različitog tipa kod mladih općine Ilidža raste u odnosu na prethodne godine, ono ipak nije na zavidnom nivou, u prosjeku oko 80% mladih nije član nijedne organizacije, a oko 70% ih ne učestvuje u aktivnostima organizacija.

3. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Oko 56% mladih ne zanima politika na lokalnom nivou.	<p>1. Mladi za 20% više učestvuju u kreiranju politike na lokalnom nivou.</p> <p>2. Povećana svijest kod mladih osoba o njihovom političkom aktivizmu na lokalnom nivou.</p>	<p>Pozivati mlade na javne rasprave o budžetu putem sredstava informisanja i kroz društvene mreže.</p> <p>Predstaviti strategiju prema mladima kroz infografike i interaktivni materijal na društvenim mrežama. Konsultovati se s mladima o pitanjima za sjednice općinskog vijeća, a tiču se života mladih – barem jednom godišnje.</p> <p>Organizovati online takmičenje na društvenim mrežama za mlade “kako ja učestvujem u odlukama?”</p> <p>Organizovati druženja „Kafa s...“ (sa afirmisanim političkim ličnostima) 3 puta godišnje.</p>	<p>2020</p> <p>2021</p> <p>2022</p> <p>2023</p> <p>2024</p>	Općina Iliđa, omladinska udruženja, Institut za razvoj mladih KULT, mladi vijećnici u općinskom vijeću/Komisija za mlade, Vijeće mladih općine Iliđa.	<p>2020: 3.000</p> <p>2021: 3.000</p> <p>2022: 3.000</p> <p>2023: 3.000</p> <p>2024: 3.000</p>
2. Mladi smatraju kako nemaju utjecaja na donošenje odluka značajnih za mlade, a koje se donose na lokalnom nivou.	<p>1. Povećan broj mladih koji učestvuju u javnim raspravama o općinskom budžetu, pokreću građanske inicijative i potpisuju peticije koje se tiču problema mladih.</p> <p>2. Povećan broj inicijativa koje su pokrenuli mladi, a koje direktno utiču na</p>	<p>Održati radionice „ZAŠTO (NI)SAM AKTIVAN/NA?“ za učenike završnih razreda srednjih škola.</p> <p>Organizovati seminar o temi „Kako pokrenuti kvalitetnu građansku inicijativu“.</p> <p>Izraditi informativni materijal u kojem će biti predstavljeni svi mehanizmi odlučivanja i učešća u</p>	<p>2020</p> <p>2021</p> <p>2022</p> <p>2023</p> <p>2024</p>	Vijeće mladih, mladi vijećnici/e, Institut za razvoj mladih KULT, Komisija za mlade općinskog vijeća, službenik/ca za mlade općine Iliđa.	<p>2020: 1.500</p> <p>2021: 1.500</p> <p>2022: 1.500</p> <p>2023: 1.500</p> <p>2024: 1.500</p>

	<p>položaj mladih u općini Ilidža.</p> <p>3. 10% mladih upoznato sa načinima na koji građani/ke mogu sudjelovati u procesima donošenja odluka, s posebnim fokusom na mlade.</p>	<p>općini na mladima pristupačan način.</p> <p>Organizovati susrete mladih sa mladim vijećnicima/cama.</p> <p>Dani otvorenih vrata općinske službe za mlade.</p>			
<p>3. Aktivizam i volonterski angažman mladih su na niskom nivou.</p>	<p>1. Mladi razmjenjuju iskustva sa članovima, volonterima/kama i aktivistima/icama iz različitih udruženja.</p> <p>2. Građani/ke općine Ilidža prepoznaju volonterski angažman mladih promovišu aktivizam i sudjelovanje u društvu</p> <p>3. Za 15% povećan je broj mladih ljudi koji su aktivni članovi u nekim udruženjima, asocijacijama, organizacijama.</p> <p>4. Mladi kroz članstvo u organizacijama koriste pogodnosti neformalnog obrazovanja i iskustava koja su im ponuđena.</p>	<p>Obuka za vođenje aktivista i volontera u udruženjima.</p> <p>Promovisati uspješne priče aktivista sa Ilidže.</p> <p>U okviru Dana mladih Općine Ilidža tradicionalno održati sajam udruženja, kako bi se i na taj način izvršila promocija volontiranja i aktivizma.</p> <p>Promocija prilika za mlade i neformalnog obrazovanja kroz mehanizme službenika/ca za mlade, centra za mlade i društvene mreže.</p> <p>(Su)finansiranje projekata za mlade na osnovu javnog poziva</p>	<p>2020</p> <p>2021</p> <p>2022</p> <p>2023</p> <p>2024</p>	<p>Općina Ilidža, udruženje Zdravi tim i Zdravi portal, Institut za razvoj mladih KULT, Vijeće mladih općine Ilidža, mladi Crvenog križa općine Ilidža, OI „Igman 92“.</p>	<p>2020: 2.000</p> <p>2021: 2.000</p> <p>2022: 2.000</p> <p>2023: 2.000</p> <p>2024: 2.000</p> <p>2020: 25.000</p> <p>2021: 30.000</p> <p>2022: 30.000</p> <p>2023: 30.000</p> <p>2024: 30.000</p>

Troškovi po godinama:¹⁴

Godina	Iznos
2020.	31.500,00 KM
2021.	36.500,00 KM
2022.	36.500,00 KM
2023.	36.500,00 KM
2024.	36.500,00 KM
ukupno:	177.500,00 KM

¹⁴ Bez volontiranja u organima uprave.

5.7. Informisanje i mobilnost mladih

1. Analiza stanja

Informisanje je veoma značajna društvena djelatnost od čijeg funkcionisanja u znatnoj mjeri zavisi stanje političkog, ekonomskog, socijalnog i drugog raspoloženja građana/ki. Društvo bez istinite i svestrane informacije, prije ili poslije je društvo bez osnove koja osigurava njegov demokratski razvitak. Pravo građana/ki da budu obaviješteni o radu organa uprave je jedna od osnovnih pretpostavki za ostvarivanje uspješnosti. Odsjek za informisanje općine Ilidža putem medija informiše građane/ke o odlukama i smjernicama organa uprave, te svim projektima i aktivnostima koje su poduzete. To radi redovno organizujući press konferencije i javne sastanke, pozivajući medije na mjesto događaja, te putem saopćenja za javnost, informacija, obavještenja i upozorenja.

Informisanje mladih označava koncept ili servis redovnog informisanja mladih o svim temama za koje su zainteresovani. Oko 71% mladih se u referentna tri mjeseca nisu informisali preko određenog informativnog servisa specifično namijenjenog mladima, oko 14% mladih ne poznaju nijedan takav servis. Istovremeno, oko 28% mladih smatra kako slab pristup informacijama značajno ili u potpunosti ima utjecaj na kvalitet njihovog života.

Općina Ilidža kao jedinica lokalne samouprave nema sredstvo informisanja posebno namijenjeno mladim osobama, nego svoje građane/ke (uključujući i mlade) informiše putem web stranice općine. Dodatno, općina Ilidža izdaje informativni bilten koji izlazi jednom mjesečno. Značajan dio informativnog biltena posvećen je aktivnostima koje provode mladi uključeni u nevladin sektor, kao i uspješni pojedinci. Mladi u informativnom biltenu općine Ilidža imaju prostora za objavljivanje svojih aktivnosti, prijedloga i najava.

Značajna je saradnja Općine Ilidža i Radija ASK, TVSA, pisanih medija i portala gdje mladi mogu dobiti informacije o svim aktuelnostima sa područja općine. Putem Radija ASK mladi mogu pratiti sjednice općinskog vijeća u direktnom radio prenosu i sudjelovati u kontakt emisijama postavljanjem pitanja predstavnicima Općine. Također, sa TVSA je izuzetna saradnja jer Općina Ilidža redovno prezentuje svoje aktivnosti, uključujući i obavještenja za mlade i informacije od značaja za ovu populaciju.

Iz navedenog se može zaključiti kako općina Ilidža nastoji mladima pružiti informacije, ali se čini kako mladi nisu dovoljno motivisani da tokom pretraživanja na internetu posjete i web stranicu lokalne zajednice, jer im nije dovoljno interesantna kao i listanje dnevne štampe ili gledanje/slušanje informativnih emisija.

Mobilnost mladih odnosi se na putovanja mladih unutar ili izvan zemlje, a u cilju sticanja novih znanja, vještina, interkulture razmjene, proširenja vidika i slično. Za mladu osobu je vrlo važno da ima priliku putovati jer svako putovanje donosi nova iskustva, a pogotovo ona putovanja koja se ciljano organizuju u svrhu edukacije. Nažalost, mladi općine Ilidža nemaju mnogo mogućnosti za takvu vrstu putovanja. Oko 95% mladih općine Ilidža u referentne tri godine nisu učestvovali u studentskim razmjenama, ljetnim školama ili školama u prirodi. Oko 85% ih nije učestvovalo u volonterskim ili nekim drugim kampovima za mlade, kao i studijskim putovanjima. Na ekskurziju u inostranstvo išlo je oko 16% mladih što je ujedno i najzastupljeniji razlog organizovanog putovanja mladih.

Kada govorimo o općenitoj mobilnosti mladih, turističke posjete te posjete rodbini i prijateljima najčešći su povod za putovanja. Od 63% mladih koji su u referentnih 12 mjeseci putovali u druge gradove unutar BiH najviše ih je putovalo u Mostar, Tuzlu, Zenicu i Konjic.

Udio mladih općine Ilidža koji su putovali u druge gradove unutar Bosne i Hercegovine (63%) niži je od rezultata na nivou Federacije Bosne i Hercegovine gdje je 83% mladih navelo kako su putovali u druge gradove u referentnih godinu dana.

Što se tiče putovanja u inostranstvo, u referentnih godinu dana 47% mladih imali su priliku putovati u neke druge zemlje što je rezultat jednak rezultatu do kojeg je došlo istraživanje na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Mladi općine Ilidža najčešće su putovali u Srbiju, Hrvatsku i Crnu Goru. Najčešći razlozi putovanja su turistički ili posjeta prijateljima i rodbini.

2. Problemi mladih

Analizom istraživanja i podataka kojima raspolaže Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje utvrđeni su sljedeći problemi mladih u oblasti informisanja i mobilnosti mladih:

1. Postojeći kanali komunikacije koje općina koristi nisu dovoljno zanimljivi mladima.
2. Općina Ilidža ne koristi društvene mreže za komunikaciju sa građanima/kama kao način približavanja mladima.
3. Nepostojanje WI-FI zone (Mala Aleja, Terminal i Park).
4. Mobilnost mladih je slaba.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Imajući u vidu zakonske mogućnosti i nadležnosti lokalne zajednice, problemi i potrebe mladih su rangirani po prioritetima, a na osnovu kriterija nadležnosti, značaja za mlade, finansijskim mogućnostima općine i pretpostavljenim efektima poduzetih mjera u lokalnoj zajednici.

<u>vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Postojeći kanali komunikacije koje općina koristi nisu dovoljno zanimljivi mladima. 2. Općina Ilidža ne koristi društvene mreže za komunikaciju sa građanima/kama kao način približavanja mladima. 3. Mobilnost mladih je slaba.
<u>nije ni hitno bi bitno</u>	<u>nije hitno ali je bitno</u> 4. Nepostojanje WI-FI zone (Mala Aleja, Terminal i Park)..

Obrazloženje problema koji bitni, a njihovo rješavanje označeno je kao hitno:

1. Postojeći kanali komunikacije koje općina koristi nisu dovoljno zanimljivi mladima. Iako se na službenoj web stranici općine i u informativnom biltenu općine objavljuju informacije koje su zanimljive za jedan dio mladih ljudi (javni pozivi za stipendiranje, javni pozivi za podršku projektima nevladinih organizacija, najave događaja i slično) ova sredstva informisanja suštinski ne sadrže dovoljno informacija za sve mlade koji mogu imati dosta raznolika interesovanja. Dodatno, mladi općenito nemaju naviku posjećivati službene stranice lokalnih zajednica niti čitati printane medije što dodatno otežava komunikaciju općine sa populacijom mladih. S druge strane, tačna i blagovremena informacija je jedan od najvrjednijih resursa svima pa tako i mladima. Stoga je neophodno da općina Ilidža u narednom periodu posveti više pažnje količini, vrsti i raznolikosti informacija koje prenosi

mladima i svakako da razmotri mogućnost uključivanja novih kanala komunikacije sa mladima.

2. Općina Ilidža ne koristi društvene mreže za komunikaciju sa građanima/kama kao način približavanja mladima.

Općina Ilidža nema zvanični Facebook i/ili Instagram profil čime bi se zasigurno postigao veći doseg do mladih ljudi. Društvene mreže su tokom protekloga desetljeća postale vrlo popularan način komunikacije. U svojoj popularnosti nadmašuju poruke elektroničkom poštom jer omogućavaju komuniciranje s većim brojem osoba u isto vrijeme. Osim za neposrednu komunikaciju društvene mreže služe i kao platforma za predstavljanje jer omogućavaju postavljanje fotografija, videomaterijala, priča i drugih sadržaja. S obzirom da se radi o relativno novom načinu komunikacije logično je da su mladi najviše i uključeni u ovaj vid interakcije i komunikacije. Ključne prednosti korištenja društvenih mreža kao komunikacijskog kanala su: dvosmjerna komunikacija, relativno mali troškovi i brza povratna informacija. Sastavni dio kontinuiranog razvoja servisa za informisanje mladih putem interneta treba da bude i ohrabrivanje mladih da pruže povratnu informaciju. Potrebno je obezbijediti način za jednostavno davanje povratne informacije. Nakon davanja povratne informacije, ona treba biti procijenjena i upotrijebljena za unapređenje informisanja i drugih procesa značajnih za mlade. Mladima treba omogućiti da znaju kako je njihova povratna informacija djelovala na informativne servise koji im se pružaju.

3. Mobilnost mladih je slaba.

Mladi malo putuju u kontekstu organizovanih putovanja sa ciljem učenja, kao što su ljetne škole, studijska putovanja, studentske razmjene i slično - oko 95% mladih općine Ilidža u referentne tri godine nisu učestvovali u studentskim razmjenama, ljetnim školama ili školama u prirodi. Veliki je i broj mladih koji u referentnih godinu dana nisu putovali u inostranstvo – oko 53% mladih izjavljuju kako nisu putovali izvan Bosne i Hercegovine u referentnih 12 mjeseci.

Mladi koji jesu imali priliku putovati unutar ili izvan Bosne i Hercegovine kao glavni razlog putovanja navode turizam i posjete rodbini i prijateljima. Kako su putovanja izuzetno važna za obogaćivanje iskustava mladih ljudi, njihovu mobilnost neophodno je podržati.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Postojeći kanali komunikacije koje općina koristi nisu dovoljno zanimljivi mladima.	Najmanje 30% mladih informiše se putem web stranice općine posjećujući je barem jedanput mjesečno.	Objavljivati više informacija relevantnih za mlade na web stranici općine - barem 10% informacija na web stranici općine relevantno za mlade. Obogatiti raznolikost sadržaja na web stranici općine uzimajući u obzir različita interesovanja mladih. Pozvati mlade ljude da budu autori tekstova koji se mogu objavljivati na web stranici općine.	2020 2021 2022 2023 2024	Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje općine Ilidža.	2020: 0 2021: 0 2022: 0 2023: 0 2024: 0
2. Općina Ilidža ne koristi društvene mreže za komunikaciju sa građanima/kama kao način približavanja mladima.	Ostvarena dvosmjerna komunikacija između mladih i općine.	Kreirati Facebook profil općine Ilidža. Redovno ažurirati FB profil zanimljivim i korisnim informacijama za sve građane/ke, a pogotovo za mlade. Dati mogućnost građanima/kama da na jednostavan način daju sugestije, dijele ideje, mišljenja i slično.	2020 2021 2022 2023 2024	Služba za obrazovanje, kulturu, sport i informisanje općine Ilidža.	2020: 0 2021: 0 2022: 0 2023: 0 2024: 0

3. Mobilnost mladih je slaba.	1. Povećan broj mladih koji su putovali unutar i izvan BiH. 2. Povećan broj prilika za učešće mladih osoba u organizovanim putovanjima sa ciljem učenja.	Podržati programe međusobnih posjeta mladih unutar BiH, ali i studijskih posjeta izvan BiH. Kreirati grant za mobilnost mladih (finansiranje putnih troškova, troškova kotizacije, viza za odlazak pojedinaca na razne edukacije, seminare i treninge, konferencije, konvencije, takmičenja, stručna usavršavanja i slične skupove) Podržati projekte nevladinih organizacija usmjerene na povećanje mobilnosti mladih.	2020	Općina Ilidža, omladinska udruženja, Vijeće mladih općine Ilidža.	2020: 10.000
			2021		2021: 10.000
			2022		2022: 10.000
			2023		2023: 10.000
			2024		2024: 10.000

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	10.000,00 KM
2021.	10.000,00 KM
2022.	10.000,00 KM
2023.	10.000,00 KM
2024.	10.000,00 KM
ukupno:	50.000,00 KM

6. Sažetak

Općina Ilidža ne može promijeniti realnost u Bosni i Hercegovini ili u svojoj općini preko noći. Za to ne postoje dovoljni finansijski ni ljudski resursi. Stoga je općina pristupila sistemskom i planskom rješavanju problema i zadovoljavanju potreba mladih, a najbolji način za takav pristup jeste izrada strategije. Mladi, kao i drugi subjekti, svestrano su bili uključeni kako u istraživanje tako i u izradu ovog dokumenta; oni trebaju uzeti budućnost u svoje ruke, a općina Ilidža će im pomoći u tome.

6.1. Pregled troškova po godinama i oblastima

Oblast	Iznos 2020. (KM)	Iznos 2021. (KM)	Iznos 2022. (KM)	Iznos 2023. (KM)	Iznos 2024. (KM)	Ukupan iznos (KM)
1. Obrazovanje	39.000	39.000	39.000	39.000	39.000	195.000
2. Zapošljavanje	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	100.000
3. Socijalna politika i sigurnost	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	45.000
4. Slobodno vrijeme – kultura i sport	21.500	21.000	21.000	21.000	21.000	105.500
5. Zdravstvo	5.000	9.000	5.000	3.000	3.000	25.000
6. Aktivno sudjelovanje mladih u društvu	31.500	36.500	36.500	36.500	36.500	177.500
7. Informisanje i mobilnost mladih	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	50.000
Ukupno po godinama	136.000	144.500	140.500	138.500	138.500	698.000

6.2. Provođenje i monitoring

Strategija za mlade napisana je s ciljem da nađe svoju primjenu u roku koji je njome predviđen. Ona predstavlja dokument koji planski i strateški prilazi rješavanju problema i zadovoljavanja potreba mladih. Provođenjem strategije i u njoj predviđenih planova djelovanja u različitim oblastima značajnim za mlade omogućuje se ciljan i svrsishodan pristup unaprjeđenju položaja mladih na području općine Ilidža. Kako bismo u narednih pet godina, za koliko je strategija i napisana, mogli pratiti i procjenjivati učinak aktivnosti koje se provode, neizostavno je da se Koordinaciono tijelo, odnosno radne grupe sastaju periodično i po potrebi kako bi sagledali provođenje u odnosu na planirane ciljeve, rezultate, aktivnosti, ali i troškove. Stalna konsultacija uključenih subjekata u izradu, a kasnije i u realizaciju aktivnosti, doprinijet će aktualizaciji strategije u skladu s trenutnim potrebama i redefinisanoj problema i potreba mladih. Stoga strategija ne predstavlja konačni dokument (ona nije plan), već proces koji traje i koji je podložan izmjenama i dopunama (nazovimo ga planiranjem). Sistemi praćenja (tzv. monitoringa) omogućuju svim uključenim stranama da se informišu o napretku provođenja strategije, te da u političkom procesu koriste svoj uticaj kako bi općina budžetska sredstva što bolje utrošila i jednako tako predstavila javnosti. Monitoring strategije za mlade od posebnog je značaja s obzirom da (još) ne postoje iskustva koja bi potvrdila uspješnost određenih aktivnosti u rješavanju problema. Njime će se pratiti proces od problema do rješenja. Iz ovog razloga je većina problema (barem ovih koji su preuzeti iz istraživanja), ali i rješenja izražena u brojevima, pa će se narednim istraživanjem moći tačno utvrditi učinak strategije za mlade.

U monitoring trebaju biti uključeni svi subjekti iz omladinskog sektora – ne samo osobe koje su sudjelovale u izradi strategije već i implementatori, ciljne grupe (korisnici, tj. mladi), te druge organizacije, institucije i ustanove koje imaju doticaja s mladima. Monitoring je od

odlučujuće bitnosti i za to da dinamika sudjelovanja partnera u provođenju strategije, koja je nastala u samoj njenoj izradi, ostane i u fazama implementacije. Monitoring služi, dakle, da ustanovi u kojoj mjeri i koliko uspješno strategija doprinosi poboljšanju položaja mladih.

Na dva ključna pitanja može se odgovoriti monitoringom:

1. Obećavaju li strategija i realnost njezina provođenja da će se problemi mladih smanjiti? Je li strategija (još) validna i provodi li se adekvatno?
2. Slijede li strategiju aktivnosti koje se provode? Postoji li još uvijek osnova za partnerstvo? Ovi podaci potrebni su kako građanskom društvu, tako i općini kako bi mogli stajati iza svoje uloge u partnerstvu.

Tehnike koje će se koristiti za monitoring jesu:

1. anketiranje građana/ki, pogotovu mladih;
2. prikupljanje statistika (tzv. „institucionalnih podataka“) od svih subjekata koji se bave pitanjem mladih;
3. intervjuisanje ciljne grupe;
4. održavanje okruglih stolova.

Ove četiri tehnike svekoliko će pomoći sagledavanju učinka strategije i njenom daljnjem planiranju.

Očekuje se da će zajedničkim zalaganjem svih uključenih i zainteresovanih strana strategija opravdati svoje postojanje i biti primjer i drugim općinama kod nas i šire da jedino institucionalno i strateško planiranje rješavanja problema i zadovoljavanje potreba mladih, ustanovljenih istraživanjem, može unaprijediti današnji loš položaj mladih u društvu.

NAPOMENA: Analiza rezultata Istraživanja problema i potreba mladih sa područja općine Ilidža nalazi se u prilogu Strategije prema mladima općine Ilidža sa akcionim planom 2020-2024. i predstavlja sastavni dio ovog dokumenta.

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POTREBA I PROBLEMA MLADIH SA PODRUČJA OPĆINE ILIDŽA

OPĆINA ILIDŽA

Institut za
razvoj mladih KULT

MLADI.ORG

Šeherzada Halimić

Analiza rezultata istraživanja
potreba i problema mladih sa
područja Općine Ilidža

Impressum

Naslov:

Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih sa područja Općine Ilidža

Autorica:

Šeherzada Halimić

Izdavač:

Općina Ilidža i Institut za razvoj mladih KULT

Dizajn / DTP:

Peđa Kazazović

Ilidža, 2016.

Sadržaj

Spisak skraćenica	8		
Spisak tabela i grafikona	9		
1. KARAKTERISTIKE UZORKA	12	6. KULTURA I SPORT MLADIH	47
		Zadovoljstvo podrškom kulturi	48
2. OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	13	7. AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST)	49
Prerano napuštanje obrazovanja	15	Zainteresiranost za politiku	50
Stipendiranje mladih	16	Načini učešća u donošenju odluka i mladi	50
Obrazovanje i zapošljavanje	16	Aktivni mladi	52
Mišljenje mladih o kvalitetu nastave	18		
Učešće u neformalnom obrazovanju	19		
		8. MOBILNOST MLADIH	53
3. RAD, ZAPOSŁJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH	21	Odlazak iz zemlje	54
Zaposleni mladi	24	9. INFORMIRANJE MLADIH	57
Statistike o tržištu rada	27		
Neformalno tržište rada	27	10. SLOBODNO VRIJEME	58
Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom	28	Iskorištenost slobodnog vremena	58
Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu	29		
Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju	30	11. IDENTITET MLADIH	61
Preduzetništvo mladih	31	Regionalna pripadnost	62
Mišljenje mladih o vlastitom biznisu	32	Nacionalna i regionalna pripadnost	62
Vladini programi zapošljavanja	32	12. SIGURNOST MLADIH	65
		Različiti oblici nasilja i mladi	66
4. SOCIJALNA BRIGA MLADIH	33	Međuvršnjačko nasilje	68
Novac i mladi	33	Nasilje na internetu	68
Formiranje porodice i stambeni status mladih	36	Razbojništvo	69
Samoprocjena životnog standarda	37	Nasilje na radnom mjestu	70
Percepcija budućnosti	37	Nasilje od strane partnera	70
		Nasilje od strane određene ekstremističke grupe	70
5. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH	39	Seksualno nasilje	70
Sistematski pregled	40	Povjerenje i zadovoljstvo vezano za rad policijskih službi	72
Zdravstvene usluge	41	Psihičko nasilje	73
Zdravstveno osiguranje	42	Globalne prijetnje	74
Ginekološki pregled	42	Odgovor na nasilje	75
Intimni odnosi	43		
Bavljenje rekreativnim aktivnostima	44		
Pušenje	44		
Konzumiranje alkoholnih pića	45		
Konzumiranje opojnih droga	46		

Lista skraćenica

BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
EU	Evropska unija
Eurostat	Evropski statistički ured
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FZS	Federalni zavod za statistiku
ILO	International labour organization/ Međunarodna organizacija rada
KM	Konvertibilna marka (valuta BiH)
NVO	Nevladina organizacija
Popis	Popis stanovništva u BiH 2013. godine
Strategija	Strategija prema mladima općine Ilidža 2017-2021.

Spisak tabela i grafikona

- Tabela 1. Demografske karakteristike uzorka
- Tabela 2. Opći podaci o srednjem obrazovanju za općinu Ilidža
- Tabela 3. Nivo obrazovanja koje trenutno pohađaju mladi sa Ilidže
- Tabela 4. Procent mladih općine Ilidža koji su prerano napustili obrazovanje
- Tabela 5. Razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje
- Tabela 6. Promjene u procjenama o korisnosti obrazovanja u svrsi zapošljavanja u struci
- Tabela 7. Najveći problemi formalnog obrazovanja
- Tabela 8. Zaposleni i nezaposleni (mart 2014.)
- Tabela 9. Zaposleni u Kantonu Sarajevo po djelatnostima (mart 2014. g.)
- Tabela 10. Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom
- Tabela 11. Diskriminacija prema djevojkama na tržištu rada
- Tabela 12. Redovitost plaće
- Tabela 13. Percepcija podmićivanja u svrhu zapošljavanja
- Tabela 14. Stav mladih prema pokretanju vlastitog biznisa
- Tabela 15. Doprinos mladih kućnom budžetu
- Tabela 16. Mladi i štednja
- Tabela 17. Učestalost obavljanja sistematskih pregleda mladih u dobi od 15 do 30 godina
- Tabela 18. Stepen zadovoljstva mladih uslugama domova zdravlja
- Tabela 19. Seksualna aktivnost mladih
- Tabela 20. Odgovori na pitanje: Jeste li u posljednjih 6 mjeseci imali intimni odnos sa jednom ili više osoba?
- Tabela 21. Postotak mladih pušača
- Tabela 22. Konzumiranje alkohola u referentnih mjesec dana
- Tabela 23. Konzumiranje opojnih droga u referentnih mjesec dana
- Tabela 24. Zadovoljstvo mladih podrškom kulturi
- Tabela 25. Zadovoljstvo mladih podrškom sportu
- Tabela 26. Mišljenje mladih o tome koliko mladi imaju utjecaja na donošenje odluka koje ih se tiču na lokalnom nivou
- Tabela 27. Učešće mladih u dobi između 15 i 30 godina u određenim oblicima aktivizma
- Tabela 28. Članstvo u organizacijama
- Tabela 29. Razlozi radi kojih bi mladi napustili BiH već sutra ukoliko bi im se pružila prilika
- Tabela 30. Odgovor mladih na pitanje koliko vezanim se osjećaju za pojedine elemente pripadnosti
- Tabela 31. Povjerenje u policijske službenike i službenice
- Tabela 32. Zadovoljstvo radom policijskih službi
- Tabela 33. Prepoznavanje psihičkog nasilja
- Tabela 34. Percepcija nasilja nad ženama i muškarcima

Grafikon 1. Procjena korisnosti stečenog znanja u procesu daljeg obrazovanja

Grafikon 2. Mišljenje mladih o tome u kojoj mjeri njihovo obrazovanje može osigurati zaposlenje u struci

Grafikon 3. Razlike temeljene na spolu kada je u pitanju učešće u neformalnom obrazovanju

Grafikon 4. Radno sposobno stanovništvo, radna snaga, zaposleni i nezaposleni

Grafikon 5. Zaposleni općine Ilidža prema spolu

Grafikon 6. Radno sposobno stanovništvo i udio u zaposlenim općine Ilidža

Grafikon 7. Veličina neformalnog tržišta rada

Grafikon 8. Zaposleni mladi prema vrsti ugovora koji imaju sa poslodavcem

Grafikon 9. Zlostavljanje na radnom mjestu

Grafikon 10. Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u javnom ili privatnom sektoru

Grafikon 11. Mladi koji su pohađali i mladi koji bi željeli pohađati poslovni seminar za mlade

Grafikon 12. Mladi koji doprinose kućnom budžetu u odnosu na spol

Grafikon 13. Ukupna mjesečna primanja domaćinstva

Grafikon 14. Ukupna mjesečna potrošnja mladih Ilidže

Grafikon 15. Stambeni status mladih općine Ilidža

Grafikon 16. Procjena životnog standarda

Grafikon 17. Percepcija vlastite budućnosti

Grafikon 18. Percepcija budućnosti društva

Grafikon 19. Razlozi obavljanja sistematskog pregleda

Grafikon 20. Zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima

Grafikon 21. Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Grafikon 22. Zainteresiranost mladih za politiku

Grafikon 23. Mladi koji su putovali u posljednjih 12 mjeseci

Grafikon 24. Spremnost mladih općine Ilidža na odlazak u inostranstvo

Grafikon 25. Aktivnosti na koje su mladi trošili dva ili više sati dnevno

Grafikon 26. Najčešće sedmične aktivnosti mladih

Grafikon 27. Učestalost posjećivanja kladionica kod mladih općine Ilidža

Grafikon 28. Spremnost na brak sa osobom druge nacionalnosti

Grafikon 29. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom u mjestu stanovanja

Grafikon 30. Nasilje u porodici

Grafikon 31. Međuvršnjačko nasilje

Grafikon 32. Nasilje na internetu

Grafikon 33. Razbojništvo

Grafikon 34. Mladi koji su bili žrtve određenih oblika nasilja

Grafikon 35. Mladi koji poznaju žrtve određenih oblika nasilja

Grafikon 36. Poznavanje pojmova mobing i buling

Grafikon 37. Slažete li se da naše društvo može adekvatno odgovoriti globalnim terorističkim prijetnjama?

Grafikon 38. Reakcija na nasilje s obzirom na spol

Uvod i metodologija

Važeća trogodišnja Strategija prema mladima općine Ilidža istječe sa krajem 2016. godine. Stoga je Općina Ilidža pristupila izradi četvrte po redu Strategije prema mladima Općine Ilidža. Inače, Ilidža je općina u Federaciji BiH koja je kreirala i usvojila prvu strategiju prema mladima.

Kako su i prethodne strategije donesene u skladu sa Zakonom o mladima FBiH, koji propisuje da se strateški dokument za mlade donosi na osnovu prethodne analize položaja i potreba mladih, tako je i analiza koja slijedi sačinjena u okviru procesa izrade Strategije prema mladima općine Ilidža 2017-2019. (u daljnjem tekstu: Strategija).

Istraživanje i analiza prikupljenih podataka provedeni su u saradnji sa Institutom za razvoj mladih KULT, a poslužit će svim zainteresiranim stranama kao polazna tačka za sačinjavanje svih značajnih dokumenata koji imaju cilj poboljšati položaj mladih općine Ilidža.

Prikupljanje podataka – anketiranje mladih na terenu – provedeno je u junu 2016. godine korištenjem standardiziranog upitnika koji Institut za razvoj mladih KULT koristi za istraživanje problema i potreba mladih u svim istraživanjima ovog tipa u Bosni i Hercegovini, tako da su podaci uporedivi sa svim drugim zajednicama i nivoima vlasti (općinama, kantonima, entitetom) koji imaju provedeno istraživanje o mladima. Osnova za izradu upitnika bio je upitnik Eurostata Evropske unije, koji je prilagođen potrebama lokalne zajednice. Anketari, također mladi, birali su ispitanike metodom slučajnog odabira mladih u dobi između 15 i 30 godina starosti.

Na ovaj način su anketirana 422 ispitanika koji predstavljaju reprezentativan uzorak populacije mladih u dobi između 15 i 30 godina, jer je svaka mlada osoba sa područja općine Ilidža imala podjednaku vjerovatnoću ulaska u uzorak. Prilikom uzorkovanja poštovani su kriteriji određenih demografskih karakteristika značajnih za poređenje rezultata tako da se uzorak sastoji od približno jednakog broja žena i muškaraca te adekvatnog broja mladih koji žive u gradskim i vangradskim sredinama.

Uzorak ove veličine ima grešku uzorka od oko 5% sa nivoom pouzdanosti od 95%. Greška uzorka mora postojati u svakom istraživanju koje tretira uzorak određene populacije, a ne cijelu populaciju zbog toga što rezultati koje dobijemo iz uzorka, u ukupnoj populaciji znače procjene koje kao takve ne mogu biti 100% precizne i moraju imati određeni postotak greške. U praktičnom primjeru ovog istraživanja to znači da svi dobijeni rezultati mogu biti veći ili manji za 5%.

Za analizu prikupljenih podataka korišten je SPSS, programski paket namijenjen statističkoj obradi podataka. Također, u svakoj prilici kada je to bilo moguće, poređenje je rađeno i sa rezultatima istraživanja položaja i potreba mladih općine Ilidža provedenih 2009. i 2012. godine te sa podacima iz istraživanja provedenog na nivou FBiH 2013. godine.

Osim spomenutih baza podataka, korišteni su i podaci državnih institucija: Federalni zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine i Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine te podaci drugih relevantnih institucija.

Rezultati su prikazani u tabelama i grafikonima, te dodatno interpretirani kroz objašnjenja u kraćim tekstovima.

Istraživanjem je obuhvaćeno sedam oblasti koje su od posebnog značaja za mlade, a i sam dokument analize ima strukturu koja prati sljedeće tematske cjeline:

- Obrazovanje i nauka mladih
- Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih
- Socijalna briga mladih
- Zdravstvena zaštita mladih
- Sigurnost mladih
- Kultura i sport
- Aktivizam (učešće, volontiranje i mobilnost) mladih

Za razliku od prethodnih istraživanja koja nisu tretirala oblast sigurnosti, ova analiza dotiče i pitanja sigurnosti mladih. U kontekstu sve većeg broja različitih prijetnji po sigurnost građana i građanki, oblast sigurnosti mladih postala je značajna i neizostavna tema politika prema mladima tako da je spomenuti standardizirani upitnik kojim su podaci prikupljeni, dopunjen sa nekoliko pitanja vezanih za sigurnost mladih.

1. KARAKTERISTIKE UZORKA

Tabela 1. Demografske karakteristike uzorka

		CIJELI UZORAK	GRADSKJE SREDINE	V A N G R A D S K E SREDINE
Broj ispitanika		422	152	270
SPOL	Muškarci	51%	36%	64%
	Žene	49%	36%	64%
RADNI STATUS	Zaposleni	21%	24%	19%
	Nezaposleni	21%	19%	22%
	Učenici i studenti	50%	48%	51%
	Ostalo	8%	9%	8%
BRAČNI STATUS	Neudana/			
	Neoženjen	84%	84%	85%
	Udana/Oženjen	11%	11%	11%

Obrazovanje i nauka mladih

2. OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Iako broj učenika upisanih u srednje škole u Federaciji BiH opada, općina Ilidža ima stabilan broj srednjoškolaca u protekle tri školske godine.

Srednje škole sa područja općine Ilidža bilježe relativno stabilan broj učenika u posmatrane tri školske godine, bez značajnih promjena u njihovoj spolnoj strukturi osim pada u broju učenica upisanih u škole tehničke struke. Ovaj podatak posebno je zanimljiv upoređimo li ga sa kretanjima u broju srednjoškolaca na nivou Federacije BiH gdje se u posljednjih šest godina bilježi konstantan pad u broju učenika u srednjim školama. Poređenja radi, na nivou Federacije u periodu od dvije školske godine (2013-2015. g.) broj srednjoškolaca opao je za više od 16%. Više detalja o broju učenika u srednjim školama dostupno je u Tabeli 2.

Tabela 2. Opći podaci o srednjem obrazovanju za općinu Ilidža

2012/2013	Upisani učenici			
	Odjeljenja	Svega	Učenice	% učenica
Gimnazija	59	1335	693	52%
Tehničke i srodne škole	21	574	317	55%
2013/2014	Upisani učenici			
	Odjeljenja	Svega	Učenice	% učenica
Gimnazija	63	1392	716	51%
Tehničke i srodne škole	21	581	283	49%
2014/2015	Upisani učenici			
	Odjeljenja	Svega	Učenice	% učenica
Gimnazija	63	1348	696	52%
Tehničke i srodne škole	19	564	271	48%

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Tabela 3. Nivo obrazovanja koje trenutno pohađaju mladi sa Ilidže

	Muškarci	Žene
Srednja stručna škola – trogodišnja	2%	1%
Srednja škola četverogodišnja	33%	40%
Viša škola - dvije godine	2%	0%
Fakultet - društvene i humanističke nauke	20%	24%
Fakultet ekonomija	5%	8%

Fakultet pravo	7%	9%
Fakultet prirodne i tehničke nauke	21%	9%
Fakultet medicina i stomatologija	1%	2%
Magisterij i doktorat	6%	4%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razlike temeljene na spolu nisu značajne ni kada je u pitanju nivo obrazovanja koje trenutno pohađaju mladi sa područja općine Ilidža. Također, nema značajnih razlika ni u odabiru fakulteta osim kod fakulteta vezanih za prirodne i tehničke struke gdje je upisano značajno više muškaraca nego žena. Žene su nešto zastupljenije na fakultetima društvenog i humanističkog usmjerenja, na ekonomiji i pravu te na fakultetima zdravstvenog smjera. Međutim, te razlike nisu velike. Na magisterij i doktorat upisano je nešto više muškaraca nego žena.

Prerano napuštanje obrazovanja

Prema kriterijima Evropske unije, mladi u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednju trogodišnju školu i nisu nastavili dalje obrazovanje (formalno ili neformalno) posmatraju se kao grupa mladih koja prerano napušta obrazovni sistem.

Tabela 4. Procent mladih općine Ilidža koji su prerano napustili obrazovanje

	2009	2012	2016
Procent mladih u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednje trogodišnje obrazovanje i nisu nastavili obrazovanje	6%	5,2%	3,3%
Žene	4%	2%	2,8%
Muškarci	7%	8%	3,8%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Procent mladih općine Ilidža koji prerano napuštaju obrazovni sistem bilježi pozitivne promjene. te je u periodu od 2009. do 2016. godine opao za skoro polovinu. Pozitivna promjena je i to što se značajno smanjuje broj mladih muškaraca koji prerano napuštaju obrazovanje. Dok je prethodnih godina zabilježen veći procent od 3 do 6 % muškaraca koji prerano napuštaju obrazovanje nego žena, u 2016. godini ta razlika opala je na 1%. Inače, udio muškaraca koji prerano napuštaju obrazovanje uvijek je veći i kod mjerenja u zemljama članicama EU i u Bosni i Hercegovini.

Kada su u pitanju razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje, i dalje je glavni razlog vezan za finansijske faktore.

Kao razlozi vezani za finansijske faktore posmatraju se pronalazak stalnog zaposlenja i općeniti finansijski razlozi. Mladi općine Ilidža su pronalazak stalnog zaposlenja navodili kao najčešći razlog za nenastavljanje školovanja u svim istraživanjima. Nepovoljne finansijske prilike i dalje su značajan razlog zbog kojeg mladi napuštaju obrazovni sistem koji bilježi nizak, ali stabilan porast tokom godina.

Tabela 5. Razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje

Razlozi	2009.	2012.	2016.
Zbog finansijskih razloga	20%	21%	23%
Nisam vidio/la u tome neki smisao	21%	24%	31%
Pronašao sam stalno zaposlenje	31%	29%	36%
Zbog obaveza u vezi s poljoprivrednim poslovima kod kuće	5%	--	1%
Zbog obaveza u kući (kućanski poslovi)	4%	5%	4%
Nešto drugo	11%	18%	5%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razlozi finansijskog karaktera već odavno su prepoznati kao faktor koji najsnažnije djeluje na mlade ljude kada je u pitanju odluka o daljem školovanju. U istraživanju provedenom 2008. godine na području BiH, finansijski razlozi uočeni su kao najčešći uzročnik preranog napuštanja obrazovanja. Isti slučaj zabilježen je i 2013. u istraživanju provedenom na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Međutim, pojava na koju bi trebalo obratiti posebnu pažnju jeste značajan porast u broju mladih koji obrazovanje ne nastavljaju jer u tome ne vide smisao. Nemogućnost pronalaska smisla u obrazovanju, kao značajnog faktora napuštanja obrazovnog sistema, porastao je za cijelih 10% od 2009. godine, bez razlika baziranih na spolu i tipu naselja.

Razlike temeljene na spolu i tipu naselja primjetne su kod razloga "obaveze u kući (kućanski poslovi)", zbog kojeg žene i mladi iz vangradskih sredina značajno češće napuštaju obrazovanje. Također, muškarci i mladi iz vangradskih sredina češće navode pronalazak stalnog zaposlenja kao razlog napuštanja obrazovanja. Napomena: Napuštanje obrazovanja u ovom kontekstu odnosi se na napuštanje bilo kojeg upisanog, a potom napuštenog nivoa obrazovanja, a ne samo na pojavu preranog napuštanja obrazovanja.

Stipendiranje mladih

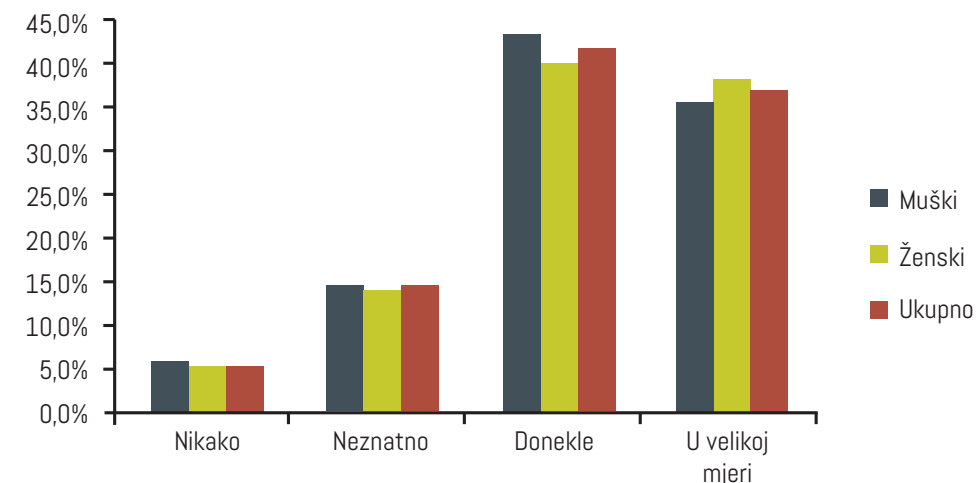
Iako mladi napuštaju obrazovni sistem najčešće zbog razloga finansijske prirode, 89% mladih općine Ilidža nema stipendiju.

Od oko 4% mladih koji primaju stipendiju, 3% je onih koji stipendiju dobijaju od lokalnog nivoa vlasti, dakle, od Općine Ilidža. Nepunih 1% stipendiju prima sa kantonalnog nivoa. Mjesečni iznosi stipendija najčešće su oko 100 KM.

Obrazovanje i zapošljavanje

Znanje koje su stekli ili još uvijek stječu u obrazovnom procesu veći dio mladih općine Ilidža ocjenjuje više pozitivno nego negativno kada govorimo o korisnosti tog znanja u kontekstu omogućavanja daljeg obrazovanja. Bez značajnih razlika temeljenih na spolu, mladi procjenjuju kako će im obrazovanje koje su završili ili trenutno pohađaju pružiti znanja i vještine potrebne za obrazovanje na višem nivou.

Grafikon 1. Procjena korisnosti stečenog znanja u procesu daljeg obrazovanja

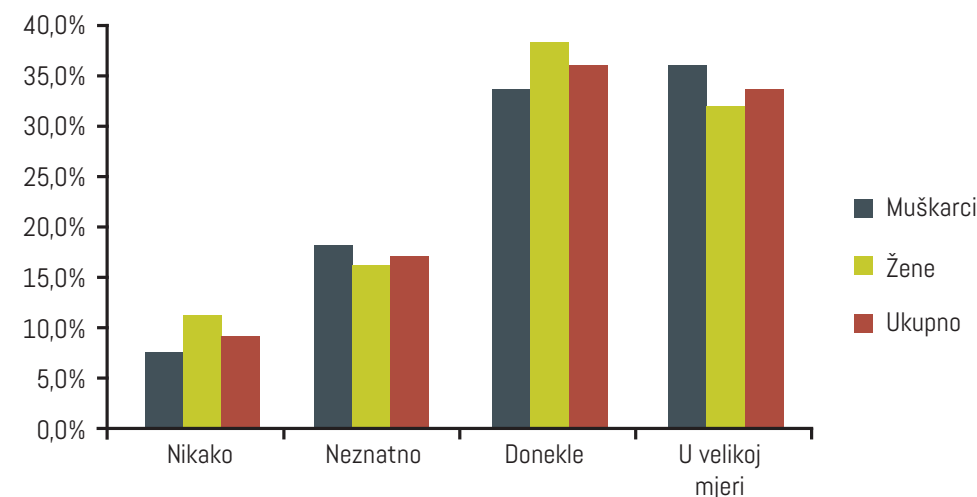
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Međutim, te su procjene nešto negativnije kada se radi o procjeni korisnosti obrazovanja u svrzi zapošljavanja u struci jer su mladi nešto manje uvjereni da će im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu pomoći da se zaposle u struci.

Sva posmatrana istraživanja o mladima u BiH pokazuju dosljednost u mišljenju mladih da im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu neće pomoći da se zaposle u struci. Mišljenje mladih općine Ilidža dosta je slično onome koje imaju mladi na nivou FBiH, 30% mladih u FBiH smatra da će im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu u velikoj mjeri pomoći da se zaposle u struci, a isto mišljenje ima 33,5% mladih općine Ilidža (2012. godine, procent je iznosio 37%).

Da će im obrazovanje donekle pomoći smatra 35,6% mladih općine Ilidža, što je za oko 10% niže od rezultata iz 2012. godine, te za isto toliko niže od prosjeka FBiH. Onih koji smatraju da im obrazovanje neće nikako pomoći da se zaposle u struci ili da će tek neznatno pomoći je 27%, što je za 7% više od prosjeka FBiH i značajno više od rezultata iz 2012. godine kada je 15% mladih općine Ilidža dalo ovakvu procjenu.

Grafikon 2. Mišljenje mladih o tome u kojoj mjeri njihovo obrazovanje može osigurati zaposlenje u struci

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Tabela 6. Promjene u procjenama o korisnosti obrazovanja u svrsi zapošljavanja u struci

Koliko će vam obrazovanje koje ste stekli ili još uvijek stječete, pomoći da se zaposlite u struci?	2009.	2012.	2016.
Nikako	4%	5,7%	9,7%
Neznatno	9%	9,1%	17%
Donekle	44%	45,3%	36%
U velikoj mjeri	37%	36,9%	33,5%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mišljenje mladih o kvalitetu nastave

Kao najveći problem formalnog (redovnog školskog) obrazovanja mladi navode nedostatak praktične nastave. Zbog činjenice da vrlo mali broj mladih ima priliku i praktično iskustiti zanimanje za koje se obrazuje, kod mladih je u velikoj mjeri prisutan strah od praktičnog rada odmah nakon završetka škole ili fakulteta. Nezadovoljstvo mladih mogućnostima za učešće u praktičnoj nastavi prisutno je još od 2009. godine jednakim intenzitetom, a navodi se i kao najveći problem obrazovnog sistema i kod istraživanja na nivou FBiH iz 2013. godine. Osim toga, mladi su i dalje nezadovoljni preopširnim nastavnim planovima i programima iako se kod ovog problema bilježi trend opadanja.

Tabela 7. Najveći problemi formalnog obrazovanja

Šta je najneophodnije izmijeniti na polju formalnog obrazovanja?	2009.	2012.	2016.
Preopširni nastavni planovi i programi	34%	27%	26%
Manjak prakse/praktičnog pristupa u nastavi	32%	34%	32%
Nedostatak stipendija/kreditiranja	7%	12%	7%
Odnos nastavnika prema učeniku/studentu	6%	7%	12%
Neadekvatna tehnička opremljenost	3%	4%	2%
Nestručnost nastavnika i profesora	6%	6%	10%
Manjak dijaloga u učionici	4%	0%	6%
Nedostatak sadržaja o reproduktivnom zdravlju mladih	2%	2%	1%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Pored nedostatka praktične nastave koji mladi smatraju najvećim problemom formalnog obrazovanja, značajan je i broj onih koji smatraju da je problem u odnosu i nestručnosti nastavnika te manjku dijaloga u učionici.

Kako je već ranije pojašnjeno, manjak praktične nastave mladi vide kao najveći problem formalnog obrazovanja koji je potrebno što prije rješavati. Odnos i nestručnost nastavnika sljedeći su po značaju problemi formalnog obrazovanja, a prema mišljenju mladih. Slijede ih nedostatak stipendija/kreditiranja, naročito u visokom obrazovanju te manjak dijaloga u učionici.

Neadekvatna tehnička opremljenost i nedostatak sadržaja o reproduktivnom zdravlju rjeđe su birani odgovori.

Učešće u neformalnom obrazovanju

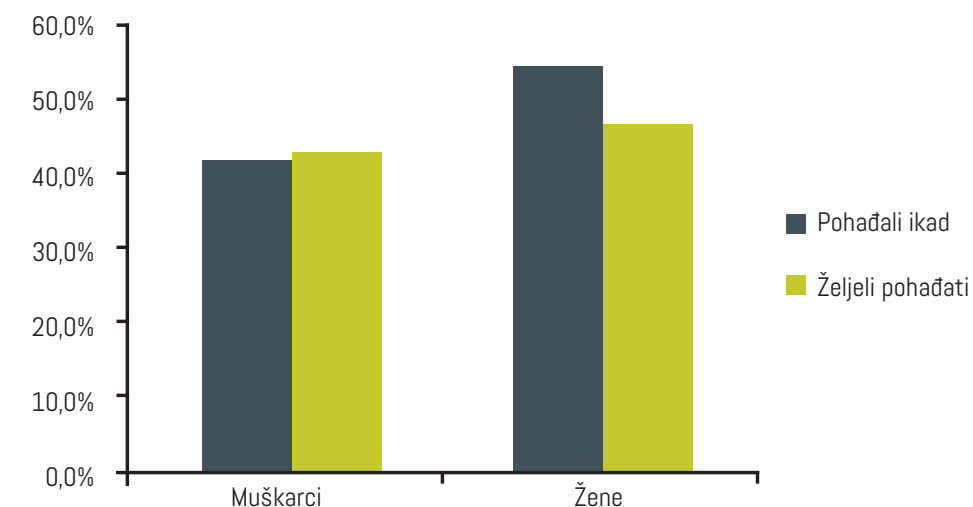
Neformalno (vanškolsko) obrazovanje mladi procjenjuju kao pozitivno iskustvo te je potreba za programima neformalnog obrazovanja i dalje velika.

Mladi procjenjuju kako neformalno obrazovanje pruža mnoštvo pozitivnih prilika za stjecanje upotrebljivih znanja i vještina, ali i prilika za lični rast i razvoj. Udio mladih koji su pohađali neki od programa obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja nešto je niži nego prethodnih godina i iznosi 46% sa značajnom razlikom baziranom na spolu, za 12% veći je procent žena koje su pohađale programe neformalnog obrazovanja.

Najčešće teme kurseva/programa neformalnog obrazovanja koje mladi pohađaju vezane su za učenje stranih jezika i informatiku.

Potreba za programima neformalnog obrazovanja i dalje je značajna, jer je 43% mladih potvrdno odgovorilo na pitanje: „Biste li u skorijoj budućnosti željeli pohađati neki trening ili kurs?“.

Muškarci pokazuju nešto manju zainteresiranost za neformalno obrazovanje jer je procent muškaraca koji bi u skorijoj budućnosti željeli pohađati neki od programa neformalnog obrazovanja za 4% niži nego što je to slučaj kod žena. Strani jezici, prvenstveno engleski jezik, i informatika teme su o kojima bi mladi željeli učiti u programima neformalnog obrazovanja.

Grafikon 3. Razlike temeljene na spolu kada je u pitanju učešće u neformalnom obrazovanju

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Rad, zapošljavanje
i preduzetništvo
mladih

3. RAD, ZAPOŠLJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH

Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine, na teritoriji općine Ilidža živi 14.565 mladih osoba (15 do 29 godina starosti). Mladi čine blizu 22% stanovništva općine Ilidža te predstavljaju 17% od ukupnog broja mladih koji žive na području Kantona Sarajevo.

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontroliranih i nekontroliranih varijabli značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe ne ubraja se stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, učenici i slično), općenito, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno. Zvanične statistike vode se brojem osoba prijavljenih na biro za zapošljavanje pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljene na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Prema uputama Međunarodne organizacije rada (ILO), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvata sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva, koje su tokom referentnog perioda bile bez posla, tokom tog perioda bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao, te aktivno tražile posao. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno da bi se neka osoba smatrala nezaposlenom. Međutim, ovakva definicija ne tretira obeshrabrene radnike - osobe koje žele posao, raspoložive su za rad, ali ne rade i ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Ove osobe čine neiskorišteni radni resurs, ali po definiciji ne ulaze u kategoriju nezaposlenih i često se nazivaju "skrivena nezaposlenost". Ukoliko bi se redefinirali kriteriji nezaposlenosti, ova grupa bi bila uvrštena u radnu snagu, odnosno nezaposlene osobe.

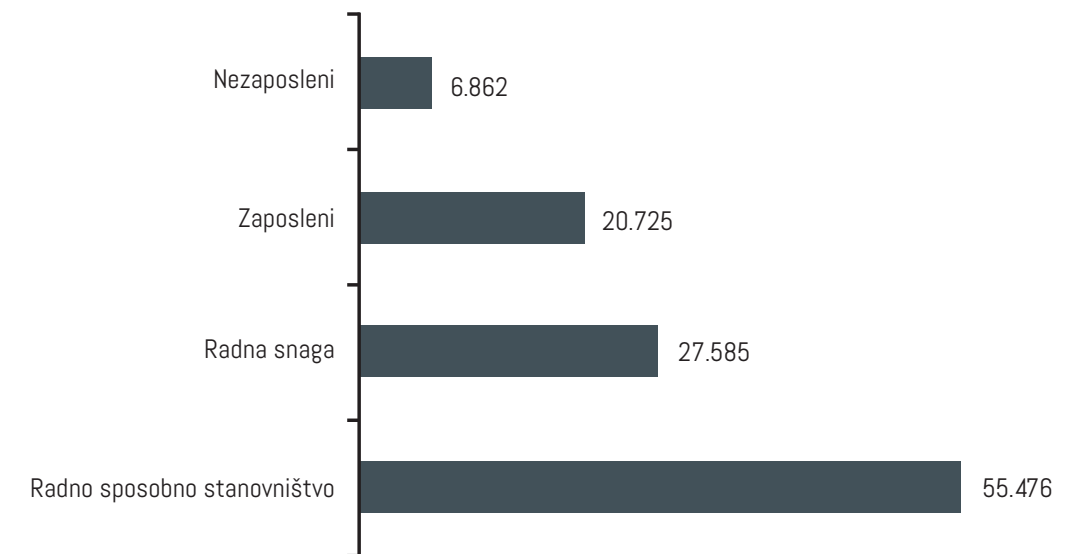
Dodamo li tome osobe koje su prijavljene na evidenciju nezaposlenih, ali su realno zaposlene u svojoj ekonomiji, dolazimo do zaključka da se stope nezaposlenosti uvijek izračunavaju na osnovu procjena, a ne stvarnog stanja.

Kada govorimo o mladima, još je i teže ustanoviti stopu nezaposlenosti kod mladih jer u zvaničnim statistikama dobna skupina mladih najčešće nije posebno evidentirana te su mladi uvršteni u ukupne brojke sa drugim dobnim skupinama.

Rezultati popisa stanovništva u BiH iz 2013. godine vjerovatno sadrže relevantnije podatke, međutim, podaci su još uvijek dostupni samo u formi općih pokazatelja, bez mnogo mogućnosti da se na osnovu njih utvrde precizniji podaci za dobnu grupu mladih.

Prema podacima posljednjeg popisa stanovništva, Ilidža je u 2013. godini imala strukturu radne snage kako je prikazano na grafikonu 4.

Grafikon 4. Radno sposobno stanovništvo, radna snaga, zaposleni i nezaposleni

Izvor: Federalni zavod za statistiku (Popis stanovništva 2013. g.)

Stopa nezaposlenosti u pravilu se iskazuje kao udio nezaposlenih u radnoj snazi te bi u tom kontekstu stopa nezaposlenosti stanovništva Ilidže, a prema rezultatima popisa iz 2013. godine, iznosila 24,88%. Međutim, nije poznato kakav je radni status ostatka radnih resursa raspoloživih unutar radno sposobnog stanovništva – radi se o broju od 27.891 osoba, što je više od broja osoba evidentiranih u radnoj snazi (27.585).

Ovi podaci ne slažu se sa podacima prikupljenim od službi za evidenciju nezaposlenih gdje su stope nezaposlenosti za mart 2014. godine iznosile kako je prikazano u Tabeli 8.

Tabela 8. Zaposleni i nezaposleni (mart 2014.)

Područje	Zaposleni	Nezaposleni	Odnos zaposleni / nezaposleni	Stopa nezaposlenosti
Ilidža	17.570	11.650	1,51	39,87
Kanton Sarajevo	123.324	72.493	1,70	37,02

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Iz svih navedenih podataka nije moguće zaključiti koliko iznosi stopa nezaposlenosti mladih općine Ilidža. No, u pravilu, stope nezaposlenosti mladih uvijek su značajno veće nego stope nezaposlenosti odraslih.

Prema podacima Svjetske banke, stopa nezaposlenosti mladih (15-24) u BiH za 2014. godinu iznosila je 57,5%, dok je stopa nezaposlenosti odraslih iznosila 27,5%. Omjer stope nezaposlenosti mladih naspram stope nezaposlenosti odraslih (25+) veći je od dva što, u suštini, znači da na svaku nezaposlenu odraslu osobu dolaze dvije nezaposlene mlade osobe.

Uzmemo li u obzir podatke o stopi nezaposlenosti stanovništva općine Ilidža te sve navedene informacije o načinima mjerenja stope nezaposlenosti, sa sigurnošću se može tvrditi da stopa nezaposlenosti mladih općine Ilidža iznosi između 50% i 60%.

Bez obzira na navedenu nepreciznost u iskazivanju stope nezaposlenosti stanovništva i mladih, ona je zasigurno mnogo veća od stope nezaposlenosti koju imaju razvijena društva, a koja bi se mogla smatrati optimalnom (5-7%). Činjenica je da većina lokalnih zajednica Bosne i Hercegovine, uključujući i Ilidžu, ima zabrinjavajuće stope nezaposlenosti kojima se prioritarno mora baviti.

Nezaposlenost je uzročnik skoro svih negativnih pojava u životu pojedinca, ali i društva u cjelini. Zbog nezaposlenosti mladi se teško odlučuju za osnivanje porodice što se odražava na natalitet, primorani su živjeti u zajedničkim domaćinstvima, najčešće sa roditeljima, što ograničava mogućnosti za osamostaljenjem i preuzimanjem pune odgovornosti za vlastiti život. Negativne posljedice dugoročne nezaposlenosti na mentalno zdravlje su nemjerljive. U svom najgorem obliku, nezaposlenost uzrokuje i siromaštvo sa svim poteškoćama koje ono nosi.

Zaposleni mladi

Svaka sedma zaposlena osoba u Kantonu Sarajevo mlađa je od 30 godina. Učešće mladih (19-29) u ukupno zaposlenom stanovništvu Kantona Sarajevo je nepunih 15%. Procjenjuje se da i općina Ilidža ima sličnu dobnu strukturu zaposlenih.

Među zaposlenim stanovnicima Kantona Sarajevo tek svaka sedma osoba pripada kategoriji mladih. Pojednostavljeno, to znači da od ukupno 113.103 zaposlenih osoba samo 16491 su mladi. Podaci za općinu Ilidža nisu dostupni, no opravdano je za pretpostaviti da i općina Ilidža slijedi sličnu strukturu zaposlenih kada je u pitanju dob.

Tabela 9. Zaposleni u Kantonu Sarajevo po djelatnostima (mart 2014. g.)

Djelatnost	Bruto plaća u KM	Ukupan broj zaposlenih	Od toga mladih	% mladih u ukupno zaposlenim
Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	852	2422	641	26%
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	1.145	21.533	5.117	24%
Poslovanje nekretninama	1480	939	213	23%
Informacije i komunikacije	1.903	7401	1413	19%
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.590	5.863	1.048	18%

Građevinarstvo	1.042	6.294	1.104	18%
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	985	2.791	474	17%
Prerađivačka industrija	1.122	11.125	1.842	17%
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	2404	5.545	889	16%
Vađenje ruda i kamena	1.204	123	15	12%
Ostale uslužne djelatnosti	1.813	1481	177	12%
Obrazovanje	1.576	9.902	982	10%
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	1.714	8.567	782	9%
Umjetnost, zabava i rekreacija	1459	1.663	149	9%
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	1.310	675	59	9%
Prijevoz i skladištenje	1.565	6.838	559	8%
Snabdijevanje vodom; upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	1.352	2.526	188	7%
Proizvodnja i snabdijevanje el. energijom, plinom, parom i klimatizacija	2.342	2.026	112	6%
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	2.123	15.389	727	5%
		113.103	16491	15%

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Zaposleni mladi uglavnom rade u djelatnostima u kojima su prihodi dosta niži te su i znatno manje plaćeni za posao koji rade nego što je to slučaj sa odraslima.

Najveći broj mladih ljudi u Kantonu Sarajevo zaposlen je u sljedećim djelatnostima: trgovina na veliko i na malo/popravak motornih vozila i motocikala, prerađivačka industrija, informacije i komunikacije te građevinarstvo. Međutim, udio mladih u ukupno zaposlenima u određenim djelatnostima ne slijedi isti raspored.

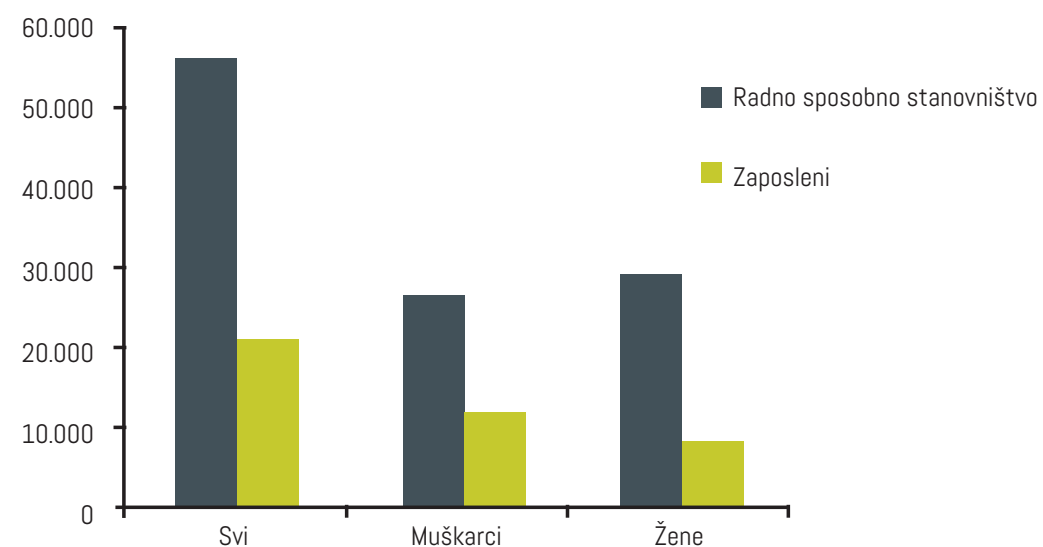
Procentualno, u odnosu na ukupno zaposlene u određenoj djelatnosti, najviše mladih zaposleno je u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo). Slijede djelatnosti trgovine na veliko i malo, poslovanje nekretninama, informacije i komunikacije, stručne, naučne i tehničke djelatnosti i građevinarstvo.

Međutim, dosta niska procentualna zastupljenost mladih je u djelatnostima javne uprave, proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija te snabdijevanju vodom, upravljanju otpadom i sanacijom okoliša.

Važno je naglasiti da su plaće u djelatnostima u kojima radi najviše mladih dosta niže nego plaće u djelatnostima koje ne upošljavaju mlade u značajnoj mjeri. Bruto plaća u djelatnosti koja procentualno upošljava najviše mladih (djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane) iznosi 852 KM, dok je bruto plaća u djelatnosti javne uprave koja procentualno upošljava najmanje mladih više od dva puta veća i iznosi 2.123 KM. Bruto plaća u djelatnosti proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija koja u ukupno zaposlenim ima 6% mladih iznosi 2.342 KM, a u trgovini na veliko i malo koja u ukupno zaposlenim ima 24% mladih bruto plaća je duplo niža i iznosi 1.145 KM.

Što se tiče spolne strukture zaposlenih osoba, udio muškaraca u radno sposobnom stanovništvu je niži, a njihova zaposlenost ipak veća nego što je to slučaj kod žena koje čine veći dio radno sposobnog stanovništva, ali je njihovo učešće u zaposlenom stanovništvu niže.

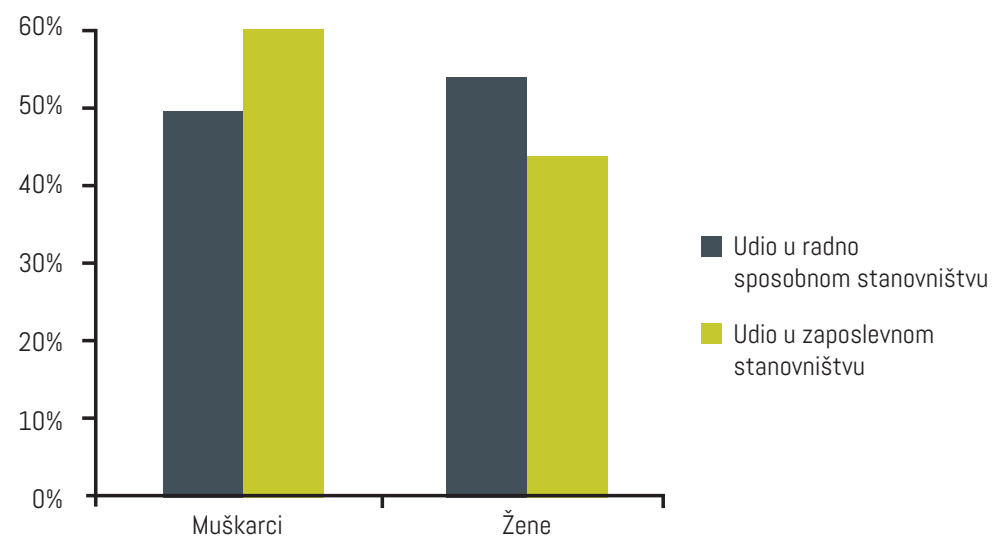
Grafikon 5. Zaposleni općine Ilidža prema spolu

Izvor: Federalni zavod za statistiku (Popis stanovništva 2013. g.)

Segmentacija na osnovu spola i dobi radno sposobnog stanovništva te udjela u radnoj snazi za općinu Ilidža nije dostupna, ali onda kada takve statistike postoje, uglavnom pokazuju kako je zaposlenost na osnovu spola u ukupnoj populaciji razmjerna i u populaciji mladih. Stoga se može zaključiti kako su i djevojke u nepovoljnijem položaju kada je u pitanju zaposlenost nego što je to slučaj kod muškaraca.

Grafikon 6. Radno sposobno stanovništvo i udio u zaposlenim općine Ilidža

Izvor: Federalni zavod za statistiku (Popis stanovništva 2013. g.)

Statistike o tržištu rada

Prema analizama koje provodi portal Posao.ba (www.posao.ba), a koji oglašava preko 90% radnih mjesta u Bosni i Hercegovini, pet najtraženijih zanimanja u 2015. godini su: prodavač/trgovac, operater u pozivnom centru, komercijalista, programer i medicinsko osoblje (njegovateljice, pomoćnici i slično).

Međutim, ukoliko tržište rada posmatramo u kontekstu ponude radnih mjesta i potražnje za radnim mjestima, onda bi, nažalost, mogli zaključiti kako tržište rada u BiH skoro i ne postoji. Prema procjenama Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, u 2015. godini evidentirano je 315.000 nezaposlenih osoba, a prema podacima portala Posao.ba, u 2015. godini zabilježeno je nešto više od 20.000 otvorenih radnih pozicija što ustvari ne zadovoljava ni 7% potreba za radnim mjestima. Poslodavci su tokom 2015. godine zaprimili blizu 300.000 prijama na oglašena radna mjesta, dok je u prosjeku na jedan oglas apliciralo 30 kandidata, odnosno 20% više u odnosu na 2014. godinu (rezultati godišnje analize tržišta rada portala Posao.ba). Najviša ponuda poslova bila je u većim gradovima BiH, pa je tako na prvom mjestu prema ponudama poslova glavni grad BiH, sa 27,9% od ukupnog broja objavljenih oglasa, a potom slijede Banja Luka (74%) i Mostar (4,8%).

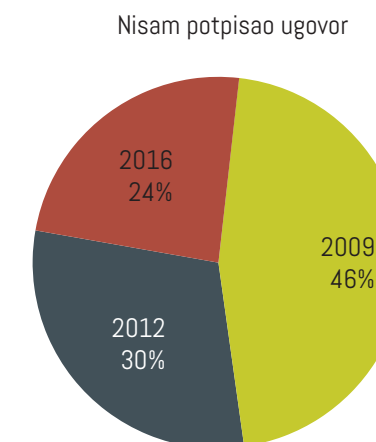
Poslodavci su tokom 2015. najčešće tražili poznavanje rada na računaru (20,5%), te poznavanje engleskog jezika (21,1%). U odnosu na protekle godine, tokom 2015. godine sve više je bilo traženo i poznavanje drugih stranih jezika, od kojih je u objavljenim oglasima za posao najtraženiji bio njemački jezik.

Uporedimo li poznavanje stranih jezika kod mladih u općine Ilidža sa navedenom potražnjom za poznavanjem jezika od strane poslodavaca, možemo zaključiti da mladi općine Ilidža dobro odgovaraju potrebama tržišta rada kada je u pitanju poznavanje stranih jezika jer ih preko 80% govori engleski jezik, a 47% govori njemački jezik.

Neformalno tržište rada

Neformalno tržište rada općine Ilidža je u opadanju kada su u pitanju mladi. U prvom istraživanju iz 2009. godine 26% zaposlenih mladih nije imalo potpisan nikakav ugovor sa poslodavcem. U 2016. godini taj procent je opao na 13% (2012. godine je iznosio 16%). Iako se uočavaju promjene na bolje kada je u pitanju uključenost mladih u neformalno tržište rada, ne smije se zanemariti podatak da 13% mladih i dalje radi „na crno“.

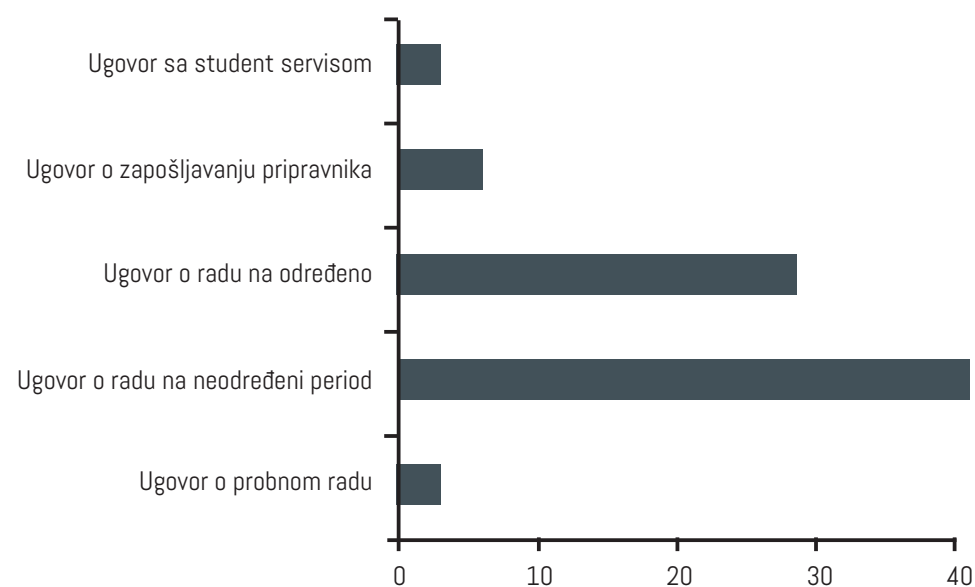
Grafikon 7. Veličina neformalnog tržišta rada

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Od ukupnog broja zaposlenih mladih, ugovor na neodređeno ima 40% mladih, ugovor na određeno ima 28% mladih, pripravnički ugovor ima 6% mladih, a mali procent zauzimaju ugovori o probnom radu i ugovori sa studentskim servisom (6% zajedno).

Grafikon 8. Zaposleni mladi prema vrsti ugovora koji imaju sa poslodavcem

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom

Oko 43% mladih općine Ilidža ne radi poslove za koje su se školovali.

Procent mladih općine Ilidža koji smatraju kako ne rade posao za koji su se školovali jednak je rezultatima iz istraživanja na nivou FBiH 2013. godine i iznosi 29%. Dodamo li tome mlade koji rade poslove koji „nisu baš“ u skladu sa njihovom strukom, dolazimo do procenta od 43% mladih općine Ilidža koji su u većoj ili manjoj mjeri zaposleni izvan svoje struke.

Tabela 10. Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom

Mladi koji smatraju da se nisu školovali za posao koji rade	2009.	2012.	2016.
Ukupno	39%	58%	43%
Žene	7%	47%	49%
Muškarci	31%	67%	38%

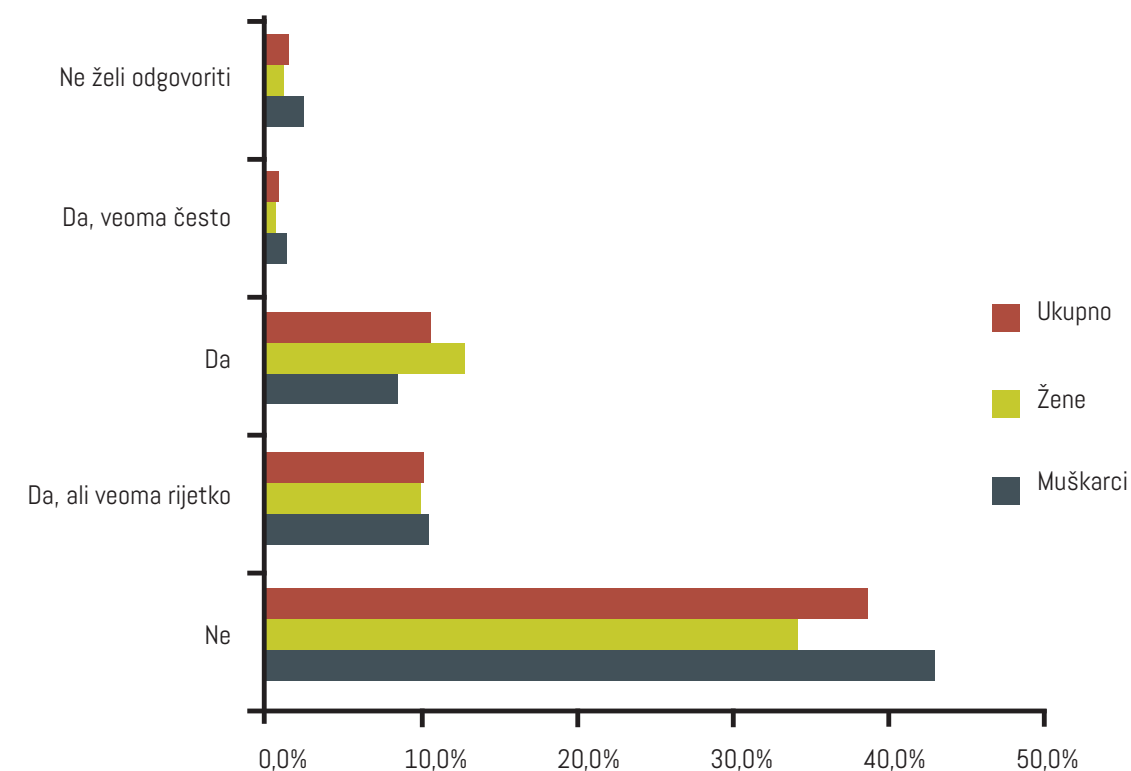
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu

Oko 22% mladih općine Ilidža su, kroz radno iskustvo, bili svjedoci nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica.

Od toga, 10% mladih zlostavljanju je svjedočilo rijetko, 1% vrlo često, a 10% je odabralo samo odgovor „da“ bez naglašavanja je li se radilo o učestalim ili rijetkim slučajevima zlostavljanja.

Grafikon 9. Zlostavljanje na radnom mjestu

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada se govori o percepciji zlostavljanja mladih u okviru radnih odnosa, statistike se pogoršavaju – 2009. godine 8% mladih percipiralo zlostavljanje, a 2012. godine 9% mladih.

Udio mladih općine Ilidža koji su svjedočili nekom obliku zlostavljanja na radnom mjestu (22%) je veći od onog do kojeg je došlo istraživanje u FBiH 2013. godine, gdje je 13% mladih izjavilo kako su bili svjedoci zlostavljanja na radnom mjestu.

Djevojke nešto češće svjedoče nasilju nego muškarci (23% : 21,5%).

Tabela 11. Diskriminacija prema djevojkama na tržištu rada

Slažete li se sa mišljenjem da se prema ženama vrši diskriminacija na tržištu rada?	2009.	2012.	2016.
Slažem se	33%	44%	35%
U potpunosti se slažem	24%	18%	30%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 11% mladih navodi kako na svom poslu plaću ne primaju redovnu, a dio nikako što je više zastupljeno kod žena

Tabela 12. Redovitost plaće

Primete li redovno svoju plaću?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne	5,8%	14%	1,5%	5,5%	3,3%
Da, ali ne redovno	9,6%	5,6%	5,9%	9,1%	7,3%
Da, redovno	73,1%	78,9%	75,0%	78,2%	76,4%
Ne želim odgovoriti	11,5%	14,1%	17,6%	7,3%	13,0%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT.

Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju

Tabela 13. Percepcija podmićivanja u svrhu zapošljavanja

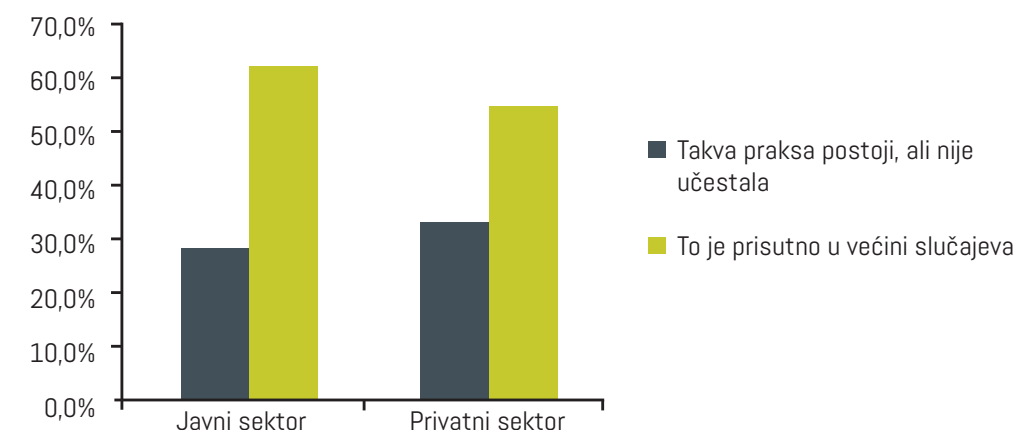
	2009	2012	2016
Mladi koji direktno ili indirektno svjedoče o podmićivanju ili kupovini radnog mjesta	68%	55%	65%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

60% mladih općine Ilidža smatra da je praksa podmićivanja kako bi se dobio posao učestala pojava u javnom sektoru, a da praksa podmićivanja postoji, ali nije učestala smatra 28% mladih kada je javni sektor u pitanju.

Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u realnom sektoru nešto je niža, ali i dalje dosta visoka, 53% mladih smatra da je praksa podmićivanja kako bi se dobio posao u privatnim firmama učestala pojava, a da takva praksa postoji, ali nije učestala smatra 32% mladih općine Ilidža.

Grafikon 10. Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u javnom ili privatnom sektoru

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

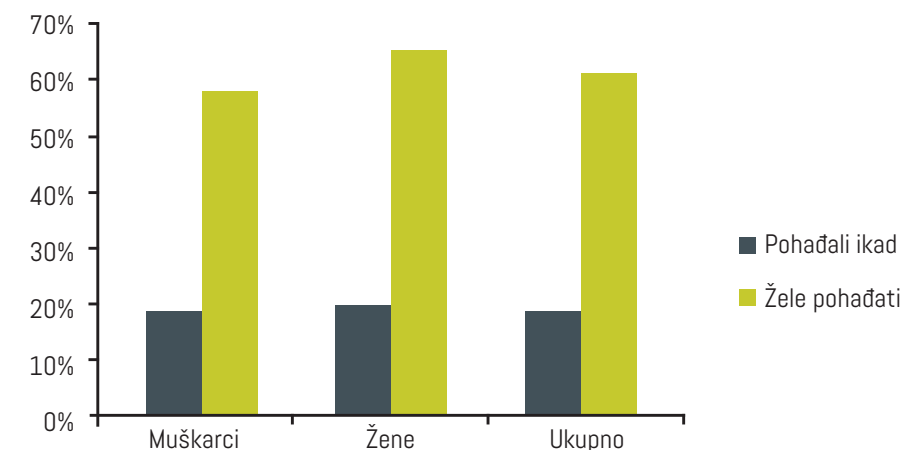
Preduzetništvo mladih

59% mladih smatra da bi im poslovni trening bio od koristi. U prosjeku 18% mladih imalo je priliku učestvovati u određenom poslovnom seminaru za mlade.

Nerazmjernost između broja mladih koji su učestvovali u poslovnom seminaru ili treningu za mlade i broja mladih koji bi željeli učestvovati u takvom seminaru je velika. Oko 18% mladih su nekada pohađali određeni poslovni seminar, dok je onih koji smatraju da bi im takav seminar koristio i koji bi ga željeli pohađati 59%. Razlike bazirane na spolu kod ovih pitanja nisu značajne jer potrebu za edukacijama iz oblasti preduzetništva podjednako imaju i muškarci i žene.

Od 18% mladih koji su pohađali određeni poslovni seminar ili trening, 69% ih navodi kako im je seminar bio vrlo koristan ili koristan. Procent mladih općine Ilidža koji su pohađali poslovni trening za mlade jednak je prosjeku FBiH iz 2013. godine te je porastao za 5% u odnosu na istraživanje provedeno na Ilidži 2012. godine.

Grafikon 11. Mladi koji su pohađali i mladi koji bi željeli pohađati poslovni seminar za mlade

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mišljenje mladih o vlastitom biznisu

Više od polovine mladih rado bi pokrenulo vlastiti biznis. Većini njih u tome je potrebna podrška od samog početka.

Tabela 14. Stav mladih prema pokretanju vlastitog biznisa

	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne, ni u kom slučaju	9%	20%	16%	16%	16%
Ne, jer nemam osnovne uvjete	29%	18%	19%	25%	22%
Da, ali mi je potrebna podrška od samog početka	46%	46%	45%	47%	46%
Da, jer imam osnovne uvjete za to	11%	7%	11%	5%	8%
Ne zna	5%	8%	7%	7%	7%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 57% muškaraca i 51% žena rado bi pokrenuli vlastiti biznis, ali je većini u tome potrebna podrška od samog početka. Oko 22% mladih ne bi pokrenuli vlastiti biznis, ali iz razloga što nemaju osnovne uvjete za to. Mladih koji ni u kom slučaju ne bi pokrenuli vlastiti biznis je oko 16%.

Vladini programi zapošljavanja

U 2009. godini 31% mladih bilo je upoznato sa nekim od vladinih programa zapošljavanja, 2012. godine taj procent opao je na 27%, a 2016. na 23%. Nepoznavanje vladinih programa zapošljavanja nešto je jače izraženo u vangradskim sredinama. Mladih koji su bili korisnici nekog od vladinih programa podrške zapošljavanju je oko 9%.

Socijalna briga mladih

4. SOCIJALNA BRIGA MLADIH

Novac i mladi

Oko 56% mladih, pogotovo mlade žene, ne mogu doprinijeti kućnom budžetu.

Oni koji uspijevaju doprinijeti, zarađuju malo te uglavnom ne uspijevaju štedjeti.

Mladi uglavnom ne mogu doprinositi kućnom budžetu, što je pojava prisutna već dugi niz godina. Broj mladih koji redovno doprinose kućnom budžetu je u porastu, ali ukupan broj mladih koji redovno ili neredovno doprinose kućnom budžetu skoro je jednak kao i 2009. godine. No, najviše je mladih koji ne mogu doprinijeti kućnom budžetu i iznosi 56%.

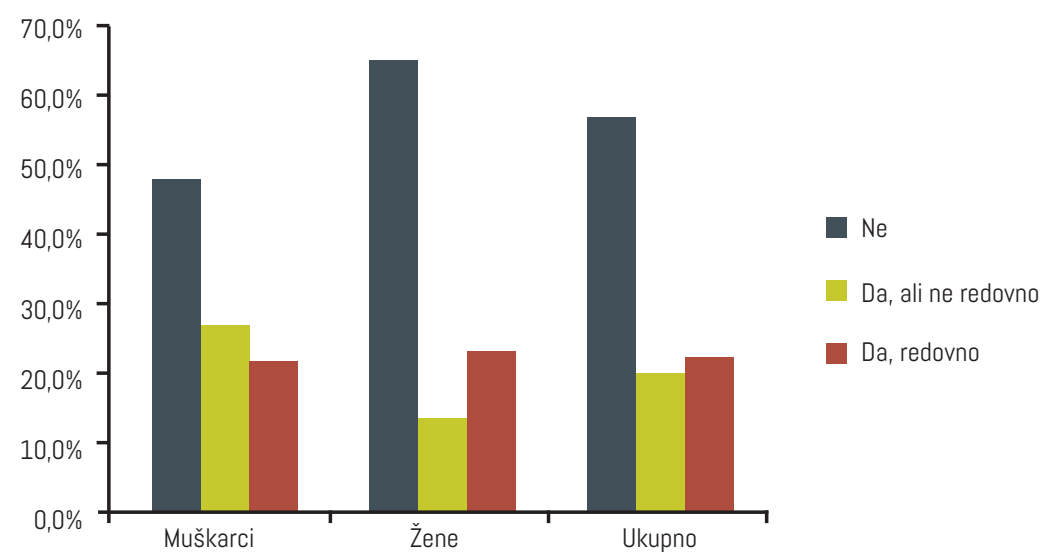
Tabela 15. Doprinos mladih kućnom budžetu

	2009	2012	2016
Mladi članovi domaćinstva koji doprinose kućnom budžetu	19%	21%	21%
Redovno	13%	14%	22%
Da, ali ne redovno	20%	19%	20%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Također, kao i u svim prethodnim istraživanjima provedenim na Ilidži i na nivou FBiH, žene su u nepovoljnijem položaju od muškaraca kada je novac u pitanju. Čak 64% žena u odnosu na 48% muškaraca ne mogu doprinijeti kućnom budžetu. Tek 36% žena u odnosu na 48% muškaraca u mogućnosti su doprinositi kućnom budžetu. Slična slika je i na području FBiH kada su u pitanju mladi i njihove mogućnosti učešća u kućnom budžetu.

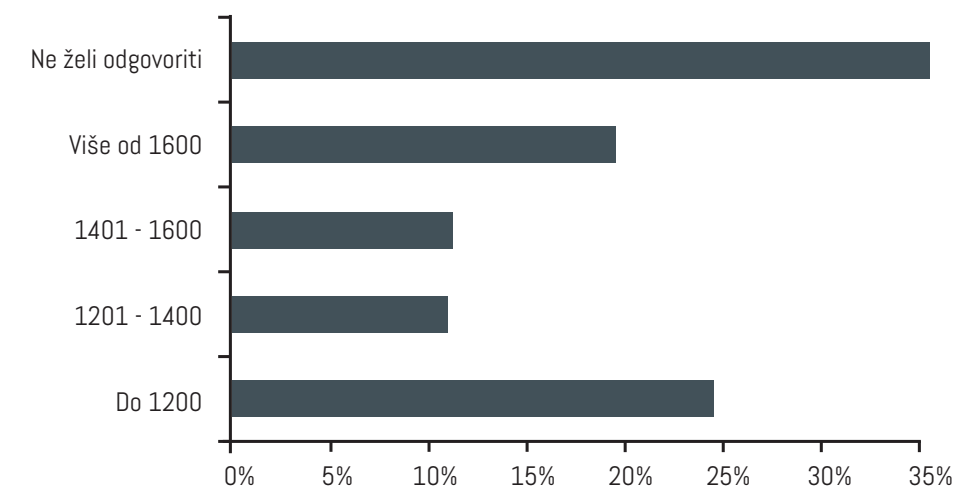
Grafikon 12. Mladi koji doprinose kućnom budžetu u odnosu na spol

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Udio mladih koji ne žele govoriti o novcu uvijek je dosta visok što se evidentira odbijanjem u davanju odgovora na pitanje o tome koliko iznose ukupna mjesečna primanja domaćinstava u kojima žive ili koliko iznose njihova ukupna lična primanja. Čak 48% mladih na nivou FBiH nisu željeli odgovoriti na pitanje o ukupnim prihodima domaćinstva, a na Ilidži procent odbijanja davanja odgovora na pitanje o prihodima domaćinstva iznosi 35%.

Grafikon 13. Ukupna mjesečna primanja domaćinstva

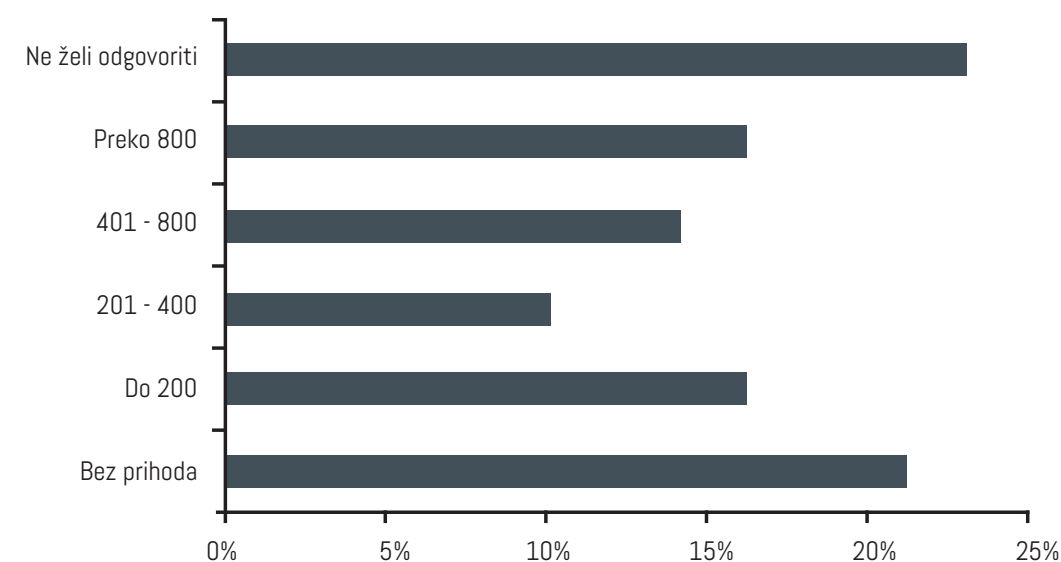

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 25% mladih živi u domaćinstvima čija su ukupna mjesečna primanja ispod 1.200 KM. Uzmemo li u obzir podatak da najveći broj mladih živi u domaćinstvima koja broje tri, četiri ili pet članova, možemo zaključiti da oni i njihove porodice žive dosta teško kada je novac u pitanju.

Kada govorimo o iznosima ukupnih mjesečnih prihoda mladih ljudi, iz podataka u nastavku može se vidjeti kako ih je najviše sa prihodima do 200 KM mjesečno te sa značajnim procentom mladih koji ne žele odgovoriti na ovo pitanje.

Grafikon 14. Ukupna mjesečna potrošnja mladih Ilidže

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kako je već spomenuto, većina mladih ne može kontinuirano odnosno svakog mjeseca uštedjeti određeni iznos novca. Također, veliki broj mladih ne želi odgovoriti na pitanje o mogućnostima štednje, a kod onih koji su odgovorili, najviše je negativnih odgovora.

Tabela 16. Mladi i štednja

Mogućnosti za štednju	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne	59%	27%	37%	48%	42%
Da	15%	19%	23%	11%	17%
Ne želim odgovoriti	29%	54%	41%	41%	41%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

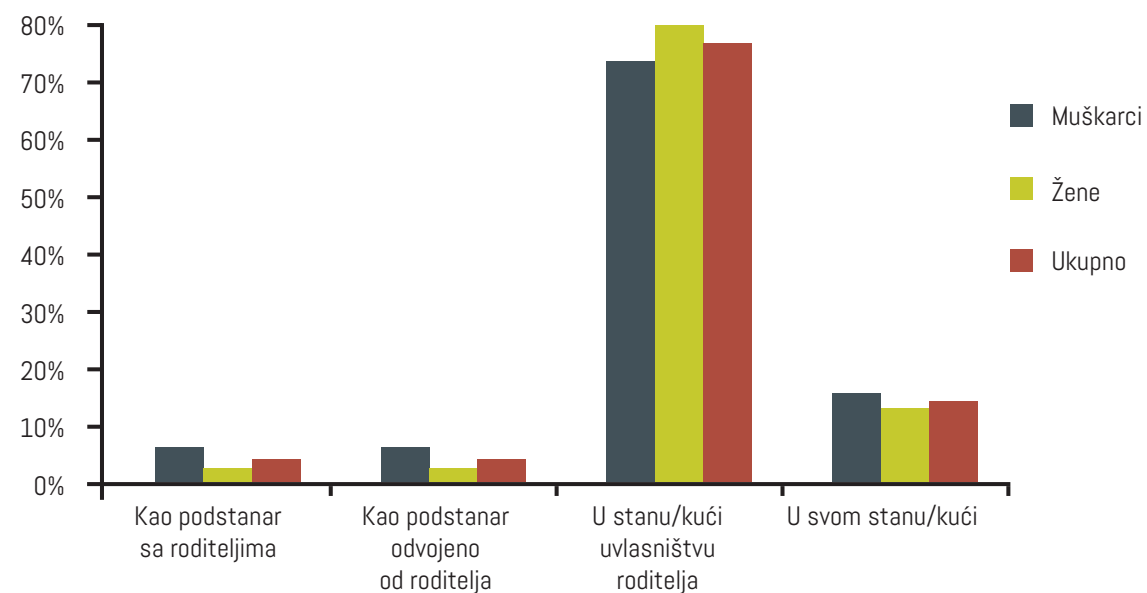
Formiranje porodice i stambeni status mladih

11% mladih općine Ilidža je vjenčano, a 8% ih ima djecu, što je približno prosjeku FBiH gdje je 9% mladih vjenčano, a 7% ima djecu.

Od navedenih 7% mladih koji imaju djecu, 68% ih ima jedno dijete, a 32% imaju dvoje djece.

Značajan pokazatelj socijalnog statusa mladih je i njihov stambeni status. Grafikon 15 pokazuje stambeni status mladih općine Ilidža.

Grafikon 15. Stambeni status mladih općine Ilidža

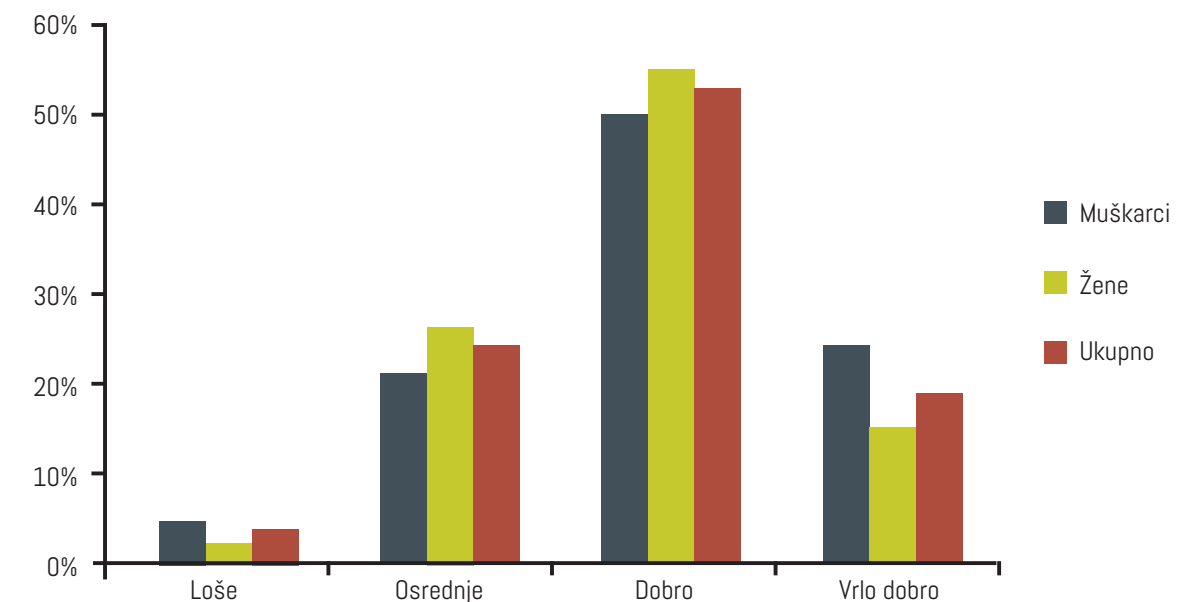
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Procent mladih koji su se uspjeli stambeno osamostaliti je oko 14%. Većina mladih, čak 75%, živi u stanu ili kući koji su u vlasništvu njihovih roditelja. Mali je procent mladih koji žive odvojeno od roditelja kao podstanari (4%).

Samoprocjena životnog standarda

Svoj trenutni životni standard mladi općine Ilidža uglavnom procjenjuju kao dobar (52%). Da imaju osrednji životni standard smatra 24% mladih. Onih koji smatraju da žive vrlo dobro je 19%, a loše i vrlo loše je 4%.

Grafikon 16. Procjena životnog standarda

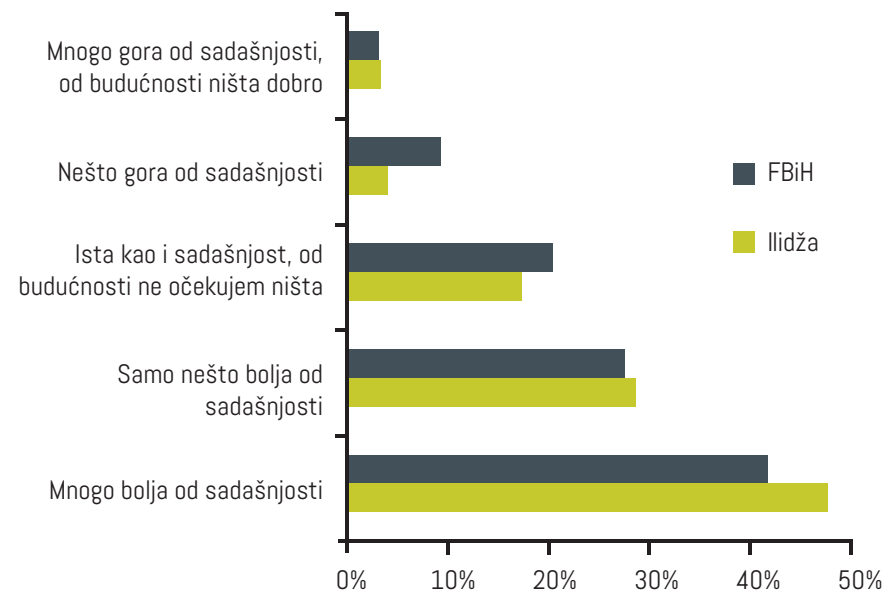

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Percepcija budućnosti

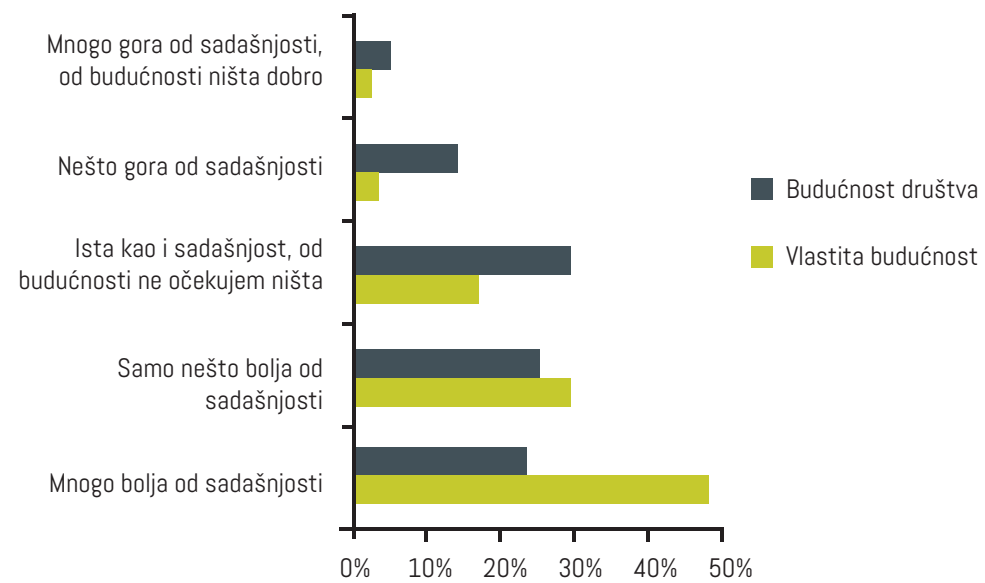
Svoju budućnost mladi općine Ilidža vide nešto povoljnije nego što je to slučaj kod mladih na nivou FBiH. Oko 47% mladih općine Ilidža naspram 41% mladih FBiH budućnost vide kao mnogo bolju od sadašnjosti, a 28% je vide kao samo nešto bolju od sadašnjosti naspram 27% mladih na nivou FBiH.

Udio mladih općine Ilidža koji svoju budućnost vide kao mnogo goru od sadašnjosti i od nje ne očekuju ništa dobro je 3% što je jednako procentu na nivou FBiH. Da se u budućnosti ništa značajno neće promijeniti misli 17% mladih općine Ilidža i 20% mladih na nivou FBiH.

Grafikon 17. Percepcija vlastite budućnosti

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kao i kod mladih na nivou FBiH, percepcija budućnosti društva u cijelosti je nešto negativnija od percepcije lične budućnosti. Također, kao i kod mladih u FBiH, ova pojava može se objasniti činjenicom da većina mladih razmišlja o odlasku iz BiH pa tako doživljavaju da će za sebe moći stvoriti bolju budućnost dok za bh. društvo o tom pitanju ne mogu učiniti mnogo.

Grafikon 18. Percepcija budućnosti društva

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstvena zaštita mladih

5. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

Sistematski pregled

Više od polovine mladih općine Ilidža obavilo je sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci što je bolji prosjek nego na nivou FBiH.

Tabela 17. pokazuje koliko redovno mladi općine Ilidža obavljaju sistematski pregled u poređenju sa podacima na nivou FBiH. Oko 53% mladih općine Ilidža obavili su sistematski pregled u posljednjih godinu dana, bez značajne razlike bazirane na spolu. Na nivou FBiH, u referentnih godinu dana, sistematski pregled obavilo je 43% mladih i to 46% muškaraca i 39% žena (7% više muških ispitanika koji su obavili sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci).

Tabela 17. Učestalost obavljanja sistematskih pregleda mladih u dobi od 15 do 30 godina

SISTEMATSKI PREGLED	Muškarci Ilidža	Žene Ilidža	Total Ilidža	Muškarci FBiH	Žene FBiH	Total FBiH
U posljednjih mjesec dana	5%	7%	6%	8%	3%	6%
U zadnja tri mjeseca	10%	6%	8%	9%	10%	9%
U zadnjih 6 mjeseci	15%	17%	16%	14%	10%	12%
U zadnjih godinu dana	25%	21%	23%	15%	16%	16%
Prije više od godinu dana	14%	23%	18%	20%	19%	20%
Ne sjećam se	27%	21%	24%	25%	25%	25%
Nikada	3%	3%	3%	7%	12%	9%
Ne želim odgovoriti	1%	3%	2%	2%	4%	3%

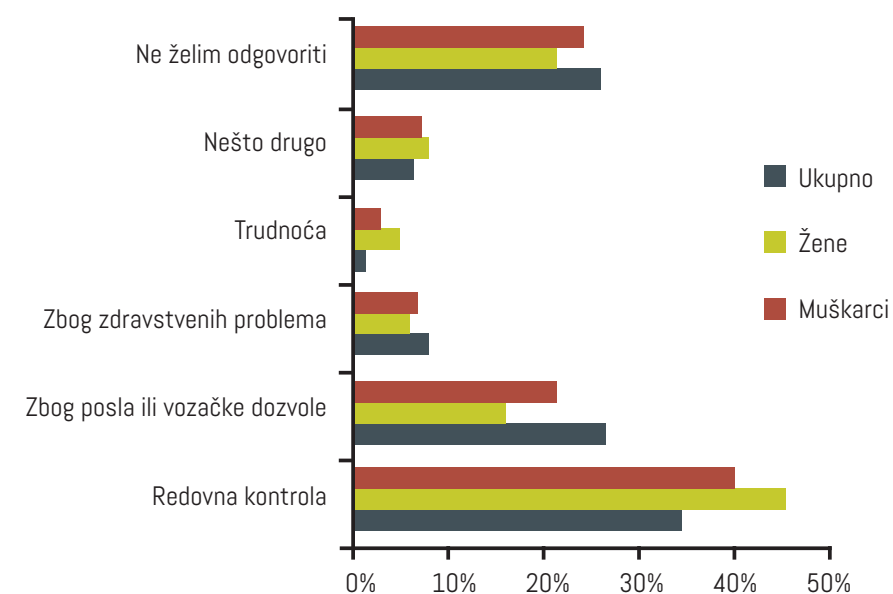
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Od navedenih 53% mladih koji su obavili sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci, njih 40% je pregled izvršilo kao redovnu kontrolu, s tim da su djevojke nešto više osviještene o tom pitanju, tako da je redovnu kontrolu radilo 45% djevojaka i 34% muškaraca.

Zbog posla ili za potrebe stjecanja vozačke dozvole, sistematski pregled je radilo 26% muškaraca i 16% djevojaka, a zbog zdravstvenih problema 8% muškaraca i 6% djevojaka.

Rezultati prikazani u grafikonu u nastavku pokazuju razloge zbog kojih mladi rade sistematski pregled.

Grafikon 19. Razlozi obavljanja sistematskog pregleda

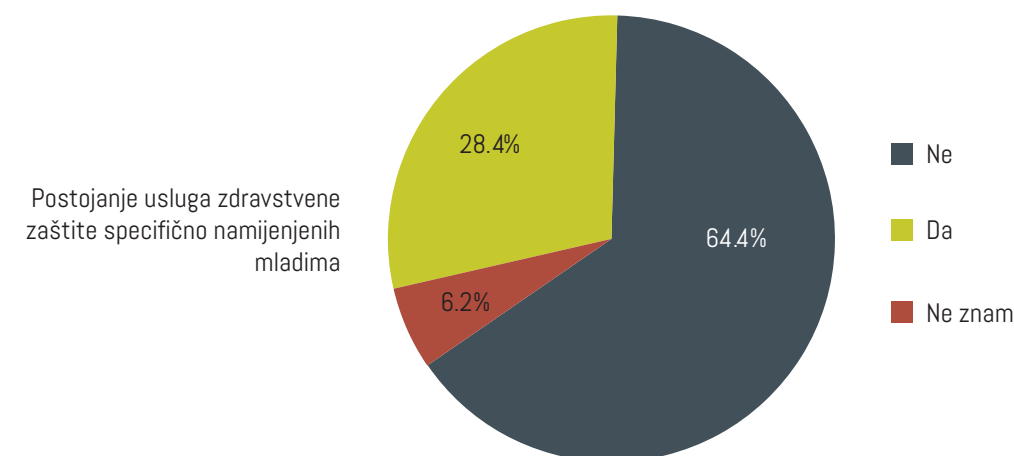
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstvene usluge

Zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namijenjene samo za mlade ne postoje u većini lokalnih zajednica ili mladi nisu informirani da takve usluge postoje.

Tek 6% mladih zna da u njihovoj lokalnoj zajednici postoje zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima te su te usluge i koristili.

Grafikon 20. Zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstvenim uslugama koje pružaju domovi zdravlja u njihovim lokalnim zajednicama, 32% mladih nije ni zadovoljno ni nezadovoljno bez značajnih razlika baziranih na spolu. Isto je i sa nezadovoljstvom mladih zdravstvenim uslugama, gdje je oko 30% mladih muškaraca i žena u potpunosti nezadovoljno ili nezadovoljno.

Zadovoljnih je 29%, a u potpunosti zadovoljnih 8% muškaraca i 3% žena.

Tabela 18. Stepen zadovoljstva mladih uslugama domova zdravlja

		Muškarci	Žene	Total
U kojoj mjeri ste zadovoljni uslugama koje pruža dom zdravlja u vašoj općini?	U potpunosti nezadovoljan	12%	9%	10%
	Nezadovoljan	18%	22%	20%
	Ni zadovoljan ni nezadovoljan	30%	34%	32%
	Zadovoljan	27%	30%	29%
	U potpunosti zadovoljan	8%	3%	6%
	Ne znam	4%	2%	3%
	Ne želim odgovoriti	1%	1%	1%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstveno osiguranje

Oko 51% mladih općine Ilidža osigurani su preko roditelja/staratelja. Oko 2% mladih nema ili ne zna da li ima zdravstveno osiguranje, što je rezultat niži od podatka iz istraživanja na nivou FBiH u kojem je pronađeno da 7% mladih nema zdravstveno osiguranje.

Mladi uglavnom koriste javno zdravstveno osiguranje preko roditelja/staratelja (51%), a preko biroa za zapošljavanje osigurano je oko 18% mladih. Osiguranje koje uplaćuje poslodavac ima oko 20% mladih, a dodatno osiguranje (privatno u BiH ili inostranstvu) ima 5% mladih.

Ginekološki pregled

Visoke stope odbijanja odgovaranja na pitanja o reproduktivnom zdravlju kod mladih žena općine Ilidža ukazuju na potrebu promjene pristupa ovim pitanjima od strane svih sudionika brige o reproduktivnom zdravlju mladih.

Oko 21% mladih žena ne žele odgovoriti na pitanje o tome koliko godina su imale kada su prvi put posjetile ginekologa, a 60% djevojaka ne žele odgovoriti na pitanje o tome koliko puta su posjetile ginekologa u posljednjih 12 mjeseci.

Intimni odnosi

Intimni odnosi i seksualno zdravlje teme su o kojima mladi nisu otvoreni razgovarati što u kombinaciji sa prethodno navedenim negativnim podacima o brizi za reproduktivno zdravlje, može uzrokovati ozbiljne posljedice.

Relativno visok procent mladih koji nisu željeli odgovoriti na pitanje o tome jesu li seksualno aktivni ili ne potvrđuje prisutnost nelagode kod mladih kada se govori o temama seksualnog i reproduktivnog zdravlja. U približno jednakom procentu od oko 14% i muškarci i žene nisu željeli odgovoriti na ovo pitanje.

Iz odgovora ispitanika koji su odgovorili na pitanje o seksualnoj aktivnosti može se zaključiti kako su muški ispitanici seksualno više aktivni (46%) nego žene (30%) te intimne odnose upražnjavaju sa više različitih osoba nego što je to slučaj kod ispitanica.

Tabela 19. Seksualna aktivnost mladih

		Muškarci	Žene	Total
Jeste li seksualno aktivni?	Ne	41%	55%	48%
	Da	46%	30%	38%
	Ne želim odgovoriti	13%	15%	14%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi muškarci češće mijenjaju seksualne partnere nego što je to slučaj sa ženama te stoga predstavljaju rizičniju grupu kada su u pitanju spolno prenosive bolesti.

Tabela 20. Odgovori na pitanje: Jeste li u posljednjih 6 mjeseci imali intimni odnos sa jednom ili više osoba?

	Muškarci	Žene	Total
Sa jednom osobom	42%	62%	51%
Sa više od jedne osobe	20%	1%	12%
Ne želim odgovoriti	32%	26%	29%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

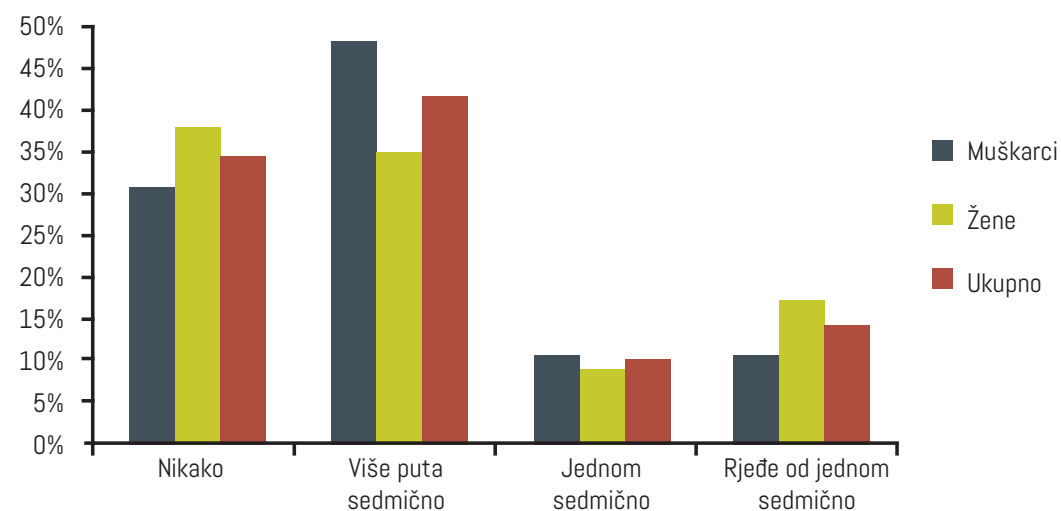
Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Muškarci općine Ilidža posvećuju mnogo više vremena rekreativnim aktivnostima nego što to čine žene. Mladim djevojkama je potrebno osigurati odgovarajuće rekreativne sadržaje kako bi se više uključile.

Polovina mladih općine Ilidža rekreativnim aktivnostima se bavi jednom sedmično ili više puta u toku sedmice, ali sa značajnim razlikama baziranim na spolu jer se 47% muškaraca i 34% žena rekreativnim aktivnostima bave više puta sedmično. Oko 30% muškaraca i 37% žena rekreativnim aktivnostima ne bave se nikako, a rjeđe od jednom sedmično u rekreaciju se uključuje 11% muškaraca i 17% žena.

Procent mladih koji se bave rekreativnim aktivnostima raste u odnosu na prethodna istraživanja.

Grafikon 21. Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Pušenje

U prosjeku 32% mladih općine Ilidža su svakodnevni pušači, 22% je onih koji puše više od 10 cigareta dnevno, od toga 7% puše više od 20 cigareta dnevno, te 7% više od 30 cigareta.

Kada govorimo o pušenju, Bosna i Hercegovina je u svim istraživanjima uvijek značajno iznad prosjeka zemalja članica EU. Do istih podataka došlo je i istraživanje među mladima općine Ilidža koji cigarete konzumiraju više i češće nego njihovi vršnjaci u zemljama članicama EU pa i nekim zemljama koje to još nisu. Mladi općine Ilidža cigarete konzumiraju u sličnom procentu kao i svi mladi sa područja FBiH.

Tabela 21. Postotak mladih pušača

Broj cigareta u danu	Muškarci	Žene	Total
Nisam pušač	61%	71%	66%
Jedna do dvije	2%	2%	2%
3 do 5	2%	3%	3%
6 do 10	7%	3%	5%
11 do 20	10%	7%	9%
21 do 30	8%	7%	7%
Više od 30	7%	6%	7%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Konzumiranje alkoholnih pića

Konzumiranje alkoholnih pića nije opći trend među mladima općine Ilidža. Ipak, postoji 29% mladih koji su alkohol konzumirali jednom ili više puta u posljednjih mjesec dana.

Na nivou FBiH 42% muškaraca i 25% žena u referentnih 30 dana konzumirali su alkoholna pića jednom ili više puta, na Ilidži su ti procenti niži i za muškarce (36%) i za žene (22%).

U odnosu na svoje vršnjake iz zemalja članica EU te zemalja iz okruženja, mladi u BiH alkohol konzumiraju dosta manje, pogotovo kada govorimo o ženama.

Iako se rezultat o omjeru mladih koji konzumiraju alkoholna pića može činiti povoljan, pitanja vezana za konzumiranje alkohola među mladima nikako se ne smiju zanemariti.

Tabela 22. Konzumiranje alkohola u referentnih mjesec dana

	Muškarci	Žene	Total
Ne pijem alkoholna pića	60%	75%	67%
Niti jednom	3%	3%	3%
Samo jedanput	10%	10%	10%
2 do 3 puta	14%	9%	11%
4 do 6 puta	7%	2%	5%
7 do 10 puta	0,5%	1,4%	1%
Više od 10 puta	5%	0%	2%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Konsumiranje opojnih droga

Mladi općine Ilidža uglavnom navode kako ne konzumiraju opojne droge (92% muškaraca i 99% žena).

Navedene podatke o konzumiranju opojnih droga treba posmatrati sa rezervom jer je procent mladih koji konzumiraju opojne droge vjerovatno veći od pronađenog. Prema izvještajima federalnih institucija poput MUP-a i slično, procent mladih koji konzumiraju opojne droge je veći od navedenog te postoji mogućnost da ispitanici u ovom istraživanju nisu bili spremni iskreno odgovoriti na ovo pitanje iako je istraživanje bilo anonimnog karaktera.

Tabela 23. Konsumiranje opojnih droga u referentnih mjesec dana

	Muškarci	Žene	Total
Ne konzumiram opojne droge	91,6%	98,6%	95%
Niti jednom	14%	0,5%	0,9%
Samo jedanput	2,3%	0%	1,2%
2 do 3 puta	14%	0,0%	0,7%
4 do 6 puta	0,9%	0,0%	0,5%
7 do 10 puta	0,0%	0,0%	0,0%
Više od 10 puta	0,5%	0,5%	0,5%
Ne želim odgovoriti	1,9%	0,5%	1,2%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kultura i sport mladih

6. KULTURA I SPORT MLADIH

Zadovoljstvo podrškom kulturi

Kada je u pitanju zadovoljstvo mladih podrškom lokalnih vlasti razvoju i kreiranju kulturnih sadržaja, mladi su uglavnom nezadovoljni. Zadovoljnih i vrlo zadovoljnih mladih vrlo je malo.

Tabela 24. Zadovoljstvo mladih podrškom kulturi

	Vrlo nezadovoljan	Nezadovoljan	Ni zadovoljan ni nezadovoljan	Zadovoljan	Vrlo zadovoljan
Zadovoljstvo podrškom lokalnih vlasti pri kreiranju kulturnih sadržaja	31%	23%	28%	5%	1%
Zadovoljstvo podrškom lokalnih vlasti vama da kreirate kulturne sadržaje	31%	23%	26%	5%	1%
Zadovoljstvo kvalitetom medija kada je u pitanju vrijeme posvećeno kulturi	29%	27%	26%	7%	1%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ni zadovoljstvo podrškom razvoju sporta nije veće. Mladi su uglavnom vrlo nezadovoljni i nezadovoljni podrškom lokalnih vlasti, posebno kada je u pitanju podrška mladima da sami kreiraju sportske sadržaje. Zadovoljstvo nastavom vezanom za sport u školama i na fakultetima je nešto veće.

Tabela 25. Zadovoljstvo mladih podrškom sportu

	Vrlo nezadovoljan	Nezadovoljan	Ni zadovoljan ni nezadovoljan	Zadovoljan	Vrlo zadovoljan
Podrškom lokalnih vlasti kada je u pitanju razvoj sporta	28%	24%	24%	8%	4%
Podrškom lokalnih vlasti vama da kreirate sportske sadržaje	30%	23%	23%	7%	3%
Nastavom fizičkog/tjelesnog odgoja u školi ili na fakultetu	24%	18%	21%	16%	5%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Aktivizam mladih
(učešće, volontiranje
i mobilnost)

7. AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST)

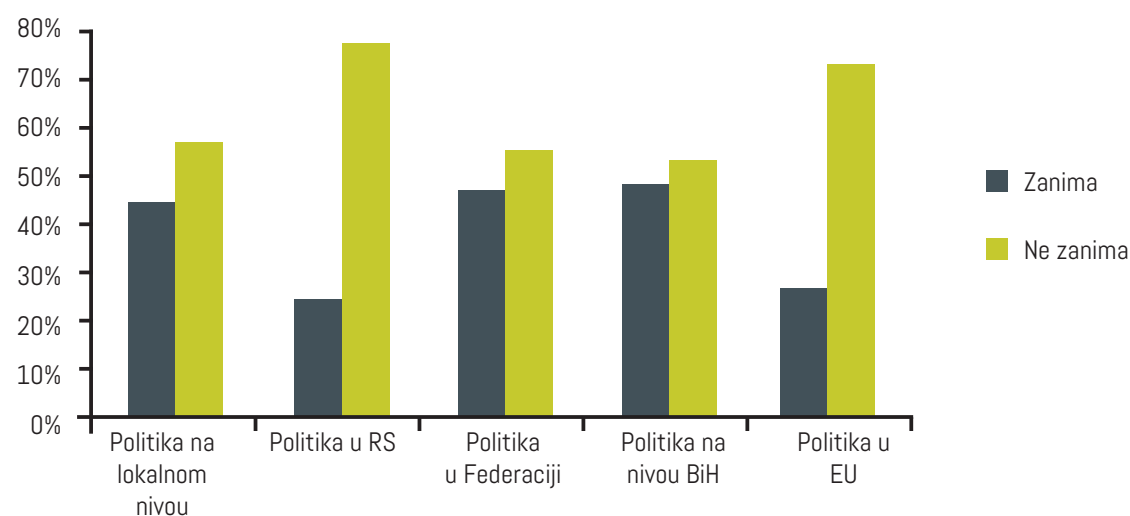
Zainteresiranost za politiku

Zainteresiranost mladih općine Ilidža za politiku na lokalnom nivou raste u odnosu na prethodna istraživanja sa 32% u 2009. godini na 44% u 2016. godini.

Od postotka mladih koje politika zanima najviše je onih koje zanima politika na nivou BiH (47%), te politika na nivou FBiH (46%). Posebnu pažnju potrebno je obratiti na 56% mladih koje ne zanima politika na lokalnom nivou s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na lokalnom nivou.

Mlade općine Ilidža najmanje zanima politika u Republici Srpskoj, jer se tek 24% mladih izjašnjava kako ih politika u tom entitetu zanima u većoj ili manjoj mjeri. Politika na nivou EU zanimljiva je za 26% mladih, što je nešto niže od podatka iz istraživanja na nivou FBiH.

Grafikon 22. Zainteresiranost mladih za politiku

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Načini učešća u donošenju odluka i mladi

Mladi smatraju kako nemaju nikakvog utjecaja na donošenje odluka značajnih za mlade, a koje se donose na lokalnom nivou. Ovakvo mišljenje ima 33% muškaraca i 40% žena. To je i mogući razlog zbog kojeg mladi većinu mehanizama aktivnog učešća ne doživljavaju kao učinkovite.

Najmanje učinkovitim smatraju lično kontaktiranje političara, učešće u demonstracijama i potpisivanje peticija. Sljedeće po neučinkovitosti je glasanje na izborima, rad u političkim strankama i, na posljednjem mjestu, rad u nevladinim organizacijama.

Tabela 26. Mišljenje mladih o tome koliko mladi imaju utjecaja na donošenje odluka koje ih se tiču na lokalnom nivou

	2009.	2012.	2016.
Uopće nemaju utjecaja	25%	17%	37%
Imaju malo utjecaja	53%	49%	35%
Donekle imaju utjecaja	18%	31%	20%
Imaju mnogo utjecaja	1%	2%	1%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Rezultat toga što mladi ne vjeruju da svojim učešćem mogu donijeti promjene ogleda se i u niskom procentu mladih koji su u posljednjih 12 mjeseci izrazili neki od oblika aktivnog učešća.

Tabela 27. Učešće mladih u dobi između 15 i 30 godina u određenim oblicima aktivizma

	Niti jednom	1 ili 2 puta	3 do 5 puta	Više od 5 puta
Kontaktirali političara	90%	5%	2%	1%
Prisustvovali javnom skupu	78%	15%	4%	2%
Potpisali peticiju	41%	42%	11%	4%
Učestvovali u javnim protestima	62%	29%	6%	2%
Napisali članak u studentskim novinama, za neku organizaciju ili na internetu	82%	9%	4%	3%
Učestvovali na javnim raspravama o općinskom budžetu	86%	6%	3%	3%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi generalno nisu dovoljno informirani o načinima i mogućnostima učešća u donošenju odluka. Ne prisustvuju javnim raspravama, tribinama, otvorenim sjednicama općinskog/gradskog vijeća, niti im je takav vid građanskog učešća blizak.

Aktivni mladi

Procent mladih općine Ilidža koji su aktivni kroz članstvo u organizacijama, bilo političkim ili nepolitičkim, u porastu je u odnosu na prethodna istraživanja.

Najviše mladih uspjele su okupiti omladinske organizacije i organizacije za ljudska prava i humanitarnu pomoć. Slijede ih političke stranke i omladinske organizacije političkih stranaka, potom okolišne organizacije te religijske i profesionalne organizacije.

Žene su više zastupljene u članstvu skoro svih tipova organizacija, ali ne sa velikim procentom razlike.

Tabela 28. Članstvo u organizacijama

Članstvo u organizacijama	2009	2012	2016	FBiH 2013
Omladinske organizacije ili asocijacije	15%	16%	20%	33%
Omladinske organizacije političkih stranaka	6%	6%	10%	14%
Religijske organizacije	2%	3%	6%	11%
Politička stranka	8%	10%	14%	17%
Okolišne organizacije	5%	1%	7%	11%
Ljudska prava ili organizacije za humanitarnu pomoć	8%	8%	19%	13%
Profesionalne organizacije	2%	1%	5%	4%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Procent mladih koji nisu članovi navedenih organizacija, ali su učestvovali u aktivnostima koje su organizacije organizirale ili su radili za njih, je nešto veći od procenta mladih koji su članovi.

Iako članstvo u organizacijama različitog tipa kod mladih općine Ilidža raste u odnosu na prethodne godine, ono ipak nije na nivou rezultata FBiH. Najveća razlika je kod članstva u omladinskim organizacijama gdje je na nivou FBiH za 13% veći udio mladih koji su članovi omladinskih organizacija. Kod ostalih tipova organizacija, članstvo mladih općine Ilidža za 3% do 5% je niže nego kod mladih FBiH. Izuzetak je članstvo u profesionalnim organizacijama, gdje je rezultat veći za 1% kod mladih općine Ilidža.

Mobilnost mladih

8. MOBILNOST MLADIH

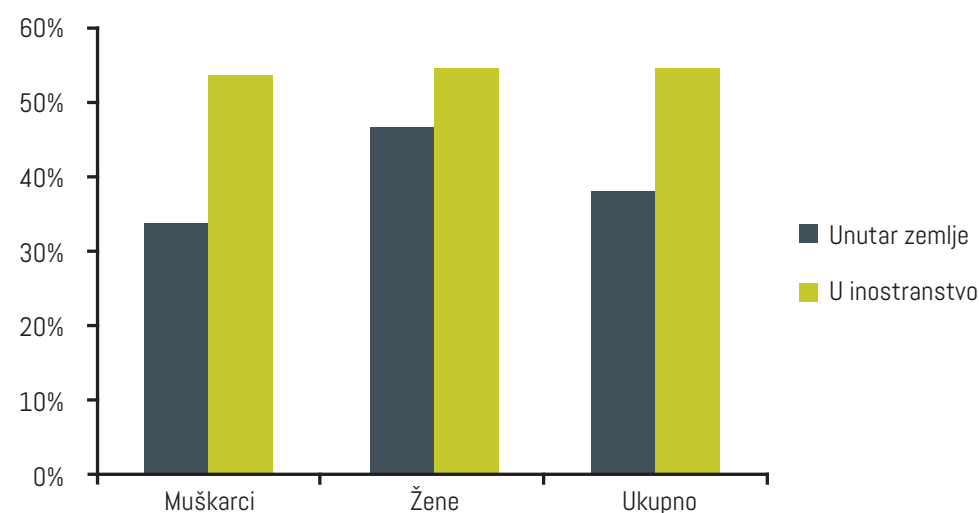
Kada govorimo o mobilnosti mladih, turističke posjete te posjete rodbini i prijateljima najčešći su povod za putovanja. U manjem procentu zastupljeni su volonterski kampovi, studijska putovanja i ljetne škole.

Od 63% mladih koji su u posljednjih 12 mjeseci putovali u druge gradove unutar BiH najviše ih je putovalo u Mostar, Tuzlu, Zenicu i Konjic.

Udio mladih općine Ilidža koji su putovali u druge gradove unutar BiH (63%) niži je od rezultata na nivou FBiH gdje je 83% mladih navelo kako su putovali u druge gradove BiH u referentnih godinu dana.

Što se tiče putovanja u inostranstvo, u posljednjih 12 mjeseci 47% mladih imali su priliku putovati u neke druge zemlje što je rezultat jednak rezultatu do kojeg je došlo istraživanje na nivou FBiH. Mladi općine Ilidža najčešće su putovali u Srbiju, Hrvatsku i Crnu Goru. Najčešći razlozi putovanja su turistički ili posjeta prijateljima i rodbini.

Grafikon 23. Mladi koji su putovali u posljednjih 12 mjeseci

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Odlazak iz zemlje

Oko 32% mladih općine Ilidža otišlo bi u inostranstvo zauvijek, 36% bi otišlo na duže vrijeme kada bi im se za to pružila prilika, a 11% ih poduzelo i konkretne korake za odlazak iz zemlje.

Alarmantan je podatak da bi 37% mladih na nivou FBiH napustilo zemlju zauvijek radi odlaska u inostranstvo. Općina Ilidža nešto je ispod tog prosjeka, ali ipak sa dosta visokim procentom mladih koji ne žele živjeti tu gdje žive. Dodamo li tome još 36% mladih koji ne bi otišli zauvijek, ali bi otišli na duže vrijeme te 5% mladih koji ne znaju bi li otišli ili ne, dolazimo do podatka da na Ilidži postoji oko 26% mladih koji tu i žele ostati. Za nekih 10% veći je udio muškaraca koji bi napustili zemlju trajno ili privremeno.

Grafikon 24. Spremnost mladih općine Ilidža na odlazak u inostranstvo

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada govorimo o razlozima zbog kojih je ovoliko mladih spremno napustiti domove, najčešći razlog je privremeni rad u inostranstvu (60%), radi studija bi otišlo 48% mladih, a radi trajnog nastanjanja u inostranstvu odselilo bi 40% mladih.

Tabela 29. Razlozi radi kojih bi mladi napustili BiH već sutra ukoliko bi im se pružila prilika

	Radi studija	Radi privremenog rada	Kako bih se trajno nastanio/la tamo
Sasvim sigurno	30%	34%	27%
Sigurno	18%	25%	13%
Nisam siguran/na	21%	24%	25%
Vjerovatno ne bih	9%	7%	15%
Sigurno ne bih	18%	8%	18%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 52% mladih općine Ilidža poznaju osobe iz susjedstva koje su u posljednjih 7 godina napustile zemlju, 47% mladih imaju člana iz šire porodice koji je napustio zemlju, a 29% imaju člana iz uže porodice koji je napustio zemlju u posljednjih 7 godina.

Informiranje mladih

9. INFORMIRANJE MLADIH

Oko 98% domaćinstava u kojima žive mladi posjeduju priključak za internet, tako da se mladi najčešće informiraju upravo putem internet portala o svim temama koje ih zanimaju. Skoro 80% mladih koristi računar i internet svakodnevno, a oko 9% skoro svaki dan. Korištenje interneta na nivou je korištenja u zemljama članicama EU.

U istraživanju provedenom na nivou FBiH 2013. godine, evidentirano je da oko 92% domaćinstava u kojima žive mladi posjeduju priključak za internet. Udio mladih koji internet koriste svakodnevno veći je kod mladih općine Ilidža (80%) nego što je zabilježeno kod mladih na nivou FBiH (61%).

Prilikom interpretacije ovih rezultata treba uzeti u obzir vremenski razmak od tri godine između istraživanja provedenog na nivou FBiH i istraživanja provedenog na nivou općine Ilidža jer je korištenje interneta u velikoj mjeri uvjetovano razvojem infrastrukture koja omogućava dostupnost interneta. U periodu od tri godine na tom polju desile su se značajne promjene u infrastrukturi u kontekstu dolaska velikog broja privatnih kompanija koje su proširile internetsku mrežu, postavile konkurentne cijene interneta, te samim tim omogućile da internet bude lakše dostupan stanovništvu. Također, značajan je i utjecaj veće i lakše dostupnosti pametnih telefona na tržištu te dostupnosti bežičnog interneta.

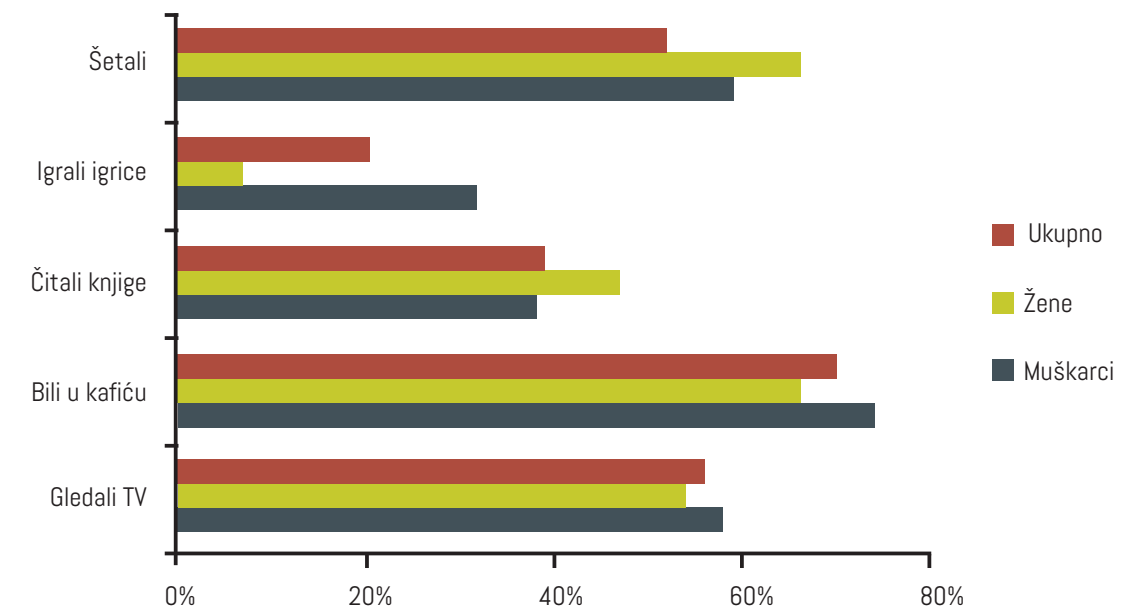
35% mladih nikada ne čita neke dnevne novine, a 51% njih ne čita sedmične magazine. Djevojke povremeno čitaju dnevne i sedmične printane medije u nešto većem procentu nego muškarci. Na nivou FBiH 11% mladih nikada ne čita dnevne novine, a 21% ih nikada ne čita sedmične novine, dok 66% mladih novine (dnevne i sedmične) čita povremeno.

10. SLOBODNO VRIJEME

Iskorištenost slobodnog vremena

Na dnevnoj osnovi mladi općine Ilidža najviše slobodnog vremena provode boraveći u kafićima, potom u šetnji, gledanju televizije i čitanju knjiga, što je dosta slično rezultatima na nivou FBiH, s tim da mladi na nivou FBiH u nešto većem procentu gledaju televiziju, a manje vremena provode u šetnji. Ipak, najzastupljeniji način provođenja slobodnog vremena u oba istraživanja je boravak u kafiću. U nešto manjem procentu mladi vrijeme provode u vožnji biciklom i igranju računarskih igrica. Djevojke u većem procentu čitaju knjige i šetaju, a muškarci više provode vrijeme u kafiću i igranju igrica.

Grafikon 25. Aktivnosti na koje su mladi trošili dva ili više sati dnevno

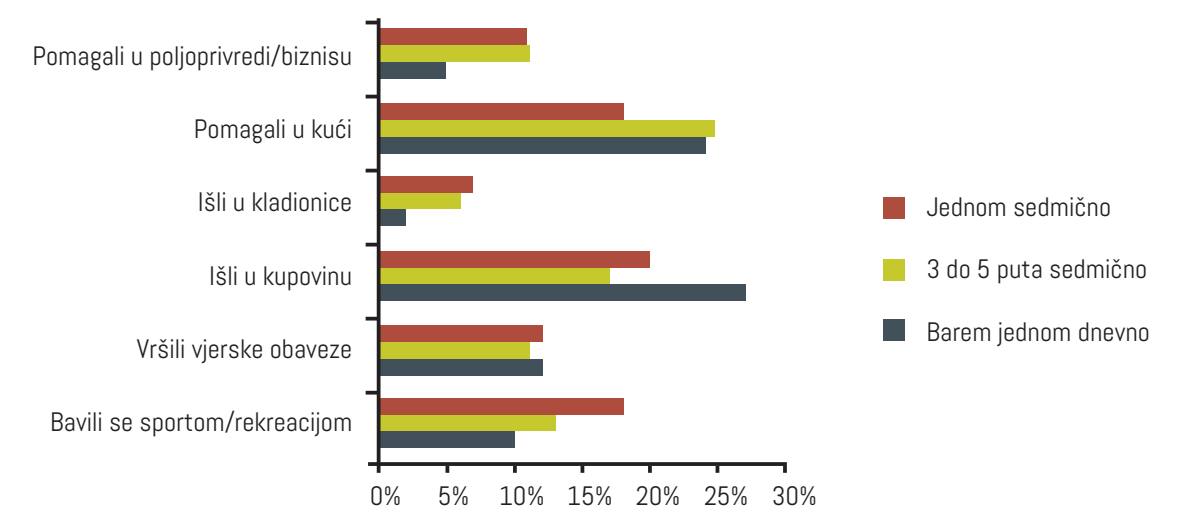
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Aktivnost koju je najveći broj mladih odabrao kao aktivnost koju nikako nisu obavljali u referentnom periodu je igranje videoigara. Zatim dolaze aktivnosti vožnja bicikla i čitanje knjiga, opet sa značajnim razlikama baziranim na spolu.

Na sedmičnom nivou mladi općine Ilidža se najčešće i svakodnevno uključuju u aktivnosti pomaganja roditeljima u vezi s kućnim poslovima, isto kao i mladi na nivou FBiH.

Barem jednom dnevno ili više puta sedmično mladi idu u kupovinu, a u nešto manjem ali ipak značajnom procentu, bave se sportskim i rekreativnim aktivnostima te obavljaju vjerske obaveze.

Grafikon 26. Najčešće sedmične aktivnosti mladih

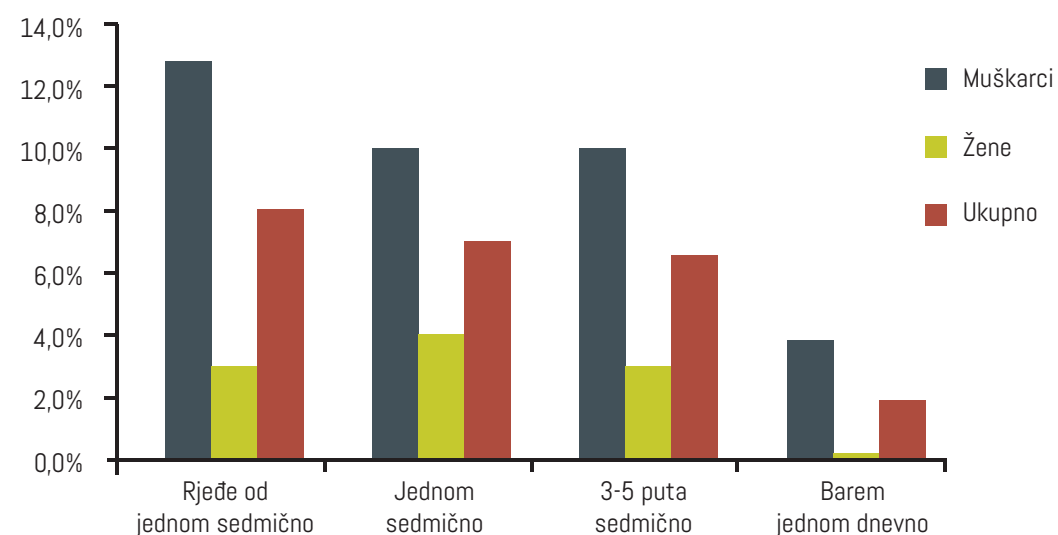
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Na odlaske u kino ili pozorište mladi općine Ilidža troše najmanje slobodnog vremena, kao i na nivou FBiH.

Zabrinjavajući podatak je da 7% mladih jednom sedmično posjećuje kladionice/kockarnice, 6% ih to radi tri do pet puta sedmično, a 2% svaki dan. Dodamo li tome 8% mladih koji kladionice posjećuju rjeđe od jednom sedmično, dolazimo do rizične brojke od 23% mladih koji posjećuju kladionice. Kada govorimo o posjetama kladionicama, značajne su razlike temeljene na spolu jer su muškarci češći posjetoci kladionica sa alarmantnih 36% mladih muškaraca općine Ilidža koji posjećuju kladionice. Rezultat je sličan podatku iz istraživanja na nivou FBiH gdje je evidentirano 37,6% mladih muškaraca koji posjećuju kladionice.

Oko 10% djevojaka općine Ilidža posjećuje kladionice, što je nešto niže od procenta djevojaka na nivou FBiH koje posjećuju kladionice (oko 12% FBiH).

Grafikon 27. Učestalost posjećivanja kladionica kod mladih općine Ilidža

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Identitet mladih

11. IDENTITET MLADIH

Regionalna pripadnost

Mladi općine Ilidža najviše se osjećaju vezanim za općinu u kojoj žive, a potom za religiju i državu kojoj pripadaju.

Jednako kao i mladi na nivou FBiH, mladi općine Ilidža najmanje osjećaju pripadnosti gaje prema Evropskoj uniji u odnosu na ostale ponuđene odgovore.

Tabela 30. Odgovor mladih na pitanje koliko vezanim se osjećaju za pojedine elemente pripadnosti

	Značajno i vrlo značajno		Vrlo malo i nikako	
	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene
Narod kojem pripadate	27%	28%	71%	70%
Religija kojoj pripadate	43%	43%	55%	55%
Entitet	15%	20%	82%	78%
Svojoj općini	46%	41%	53%	57%
Bosna i Hercegovina	44%	38%	54%	60%
Evropska unija	5%	5%	93%	93%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nacionalna i regionalna pripadnost

Nacionalna i religijska pripadnost važan je kriterij za odabir bračnog partnera.

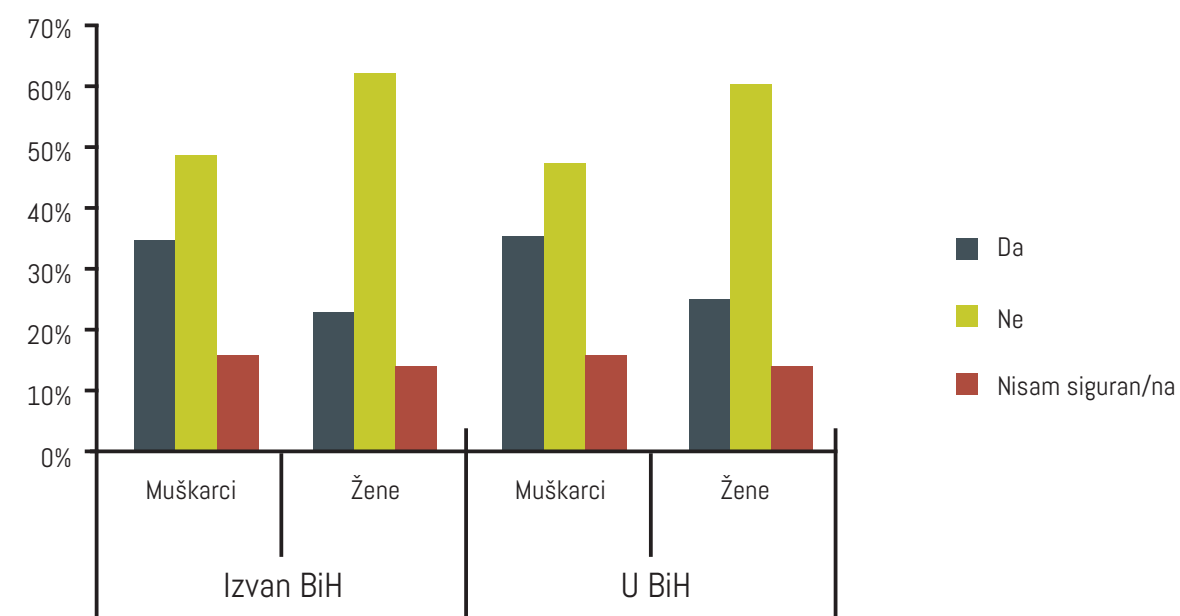
Za više od 86% mladih nacionalnost i religija nisu bitan kriterij za odabir prijatelja te oko 74% mladih općine Ilidža imaju prijatelje druge nacionalnosti sa kojima se redovno druže. Na nivou FBiH ovi rezultati su niži, jer nacionalnost i religija nisu

bitan kriterij za odabir prijatelja za 80% mladih FBiH, dok je procent mladih koji imaju prijatelje druge nacionalnosti sa kojima se redovno druže isti (74%).

Nacionalna pripadnost značajan je kriterij za odabir bračnog partnera, pogotovo za mlade žene, jer 60% djevojaka općine Ilidža ne bi stupilo u brak sa osobom druge nacionalnosti, što je za 4% više od procenta djevojaka na nivou FBiH koje ne bi stupile u brak sa osobom druge nacionalnosti.

Kod muškaraca taj procent iznosi 48%, što je također iznad rezultata na nivou FBiH gdje je oko 41% muškaraca izjavilo kako ne bi stupili u brak sa osobom druge nacionalnosti. Dodamo li tome oko 15% djevojaka i muškaraca općine Ilidža koji nisu sigurni bi li ili ne bi stupili u brak sa osobom druge nacionalnosti, preostaje oko 35% muškaraca i 24% žena kojima nacionalna pripadnost ne bi bila prepreka za brak.

Grafikon 28. Spremnost na brak sa osobom druge nacionalnosti

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Sigurnost mladih

12. SIGURNOST MLADIH

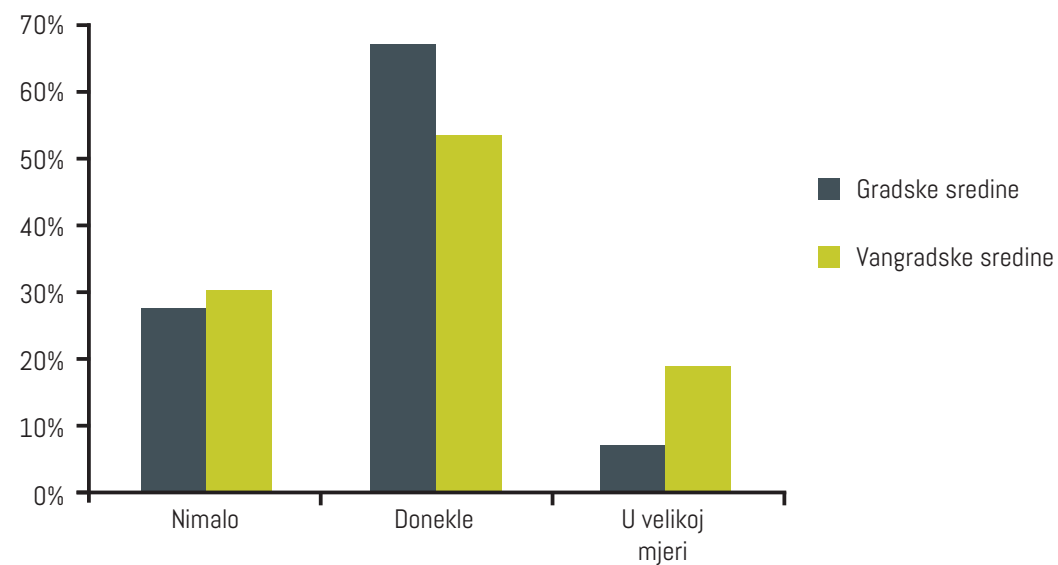
Kako je već najavljeno u uvodnom dijelu, podaci o temi sigurnosti mladih nisu prikupljeni kroz provedena istraživanja na bilo kojem nivou vlasti prethodnih godina tako da su podaci prikupljeni u ovom istraživanju prvi kvantitativni podaci ikada prikupljeni o temi sigurnosti i mladih u kontekstu istraživanja položaja i potreba mladih.

Stoga se podaci iz oblasti sigurnosti ne mogu porediti sa prethodnim godinama niti sa rezultatima istraživanja sa nekih drugih nivoa vlasti iz prostog razloga što takvi podaci za druge nivoe vlasti i ranije godine ne postoje.

Kada govorimo o zadovoljstvu mladih sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem žive, općeniti je zaključak da su mladi više nezadovoljni nego zadovoljni postojećim stanjem. Oko 30% mladih iz vangradskih sredina i 27% mladih iz gradskih sredina nisu nimalo zadovoljni sigurnosnom situacijom.

Najveći je procent mladih koji su donekle zadovoljni stanjem sigurnosti u mjestu u kojem žive (65% u gradskim sredinama i 52% u vangradskim sredinama). Onih koji su zadovoljni u velikoj mjeri je 7% u gradskim sredinama i 18% u vangradskim sredinama.

Grafikon 29. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom u mjestu stanovanja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Različiti oblici nasilja i mladi

Mladi su kroz upitnik odgovarali na dvije forme pitanja o prisutnosti različitih oblika nasilja (nasilje u porodici, međuvršnjačko nasilje, nasilje na internetu, seksualno nasilje, nasilje na radnom mjestu, razbojništvo, nasilje od strane partnera i nasilje od strane određene ekstremističke grupe).

U prvoj formi pitanja mladi su se trebali izjasniti o tome jesu li oni lično bili žrtva nekog od nabrojanih oblika nasilja, dok su u drugoj varijaciji istog pitanja trebali navesti poznaju li nekoga ko je bio žrtva nekog od navedenih oblika nasilja.

Rezultati ukazuju na dosljednost u tome da su mladi kod svakog oblika nasilja, u značajno većem procentu, navodili kako poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja nego što su navodili kako su oni lično bili žrtva nekog od oblika nasilja.

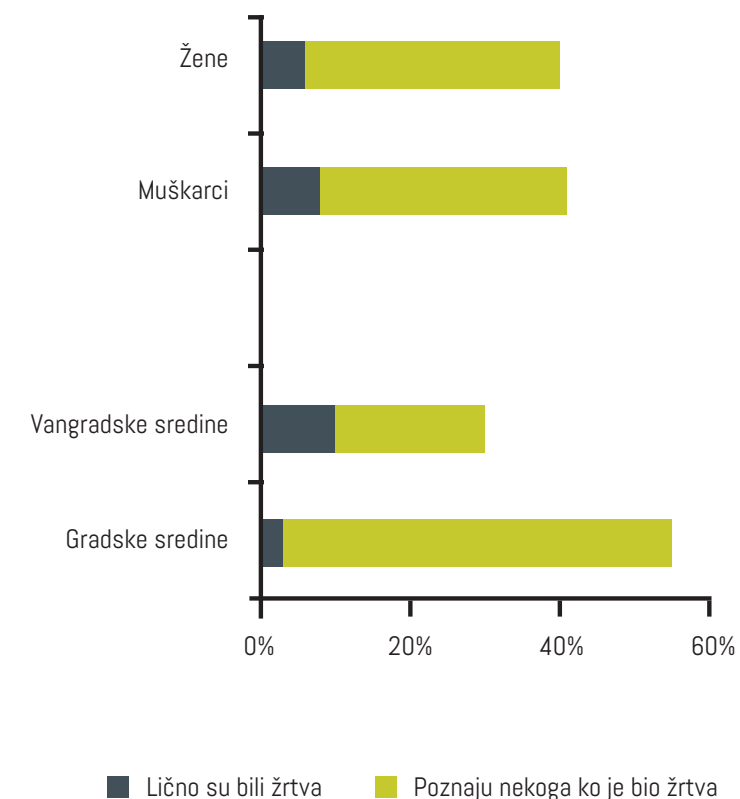
Ove razlike su posebno primjetne kod onih vrsta nasilja o kojima je općenito neugodnije govoriti, poput nasilja u porodici, nasilja na radnom mjestu ili seksualnog nasilja. Kod nekih drugih oblika nasilja, poput razbojništva ili nasilja od strane određene ekstremističke grupe, razlike nisu bile toliko izražene.

Tako je kod oblika nasilja – nasilje u porodici, 7% mladih izjavilo kako su lično bili žrtva nasilja u porodici, dok je čak 34% mladih navelo kako poznaju nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Zanimljiv podatak je da je za 2% veći procent muškaraca nego žena koji navode kako su bili žrtve porodičnog nasilja, odnosno 8% muškaraca i 6% žena izjavljuju kako su bili žrtve nasilja u porodici. Oko 33% muškaraca i 34% žena navode kako poznaju nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Također, za 7% je veći procent mladih iz vangradskih sredina koji navode kako su bili žrtve nasilja u porodici (10% mladih iz vangradskih sredina i 3% mladih iz gradskih sredina).

Grafikon 30. Nasilje u porodici

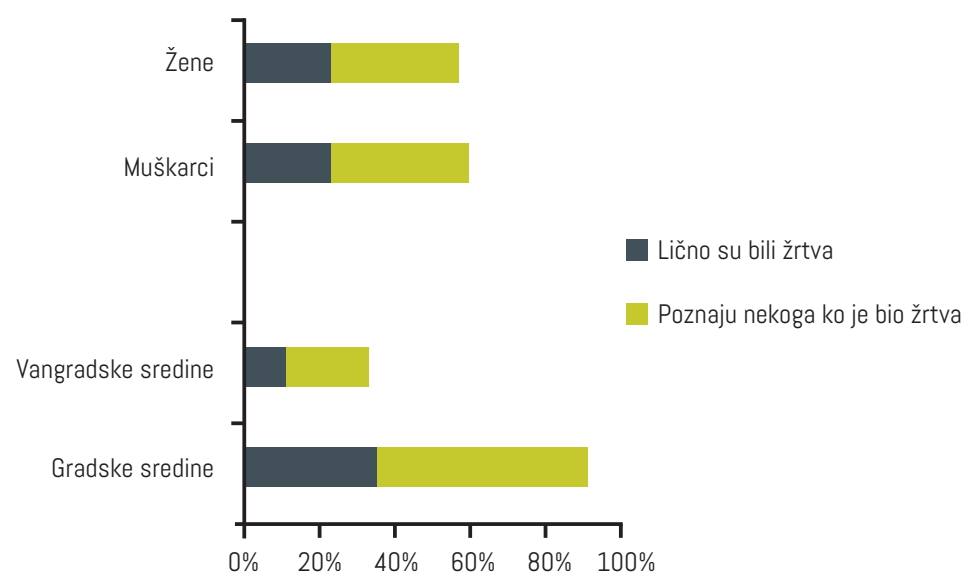
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Međuvršnjačko nasilje

Međuvršnjačko nasilje najzastupljeniji je oblik nasilja kod mladih. Čak 36% mladih iz gradskih sredina bili su žrtvama međuvršnjačkog nasilja, a 56% ih poznaje nekoga ko je bio žrtvom ovog oblika nasilja.

Međuvršnjačko nasilje značajno je prisutnije u gradskim nego u vangradskim sredinama i kada govorimo o mladima koji su bili žrtve ove vrste nasilja, ali i kada govorimo o mladima koji poznaju nekoga ko je bio žrtva međuvršnjačkog nasilja. Razlike bazirane na spolu nisu značajne jer su i muškarci i žene u jednakom procentu navodili kako su bili žrtve međuvršnjačkog nasilja.

Grafikon 31. Međuvršnjačko nasilje

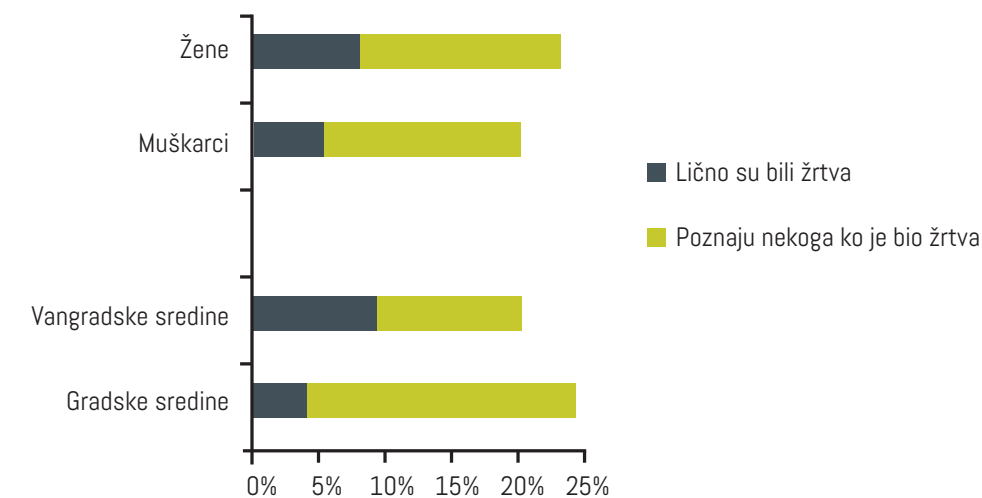
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nasilje na internetu

Nasilje na internetu sve je učestaliji oblik nasilja i u mnogim zemljama predstavlja značajan problem kod mladih. Relevantni podaci o učestalosti nasilja na internetu za Bosnu i Hercegovinu nisu dostupni, ali je sasvim sigurno da ovaj oblik nasilja dobija na značaju.

U prosjeku, oko 7% mladih općine Ilidža navodi kako su bili žrtve nasilja na internetu, sa značajnim razlikama baziranim na spolu i tipu naselja u kojem žive. Tako je više od 9% mladih iz vangradskih sredina bilo žrtva nasilja na internetu naspram 4% mladih iz gradskih sredina. Također, 8% djevojaka naspram 5% muškaraca navode kako su bile žrtve ovog oblika nasilja. Kao i kod prethodnih oblika nasilja, i kod nasilja na internetu značajno je veći broj mladih koji poznaju nekoga ko je bio žrtva.

Grafikon 32. Nasilje na internetu

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razbojništvo

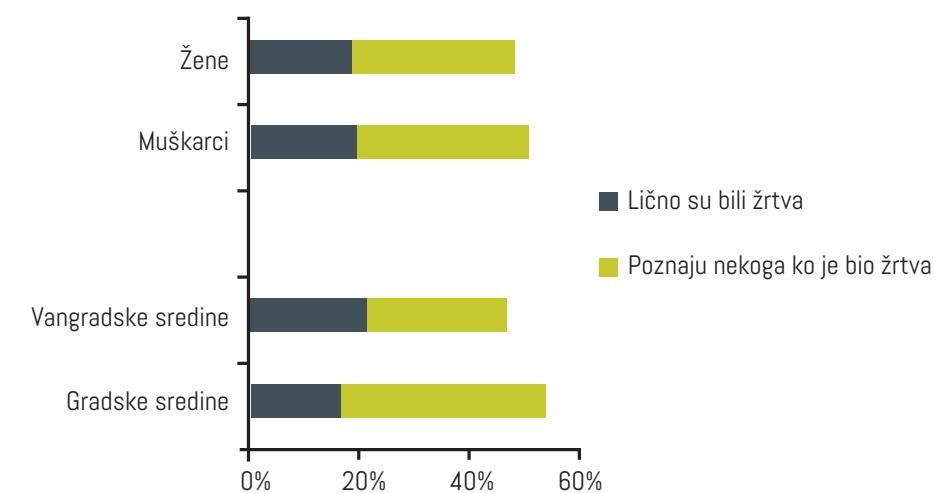
Oko 20% mladih bili su žrtvama razbojništva, a oko 30% mladih poznaju nekoga ko je bio žrtvom ovog oblika nasilja.

Pod razbojništvom su se podrazumijevali oni oblici nasilja koji su uključivali krađu ličnih predmeta, bilo da se radilo o krađi van kuće ili stana ili o krađi iz kuće ili stana (obijanje i pljačka).

Bez razlika baziranih na spolu mladi su u jednakom procentu bili žrtvama razbojništva, njih oko 20%.

Oko 25% mladih iz vangradskih sredina i oko 17% mladih iz gradskih sredina svjedoče da su oni lično ili članovi njihove porodice bili žrtva provale ili napada u posljednjih pet godina.

Grafikon 33. Razbojništvo

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nasilje na radnom mjestu

Mladi u gradskim sredinama, posebno muškarci, češće su žrtvama nasilja na radnom mjestu.

Oko 4% mladih iz gradskih sredina navode kako su lično bili žrtvama nasilja na radnom mjestu, a 13% ih navodi kako poznaju nekoga ko je bio žrtvom ovog oblika nasilja.

Nasilje od strane partnera

Kada govorimo o nasilju od strane partnera, mladi izjavljuju kako oni lično uglavnom nisu žrtvama ovog oblika nasilja jer u prosjeku oko 1% mladih navodi da jesu žrtvama nasilja od strane partnera sa nešto većim udjelom mladih žena (2%). Međutim, oko 23% mladih iz gradskih sredina navode kako poznaju nekoga ko je žrtvom nasilja od strane partnera.

Nasilje od strane određene ekstremističke grupe

Pod nasiljem od strane ekstremističke grupe podrazumijevalo se nasilje od bilo koje organizirane grupe poput određenih navijačkih ili religijskih grupa.

U prosjeku 3% mladih (5% muškaraca i nepunih 1% žena) izjavljuju kako su bili žrtvama nasilja od strane ovakvih grupa, a oko 8% ih izjavljuje kako poznaju nekoga ko je bio žrtvom.

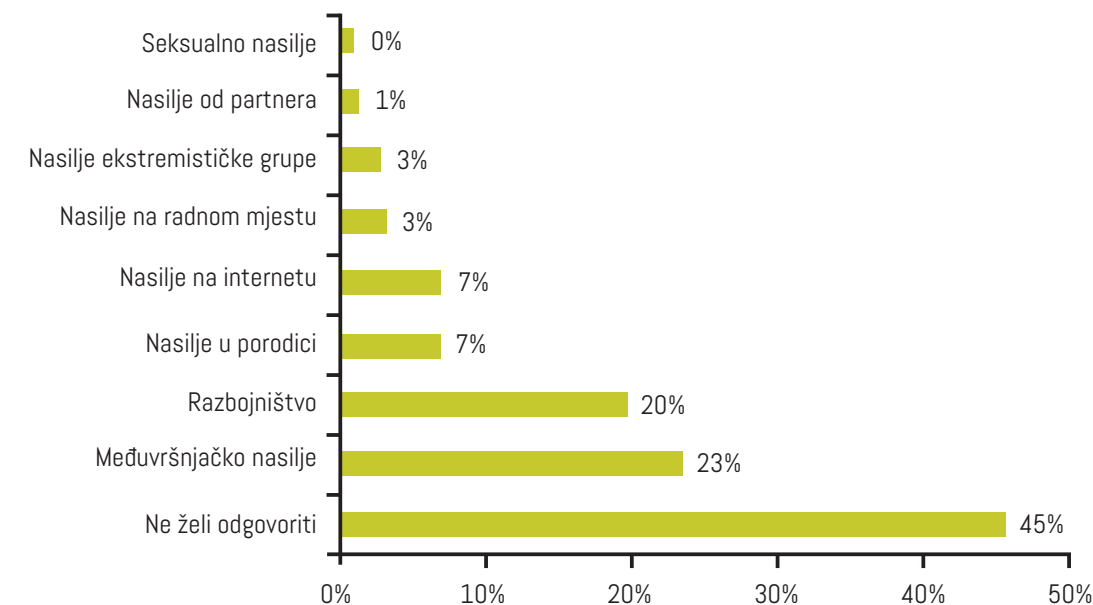
Seksualno nasilje

Seksualno nasilje najmanje je zastupljen oblik nasilja kod mladih, a prema izjavama mladih općine Ilidža, jer 0,6% muškaraca iz vangradskih sredina navode kako su bili žrtvom ovog oblika nasilja. Mladih iz gradskih sredina i žena je 0%. Značajniji je udio mladih koji navode kako poznaju nekoga ko je bio žrtvom seksualnog nasilja: 7% mladih iz gradskih sredina i 3% mladih iz vangradskih sredina, te 5% muškaraca i 4% žena. S obzirom da se radi o jednom od najtežih oblika nasilja, preporučljivo je obratiti posebnu pažnju na pronađene rezultate.

Važno je naglasiti da se svi prethodni rezultati o prisutnosti različitih oblika nasilja kod mladih trebaju tumačiti u odnosu na činjenicu da dolaze od 55% mladih koji su bili spremni govoriti o ličnim slučajevima nasilja i oko 78% mladih koji su govorili o njima poznatim slučajevima nasilja.

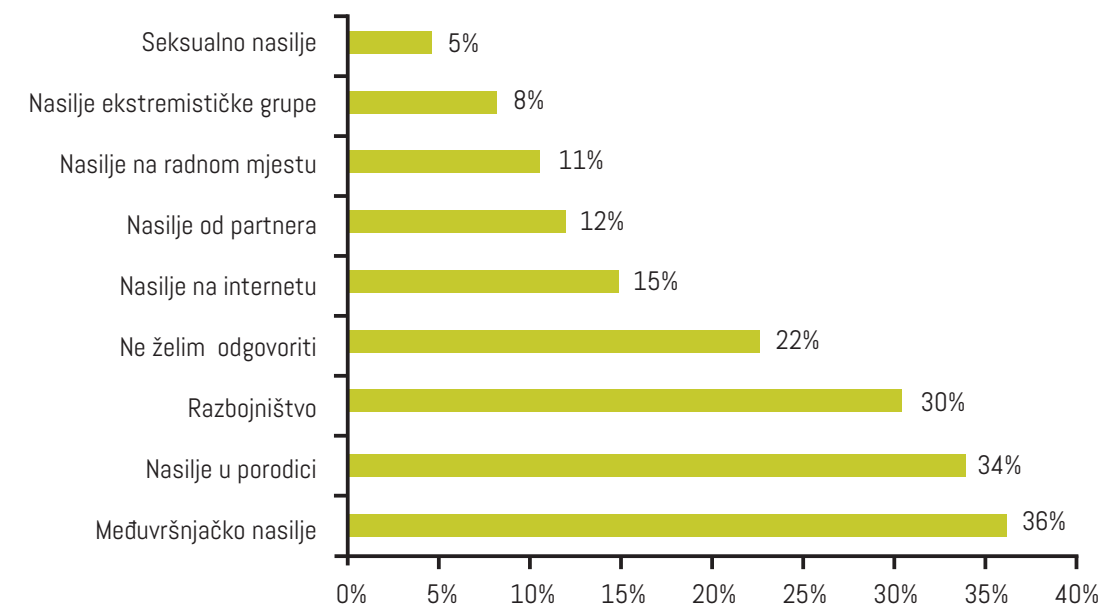
Udio mladih koji nisu željeli dati odgovor na pitanje o ličnim iskustvima nasilja je 45%, a onih koji nisu htjeli govoriti ni o slučajevima nasilja kod njima poznatih osoba je 22%.

Grafikon 34. Mladi koji su bili žrtve određenih oblika nasilja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Grafikon 35. Mladi koji poznaju žrtve određenih oblika nasilja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Povjerenje i zadovoljstvo vezano za rad policijskih službi

Odgovori na pitanje o stepenu povjerenja u policijske službenike više su pozitivni nego negativni. Više od polovine mladih imaju "donekle" povjerenja u policijske službenike, a 15% povjerenje ima u velikoj mjeri. U prosjeku, oko 31% je mladih koji nemaju nimalo povjerenja u policijske službenike. Ukoliko posmatramo intenzitet povjerenja, rezultati pokazuju kako je povjerenje najjače kod mladih iz vangradskih sredina i kod mladih žena.

Tabela 31. Povjerenje u policijske službenike i službenice

Imate li povjerenja u policijske službenike?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne, nimalo	30%	31%	35%	26%	31%
Da, donekle	64%	47%	52%	55%	54%
Da, u velikoj mjeri	4%	21%	11%	19%	15%
Ne znam	1%	0%	1%	0%	0%
Ne želim odgovoriti	1%	0%	0%	0%	0%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zadovoljstvo radom policijskih službi nešto je niže od povjerenja u policijske službenike jer bilježi oko 10% više negativnih odgovora bez značajnih razlika baziranih na spolu ili tipu naselja. U potpunosti nezadovoljnih i nezadovoljnih je više nego zadovoljnih i u potpunosti zadovoljnih odgovora. Značajan procent odgovora je u kategoriji neopredijeljenih – mladi koji su "ni zadovoljni ni nezadovoljni" radom policijskih službi.

Tabela 32. Zadovoljstvo radom policijskih službi

Koliko ste zadovoljni radom policijskih službi?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
U potpunosti nezadovoljan	19%	20%	21%	17%	19%
Nezadovoljan	20%	18%	18%	19%	19%
Ni zadovoljan ni nezadovoljan	34%	35%	33%	37%	35%
Zadovoljan	25%	24%	23%	24%	24%
U potpunosti zadovoljan	0%	3%	2%	2%	2%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Psihičko nasilje

Tema psihičkog nasilja vrlo je složena, i to iz više razloga. U kontekstu postojećih zakona BiH i FBiH, psihičko nasilje definirano je u mnogim zakonima poput Krivičnog zakona FBiH, Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, Porodičnog zakona FBiH, Zakona o zabrani diskriminacije BiH, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, Zakona o radu FBiH i mnogih drugih zakona. Osim toga, Bosna i Hercegovina je potpisnica mnogobrojnih međunarodnih konvencija koje zabranjuju psihičko nasilje.

Međutim, najveći problem psihičkog nasilja jeste njegovo neprepoznavanje od strane žrtve, a često i od strane počinioca. Otežavajuća okolnost za naše podneblje je i to što se neki oblici tradicionalnih ponašanja koja imaju naznake nasilja smatraju normalnim.

Pored toga, i psihičko nasilje kao i svaki drugi oblik nasilja, u kontekstu zakonskih radnji, potrebno je i dokazati, što je u slučajevima psihičkog nasilja dosta teško.

S druge strane, mnogobrojne studije dokazuju kako psihičko nasilje ostavlja daleko teže i dugotrajnije posljedice na zdravlje i kvalitet života žrtve nego što je to slučaj sa drugim oblicima nasilja.

U širokom spektru ponašanja koja spadaju u kategoriju psihičkog nasilja nalazi se svaka primjena psihičke prinude na fizički ili psihički integritet druge osobe, svako postupanje koje može prouzrokovati psihičku bol, prouzrokovanje straha, osjećaja lične ugroženosti i povrede dostojanstva, potom verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja, uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja kao što su pokušaj kontroliranja nečijeg ponašanja ili izolacija osobe od drugih ljudi. U psihičko nasilje spadaju i različiti oblici ekonomskog nasilja poput finansijske kontrole gdje nasilnik onemogućava žrtvu da upravlja vlastitim finansijama, oduzima joj novac ili zabranjuje rad.

Većina slučajeva psihičkog nasilja događa se u krugu porodice i prijatelja što dodatno otežava žrtvi da takvo nasilje prepozna i prizna te u konačnici na njega adekvatno reagira.

U vremenu kada je tolerancija na fizičko nasilje izuzetno niska, psihičko nasilje je sve učestalije te se često naziva i batinama 21. stoljeća. Djeca, mladi i žene posebno su ranjive kategorije kada je u pitanju psihičko nasilje.

Oko 36% mladih općine Ilidža vjerovatno ne bi prepoznali psihičko nasilje ili nisu sigurni da bi prepoznali ovaj oblik nasilja.

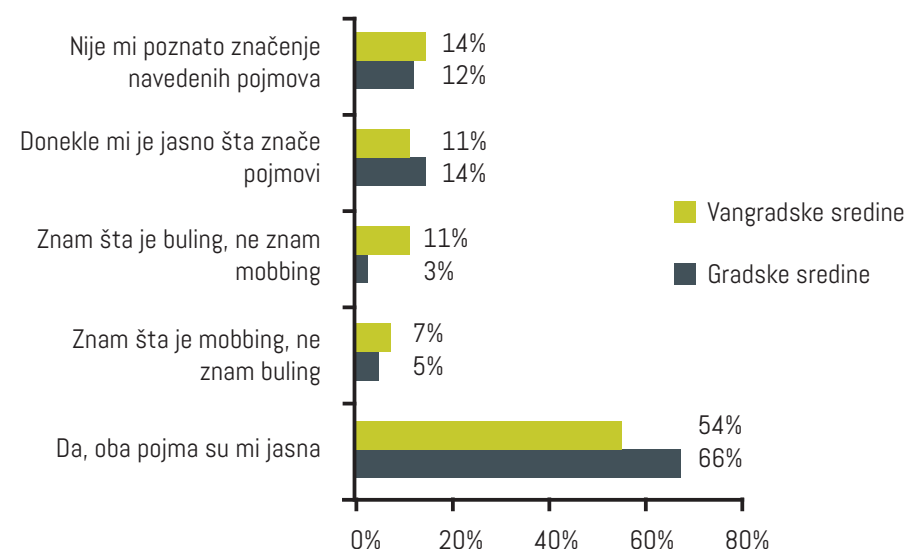
Tabela 33. Prepoznavanje psihičkog nasilja

Možete li prepoznati psihičko nasilje?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Da, sasvim sigurno	73%	58%	61%	65%	63%
Nisam siguran da bih prepoznao	22%	24%	23%	23%	23%
Ne, vjerovatno ne bih prepoznao	3%	15%	11%	9%	10%
Ne znam	1%	4%	4%	2%	3%
Ne želim odgovoriti	1%	0%	0%	0%	0%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi iz gradskih sredina i žene nešto su sigurniji u to da bi mogli prepoznati psihičko nasilje. Kod mladih iz vangradskih sredina najveći je procent onih koji izjavljuju kako vjerovatno ne bi prepoznali psihičko nasilje te onih koji izjavljuju kako nisu sigurni da bi prepoznali ovaj oblik nasilja.

Također, mladi iz vangradskih sredina u manjoj mjeri poznaju značenja riječi mobing i buling kao specifičnih oblika psihičkog nasilja.

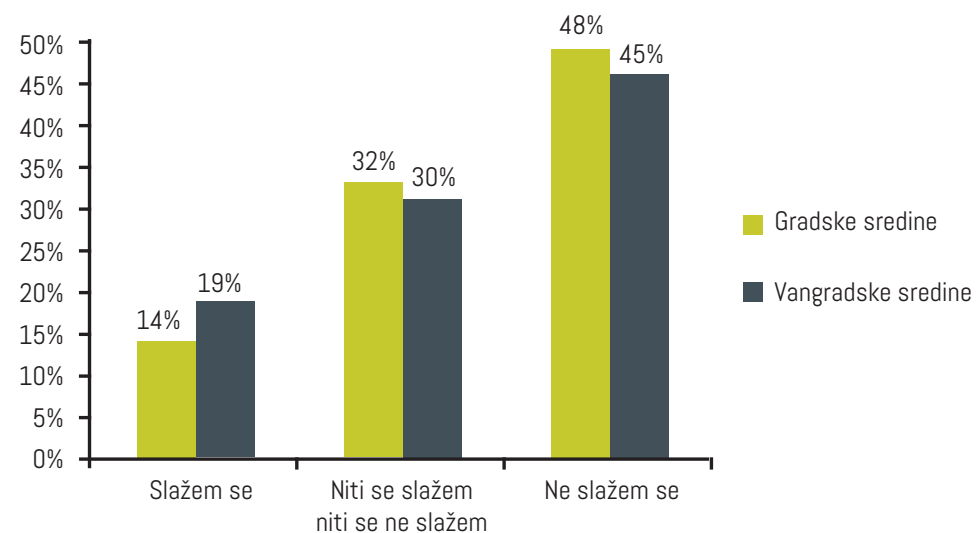
Grafikon 36. Poznavanje pojmova mobing i buling

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Globalne prijetnje

U svjetlu sve intenzivnijih globalnih prijetnji, od kojih je najučestalija prijetnja terorizma, istraživanje je uključilo i pitanje vezano za povjerenje mladih u sposobnost bh. društva da adekvatno odgovori na takve prijetnje.

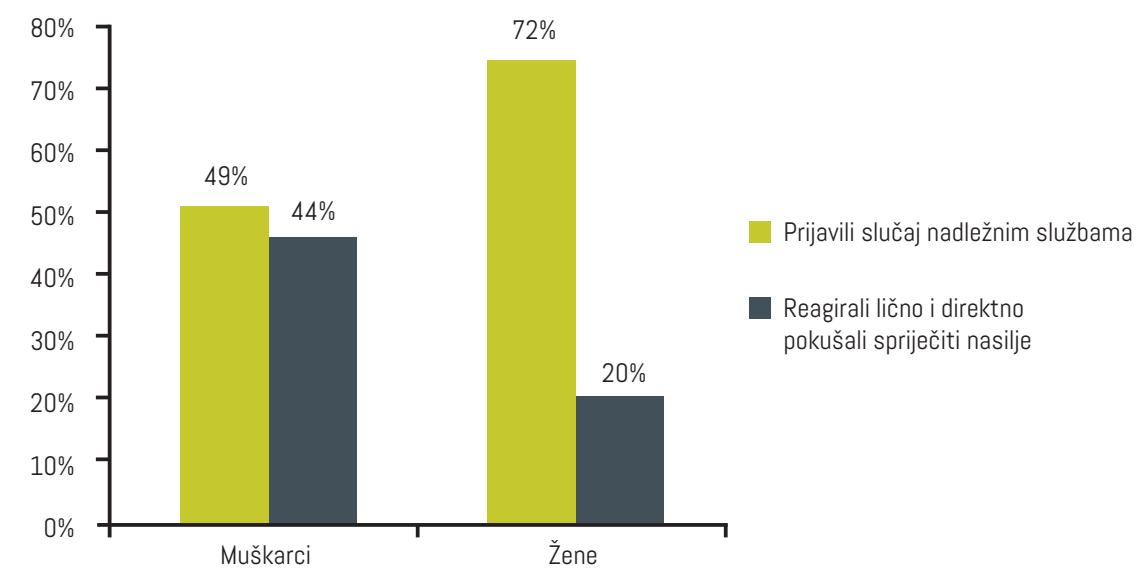
Skoro polovina mladih općine Ilidža se ne slaže sa tvrdnjom da naše društvo može adekvatno odgovoriti globalnim terorističkim prijetnjama. Značajan je udio mladih koji nemaju izgrađeno mišljenje o ovom pitanju, a tek 17% mladih vjeruje kako naše društvo može adekvatno odgovoriti na globalne prijetnje terorizma. Oko 4% mladih smatra kako naše društvo uopće i nema problem sa terorizmom.

Grafikon 37. Slažete li se da naše društvo može adekvatno odgovoriti globalnim terorističkim prijetnjama?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Odgovor na nasilje

Kada bi vidjeli da se nad nekim vrši nasilje, mladi bi uglavnom reagirali tako što bi nasilni slučaj prijavili nadležnim službama. Međutim, razlike temeljene na spolu su značajne. Muškarci bi u skoro jednakom omjeru slučaj prijavili nadležnim službama i reagirali lično te direktno pokušali spriječiti nasilje (49%:44%), dok bi djevojke u procentu od 72% slučaj prijavile, a 20% bi se i lično angažirale pokušavajući direktno spriječiti nasilje.

Grafikon 38. Reakcija na nasilje s obzirom na spol

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U procentu od 4% kod djevojaka je prisutan i odgovor da ne bi uradile ništa jer se plaše, dok je kod muškaraca takav odgovor prisutan u manje od 1%.

Djevojke su, svakako, prema mišljenju ispitanika, češće žrtve nasilja nego muškarci, iako i kod ovog pitanja postoje značajne razlike bazirane na spolu. Djevojke smatraju da su žene žrtve nasilja češće nego što su to muškarci, dok je za 12% niži procent muškaraca koji misle isto.

Tabela 34. Percepcija nasilja nad ženama i muškarcima

	Muškarci	Žene	Ukupno
Da, nasilje se češće vrši nad ženama	69%	81%	75%
Ne, nasilje je jednako zastupljeno kod oba spola	25%	14%	20%
Ne znam	6%	3%	5%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

ANALIZA REZULTATA
ISTRAŽIVANJA POTREBA I PROBLEMA
MLADIH SA PODRUČJA OPĆINE ILIDŽA

OPĆINA ILIDŽA

Institut za
razvoj mladih KULT

MLADI.ORG

